

תיק חפיפה לשר

תוכן עניינים

04.....דברי פתיחה

10.....תקציב המשרד להגנת הסביבה

15 **אשכולות**

16..... אשכול הון אנושי ומינהל

22..... אשכול תכנון, מדיניות ואסטרטגיה

32..... אשכול רישוי עסקים ותעשיות

50..... אשכול משאבי טבע וחוסן אקלימי

60..... אשכול שלטון מקומי, חינוך וקהילה

68..... אשכול פיקוח ואכיפה

91 **יחידות כפופות מנכ"ל**

92..... הלשכה המשפטית

98..... אגף בכיר תקשורת, דוברות והסברה

104..... לשכת המדענית הראשית

108..... אגף טכנולוגיות דיגיטליות ומידע

112..... חשבונות

116..... אגף בכיר לביקורת פנימית

118 **מחוזות**

119..... מחוז חיפה

125..... מחוז צפון

128..... מחוז מרכז

132..... מחוז תל אביב

135..... מחוז ירושלים

140..... מחוז דרום

145..... קמ"ט איכות הסביבה באיו"ש עזה והמעברים

150 **חברות ממשלתיות, רשויות ותאגידים הכפופים ישירות לשר להגנת הסביבה**

כלי מדיניות מרכזיים

1 | חקיקה

המשרד פועל על בסיס חקיקה סביבתית קיימת, הכוללת 27 חוקים ו-117 סטים של תקנות. מבין החוקים המרכזיים ניתן למנות את חוק האוויר הנקי, חוק החומרים מסוכנים, החוק למניעת מפגעים, חוק שמירת הניקיון, חוק שמירת הסביבה החופית, חוק הארזות, חוק הפיקדון, חוקים למניעת זיהום הים ועוד חוקים רבים אחרים.

בתהליך קבלת ישראל לארגון ה-OECD ישראל התחייבה להשלים חקיקה בתחומי הגנת הסביבה שטרם הושלמה. בנוסף, נמצאים על הפרק נושאים חוקתיים רבים, בשלבים שונים בתהליך החקיקה, שחלקם ברמת בשלות גבוהה.

2 | רגולציה

פעולות הרגולציה נחלקות למספר תחומים: תכנון פיזי, תקינה, רישוי, פיקוח ואכיפה.

● **תכנון.** נציגי השר הם היועצים הסביבתיים במרבית מוסדות התכנון. במסגרת זו ניתן מענה לכל הסוגיות הסביבתיות בהוראות התוכנית, ובכך מתאפשרת מניעה והפחתה במקור של השפעות סביבתיות שליליות.

● **תקינה.** תקנים מסדירים פעולות כדי להגן על הסביבה ולמנוע חשיפה של אוכלוסייה לסיכוני סביבה.

● **רישוי.** רישיונות סביבתיים מחויבים על פי חוק ועל פי תנאים ברישיון עסק. בין היתר, המשרד אחראי להעניק; היתר רעלים, היתר פליטה לאוויר, היתר הזרמה לים, היתר קרינה, תנאים סביבתיים ברישיון עסק ועוד.

● **פיקוח.** הפיקוח מתבצע בעיקר על ידי מחוזות המשרד והיחידות הסביבתיות בשלטון המקומי ומונחה על ידי האגפים המקצועיים במטה. מטרתו לוודא כי הגופים השונים עומדים בתנאי הרישיון הניתן להם.

● **אכיפה.** למשרד יחידת אכיפה ייעודית – המשטרה הירוקה. המשרד פועל במישור של אכיפה מנהלית ו/או אכיפה פלילית, כולל ביצוע חקירות ומעצרים.

3 | כלי שוק כלכליים

כלי המדיניות הכלכליים מטפלים בכשלי שוק באופן שמגלם את העלויות הכלכליות הסביבתיות של פעילויות מזהמות ("הפנמה של עלויות חיצוניות"). כלי מיסוי מצד אחד, ותמריצים ותמיכות מצד שני, מאפשרים להסיט את השוק לכיוון הנכון. חלק מהנזקים הסביבתיים (עלויות סביבתיות חיצוניות) ניתנים לכימות כלכלי, והמשרד פיתח מתודולוגיות להערכה כלכלית של עלויות אלו.

● **מיסוי.** מיסים והיטלים סביבתיים יכולים לגלם את העלויות הסביבתיות של השימוש במוצרים שונים. דוגמאות: מס קנייה על רכב, הכולל רכיב של מס ירוק בהתאם לרמות הזיהום מרכבים; הזרמת מזהמים לים מחייבת בתשלום היטל הזרמה; ועוד. בנוסף, בעולם נהוג לקבוע מס פחמן על מנת לגלם את עלויות פליטת גזי החממה במשק האנרגיה ובתעשייה. מס כזה טרם הונהג בישראל.

למשרד להגנת הסביבה השפעה מכרעת על בריאות, איכות החיים והסביבה של כל אחת ואחד מאיתנו. המשרד פועל במגוון תחומים: איכות האוויר, ניהול פסולת, פיקוח על חומרים מסוכנים וקרינה, הגנת משאבי הטבע והסביבה הימית ועוד. במטרה לשמור על הסביבה ועל בריאות הציבור המשרד מפעיל כלי מדיניות מגוונים, בין היתר, קידום חוקים, תקנות ותקנים ופיקוח על יישומם ואכיפתם.

מטרות המשרד להגנת הסביבה

1. הגנה על האוכלוסייה ועל הסביבה מפני זיהומים ומפגעים סביבתיים, מניעתם והיערכות למשבר האקלים
2. שמירה, שיקום ומניעת ניצול יתר של המערכות האקולוגיות, משאבי הטבע והשטחים הפתוחים
3. קידום שגשוג בר-קיימא בדגש על כלכלה מעגלית ודלת פחמן והטמעת ערכים אלו בממשל, במגזר הפרטי ובקרב הציבור

ארבע רמות פעולה

1. **בינלאומית.** המשרד מייצג את מדינת ישראל באמנות בינלאומיות שונות. אמנות אלו מאפשרות שיתופי פעולה רב-לאומיים ואזוריים וקפיצת מדרגה בדרישות הסטנדרטים הסביבתיים בישראל.
2. **ארצית.** המשרד נושא באחריות לניסוח מדיניות ארצית משולבת וכוללנית ולפיתוח אסטרטגיות סביבתיות. המבנה הארגוני של המשרד מושתת על חלוקה לשישה אשכולות מרכזיים המופקדים על האגפים המקצועיים.
3. **מחוזית.** המשרד פועל באמצעות מחוזות לפי חלוקה גאוגרפית, המקבילה למחוזות משרד הפנים. מחוזות המשרד מטפלים במגוון נושאים: יועצים סביבתיים ללשכות התכנון, רישוי, פיקוח ואכיפה של חוקי הסביבה ברשויות המקומיות, ניסוח דרישות סביבתיות ברישיונות עסק, ליווי והכוונה של היחידות הסביבתיות ויזום פרויקטים סביבתיים וקידומם.
4. **מקומית.** המשרד פועל בעיקר באמצעות יחידות סביבתיות ואיגודי ערים להגנת הסביבה ובאמצעות אשכולות אזוריים. היחידות והאיגודים מוציאים לפועל את המדיניות הסביבתית ברמה המקומית והן גוף מייצג לרשות המקומית בנושאי סביבה. האשכולות האזוריים נתמכים על ידי המשרד ופועלים להקמה ותחזוקה של תשתיות סביבה.

תפקיד מנכ"ל בחירום

מעבר לניהול כלל יחידות המשרד, נדרש מנכ"ל המשרד להגנת הסביבה לבצע ניהול סיכונים על מנת לגבש את סדרי העדיפויות ביחס להיערכות למצבי חירום סביבתיים ולנהל את אירועי החירום של המשרד בזמן אמת. כך למשל, בשנה החולפת, לאור מודיעין על חשש לכתם נפט בים העושה את דרכו לעבר חופי ישראל, נדרשה המנכ"לית להחליט אם להמליץ על אירוע חירום ים, פתיחת חדר מצב וניהול המשמעות הנובעות מכך.

מחקר ופיתוח

המשרד משקיע בתמיכות למחקר על מנת להכווין את המחקר בישראל לתחומי המשרד. במהלך השנה מפרסם המשרד תמיכות למחקרים בתחמי האקלים, הפסולת, המערכות הטבעיות ועוד. בנוסף המשרד פרסם מענק למלגות למחקרים מתקדמים.

חינוך

משבר האקלים ומשבר המגוון הביולוגי הם פועל יוצא של אורח החיים האנושי. לכן, החינוך הוא הכלי המרכזי ליצירת השינוי המבוקש. כדי להוביל שינוי התנהגותי בכל תחומי החיים ברמה האישית, המקומית, המוסדית והלאומית, המשרד פועל יחד עם משרד החינוך להפעלת תוכנית חינוך אקלימית כולל גיבוש תכני הלימוד, הכשרת צוותי ההוראה ושילוב בתחומי הלימוד השונים. המשרד תומך בחינוך בלתי פורמלי, בתנועות הנוער וארגוני סביבה, ואף תומך ברשויות מקומיות ומאפשר לבצע הסמכות לבתי ספר ירוקים ופעילות קהילתית בתחום.

שיתופי פעולה

לשמירה על הסביבה נדרשות קואליציות חזקות. המשרד פועל במגוון כלים כדי לחזק את שיתופי הפעולה עם ארגונים סביבתיים, עסקים, רשויות מקומיות ומומחים. במסגרת זו מבצע המשרד תהליכים משתפים, מייצר שקיפות לתהליכי קבלת ההחלטות ועוד.

נושאים מרכזיים בפעילות המשרד

משבר האקלים

● **הפחתת פליטות גזי חממה.** גיבשנו תוכנית לאומית להפחתת פליטות גזי חממה. במרכזה צמצום שימוש בדלקים פוסיליים ומעבר לאנרגיות מתחדשות. ממשלת ישראל התחייבה ב-2021 להפחית פליטות גזי חממה עד 2030 בשיעור 27% בהשוואה ל-2015. במקביל, נקבע יעד נפרד להפקת 30% מהחשמל במשק מאנרגיות מתחדשות עד שנת 2030. טיוטת חוק האקלים, שעבר בקריאה ראשונה בכנסת הקודמת, קובעת יעד לאיפוס פליטות בשנת 2050, בהתאם להתחייבויות של מדינות רבות בעולם. בין הצעדים של המשרד לקידום הפחתת פליטות במשק, ישנם גם מסלולי תמיכות ישירות, כדוגמת מסלול על סך 100 מיליון שקלים התומך בפרויקטים להתייעלות אנרגטית ולקירויים סולריים.

● **חוסן אקלימי.** ישראל הגדירה השנה את האקלים כאיום בהערכת המצב הלאומית, וכבר החלה בבניית תרחישי ייחוס לאירועי הקיצון הכוללים שיטפונות, שלגים וקור קיצוני, שריפות וגלי חום. בנוסף החליטה הממשלה לחייב את כל המשרדים להגיש תוכניות היערכות עד סוף שנת 2023. יצאנו במבחני תמיכות לטיפול במזיקים ובמחלות זואוונטיות, בבנייה ירוקה של מבני חינוך, בהכנת תוכניות היערכות ברשויות המקומיות, בתוכניות הצללה ופיילוטים להצללה באמצעות עצים ובאמצעות אנרגיות מתחדשות ועוד.

● **תמיכה וסובסידיות.** המשרד תומך כספית ברשויות מקומיות ובמגזר העסקי על מנת לעודד השקעה בתשתיות כגון מתקני טיפול בפסולת, ייצור חשמל מאנרגיות מתחדשות והתייעלות אנרגטית.

● **מידע לגופים פיננסיים וכלכליים.** נעשית עבודה בשיתוף עם הרגולטורים הפיננסיים להטמעת שיקולים סביבתיים במערכת הפיננסית. כדי להגביר את הטמעת נושא זה בקרב הגופים הפיננסיים, לאחרונה המשרד פרסם את טיוטת הטקסונומיה הירוקה הישראלית, הקובעת סיווגים לגבי ההשפעה הסביבתית של פעילויות כלכליות שונות במשק ומבוססת על הטקסונומיה של האיחוד האירופי.

● **פיתוח ועידוד שוק טכנולוגיות אקלים וסביבה.** המשרד בשיתוף רשות החדשנות תומך בסטארט-אפים ישראלים, המפתחים פתרונות טכנולוגיים חדשניים ומתקדמים להתמודדות עם אתגרי משבר האקלים ואתגרי סביבה מגוונים.

4 | מידע

המשרד מעדכן את הציבור באמצעות אתר המשרד, קמפיינים יזומים בכלי התקשורת וברשתות החברתיות ובמפגשים פיזיים. המשרד רואה חשיבות רבה בשקיפות ופתיחות לציבור, אלו מסייעים בחיזוק האמון ובייעול עבודת המשרד בהגנה על הסביבה. הקשר הדו-כיווני של הציבור עם המשרד הוא המנוע המניע את המשרד לפעול לשמירה על איכות החיים ובריאות הציבור, וכן על האוויר, הטבע, הנחלים והים.

המשרד פיתח כלי מידע מגוונים בכל התחומים:

- **דוח המפלי"ס** – מאפשר לשקף לציבור את המזהמים המרכזיים במשק
- **מדד ההשפעה הסביבתית** – המדרג את ציות וביצועי החברות בישראל
- **מערך ניטור אוויר לישראל** המאפשר לציבור לקבל תמונת מצב אודות איכות האוויר ברחבי הארץ, כולל באמצעות אפליקציה ייעודית, "אוויר בסביבה"
- **עדכונים שוטפים על אודות דיונים ציבוריים בהיתרי פליטה של מפעלים ופרסום טיוטות להערות ציבור**
- **התראות לציבור על אודות איכות אוויר, איתור יתושים נגועים בקדחת מערב הנילוס, זיהום נחלים בצפון ואירועי חירום סביבתיים**
- **מיפוי מבנים ירוקים**
- **מפות קרקעות מזוהמות**
- **פריסת אנטנות סלולריות על בסיס gov.map**

כלי מדיניות נוספים ייחסי בינלאומיים

המשרד הוא המוקד הלאומי בכ-20 פרוטוקולים, הסכמים, אמנות בינלאומיות, אמנת האקלים, מגוון ביולוגי, כימיקלים וברצלונה (מדינות הים התיכון). כמו כן, לישראל כ-30 הסכמים בילטרליים לשיתופי פעולה בתחום הסביבה והמשרד פעיל בארגונים בינלאומיים שונים, כמו ה-OECD ו-UNEP. הפעילות במסגרות אלו מאפשרת שיתופי פעולה רב-לאומיים ואזוריים ושיפור הסטנדרטים הסביבתיים בישראל.

- **ים וחופים.** השנה נרשם הציון הגבוה ביותר במדד חוף נקי של המשרד, ולראשונה הוכרה שמורת טבע ימית במים הכלכליים של ישראל. יחד עם זאת, האיומים הסביבתיים על החופים ועל הים הולכים וגדלים ולכן נחיצות רבה באישור חוק מוכנות לזיהום ים שגובש ומוכן לקידום אישורו.
- **מגוון ביולוגי.** גם כאן המשרד מגבש אסטרטגיה ומקדם במקביל מספר תמיכות בנושאי מניעת מחלות זואוונטיות, שימור ושיקום טבע עירוני וקידום חקיקת מינים פולשים.

הגברת משילות

- הטיפול בהגנה על הסביבה כרוך במיגור תופעת פשיעה מתוכננת ומאורגנת. מתוך ההבנה שהמוטיבציה לעבריינות סביבתית נשענת בעיקרה על מניעים כלכליים, ביצענו פעולות אכיפה להגברת הציות וההרתעה בצורה עצמאית באמצעות המשטרה הירוקה ובשיתופי פעולה עם משטרת ישראל וגופי אכיפה מקבילים.
- אנו פועלים לחיזוק המשילות בחברה הערבית כנגד גורמי הפשיעה ובדגש על עבירות שריפת פסולת. אישרנו צו הבערת פסולת, פעלנו להכפלת כוח האדם ואנו שותפי קבע בקביעת יעדים ובאכיפה משולבת. המשרד נמצא במהלך להרחבת סמכויות החקירה הפליליות, לרבות סמכויות איכון וקבלת נתוני תקשורת, חיפוש בחומרי מחשב והרחבת הסמכויות המאפשרות לאסור את השימוש ברכבים ששימשו לביצוע עבירות סביבתיות.
- כעת המשרד יוצא במהלך אסטרטגי לנושא האכיפה והתביעה, ובמקביל במהלך לחיזוק המודיעין הסביבתי, כדי לחשוב על דרכים חדשות להתמודד מול הפשיעה.

שיפור תהליכים

- **טיוב רגולציה.** המשרד מקדם תהליכי שיפור וטיוב של הרגולציה. במרכז תהליכים אלו פועל המשרד לקדם רפורמה ברישוי סביבתי משולב, שמטרתה להקפיץ את הרגולציה הסביבתית על המפעלים הגדולים והבינוניים לרמה האירופאית, הן בסטנדרטים הסביבתיים והן ברמת השירות למפעלים. הרפורמה כוללת שילוב של הרישיונות והיתרים סביבתיים המרכזיים, שכיום מבוזרים ולא מעמיקים, לתוך היתר משולב אחד למפעל, תוך שיפור האסדרה הסביבתית בהתאם לסטנדרטים המקובלים באיחוד האירופי ושיפור השירות למפעלים (תהליך אחד, לוחות זמנים ומנגנונים נוספים). הרפורמה כוללת היערכות ארגונית רחבה ומעבר לדיגיטציה מלאה של התהליכים לטובת שיפור האסדרה, ייעול התהליכים ושיפור השירות.
- **טרנספורמציה דיגיטלית.** המשרד הכין תוכנית אסטרטגית-יישומית לתחום הדיגיטל, וכעת מתחיל לממש מרכיבים ממנה - מעבר לענן הממשלתי, תמיכה בצרכי המודיעין הסביבתי-אקלימי ופיתוח מרכיבים של מערכת הליבה של המשרד "אסדרה חכמה". הנושא הראשון שיוביל את פיתוח המערכת הוא תחום הרישוי המשולב.

חברה ערבית

המשרד הצטרף השנה לתוכנית הלאומית לשיפור מצב החברה הערבית ולתוכנית למיגור הפשיעה בחברה הערבית. יחד עם כל השותפים גיבשנו אסטרטגיה לחמש שנים, ואנחנו נמצאים בשלבי היישום של התוכנית בתקציב של 550 מיליון שקלים. התוכנית מתמקדת בנושאים הבאים: טיפול בפסולת, היערכות לשינויי האקלים, הגברת אכיפה וחיזוק יכולות מנהיגות.

- **סיכוני אקלים.** מידע הוא אחד הכלים החשובים הנדרשים להיערכות. במסגרת המאמצים הלאומיים אנו מפתחים בימים אלו פלטפורמה שתנתח ותנגיש מידע על בסיס חיתוכי שכבות שונות כדי לאתר את הפגיעות לסיכונים שונים, ותייעל לגורמים שונים - הממשלה, השלטון המקומי, הסקטור הפרטי ועוד - להיערך לסיכונים.

- בשלוש השנים האחרונות גובש וקודם **חוק אקלים** שעבר בקריאה ראשונה בכנסת האחרונה. ישנה חשיבות רבה לאישור החוק במטרה לתת ודאות לשוק ולייצר את כל מנגנוני העבודה הנדרשים להתמודדות עם משבר האקלים בישראל.

מניעת זיהום וסיכון

המשרד אמון הן על הצלת חיי אדם מסיכונים סביבתיים והן על שיפור איכות החיים והבריאות כתוצאה מסיכונים סביבתיים.

- **סכנת חיים.** המשרד להגנת הסביבה הינו רגולטור לנושא החומרים המסוכנים והמנחה הלאומי המקצועי בתחום. בזמני חירום כדוגמת מלחמה, רעידת אדמה, תקיפות סייבר או אסונות טבע למיניהם, עלול להתרחש אירוע חומרים מסוכנים המסכן חיי אדם באופן מיידי. המערך הלאומי לחומרים מסוכנים וחירום אחראי על תכלול כלל מחוללי הסיכון בשגרה ובחירום. כמו גם מתן מענה באירועי חירום וניהול חדר המצב המשרדי, מוקד הסביבה ומערך הכוננות המשרדי. מענה מהיר, טוב ומקצועי זה יצמצם את הפגיעה בחיי אדם, וימנע הישנות של אירועי חומרים מסוכנים בשגרה ובחירום באמצעים הקיימים העומדים לרשותו של המשרד.
- **איכות חיים.** איכות החיים והבריאות שלנו נמצאות בסכנה עקב מזהמים שונים. המשרד אחראי למנוע ולצמצם את הסיכונים השונים ולאפשר לנו חיים טובים יותר. בין היתר, המשרד אחראי על מניעת זיהום אוויר מהתעשייה ומתחבורה, הסרת מפגעי אסבסט, מניעת קרינה, מניעת רעש, שיקום קרקעות מזוהמות וטיפול בשפכי תעשייה ועוד.

משבר הפסולת

- אחד האתגרים הסביבתיים הגדולים ביותר הוא תחום הטיפול בפסולת. בישראל כ-80% מהפסולת העירונית מוטמנת. זאת כאשר כמויות הפסולת גדלות עם הגידול באוכלוסייה ופוטנציאל שטחי ההטמנה מצטמצם.
- לפני כשנתיים הכין המשרד אסטרטגיה חדשה שמטרתה להגיע מ-80% ל-20% הטמנה עד 2030. אחד העקרונות המובילים הוא הפרדה במקור של פסולת אורגנית. במסגרת זו, מושקעים כיום משאבים רבים הן בכלי רגולציה (תקנות פסולת אורגנית, תקנות פסולת חקלאית ועוד), בכלים כלכליים (תמיכות להקמת מתקני טיפול ומיחזור) ובשיפור יכולת הפיקוח והאכיפה ומעקב אחר הנתונים.
- המשרד מקדם הקמה של מינהלת פסולת, יחד עם מרכז השלטון המקומי ומשרד האוצר, במטרה לשפר את יכולת ההקמה של תשתיות הפסולת הנדרשות להפחתת ההטמנה וקידום המיחזור.

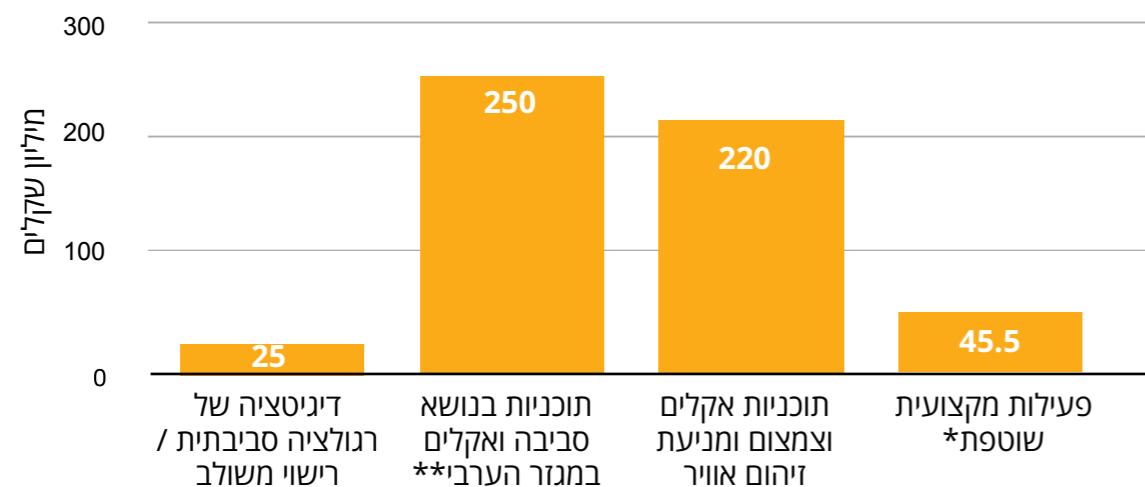
מערכות טבעיות

- **נחלים.** המשרד מגבש בימים אלו אסטרטגיה לשימור ולשיקום נחלים, לצד תמיכות משותפות עם משרד החקלאות שפורסמו בחודשים האחרונים, וקידום החלטות ממשלה על נחלים מרכזיים.

תקציב המשרד להגנת הסביבה

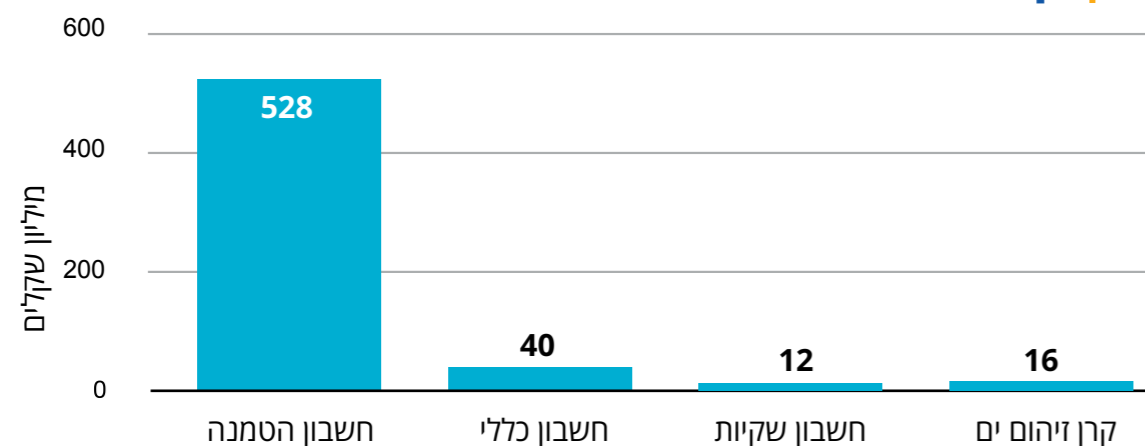
למשרד מספר מקורות תקציב

2 | תוספות חד פעמיות 2022

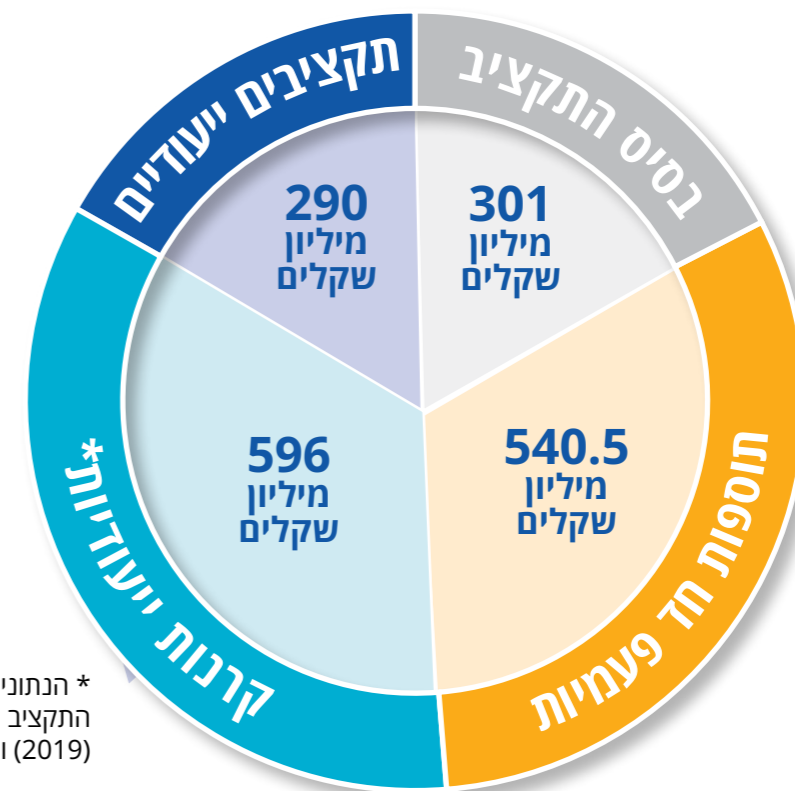
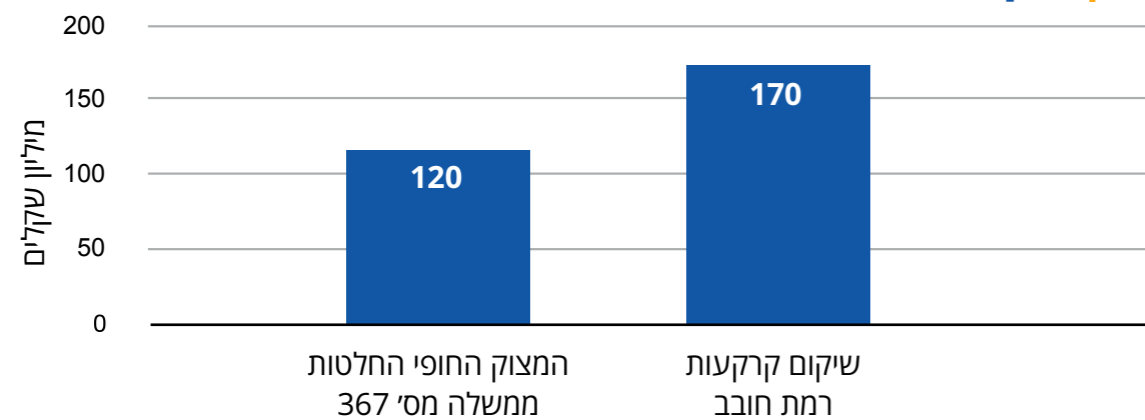
*תקציב הפעילות המקצועית השוטפת משמש לביצוע פעולות בתחום התעשיות, מניעת וניטור זיהום אוויר, פעולות אשכול תכנון מדיניות ופעולות אשכול משאבי טבע וחוסן אקלימי
**תקציב תוכנית סביבה ואקלים חברה ערבית הוא לחמש שנים

3 | קרנות ייעודיות (ממוצע הכנסות שנתי)

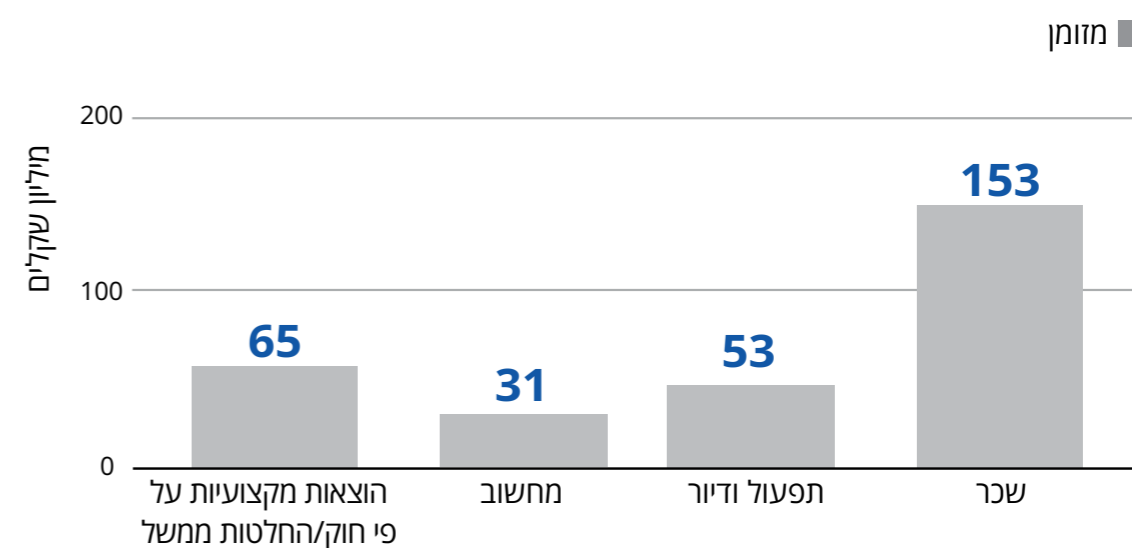
* הערכת יתרות מזומנים בקרנו: הטמנה 2.9 מיליארד ש"ח, כללי 33 מלש"ח, שקיות 162 מלש"ח, פיקדון 28 מלש"ח, זיהום ים 88 מלש"ח

4 | תקציבים ייעודיים (רב-שנתיים)

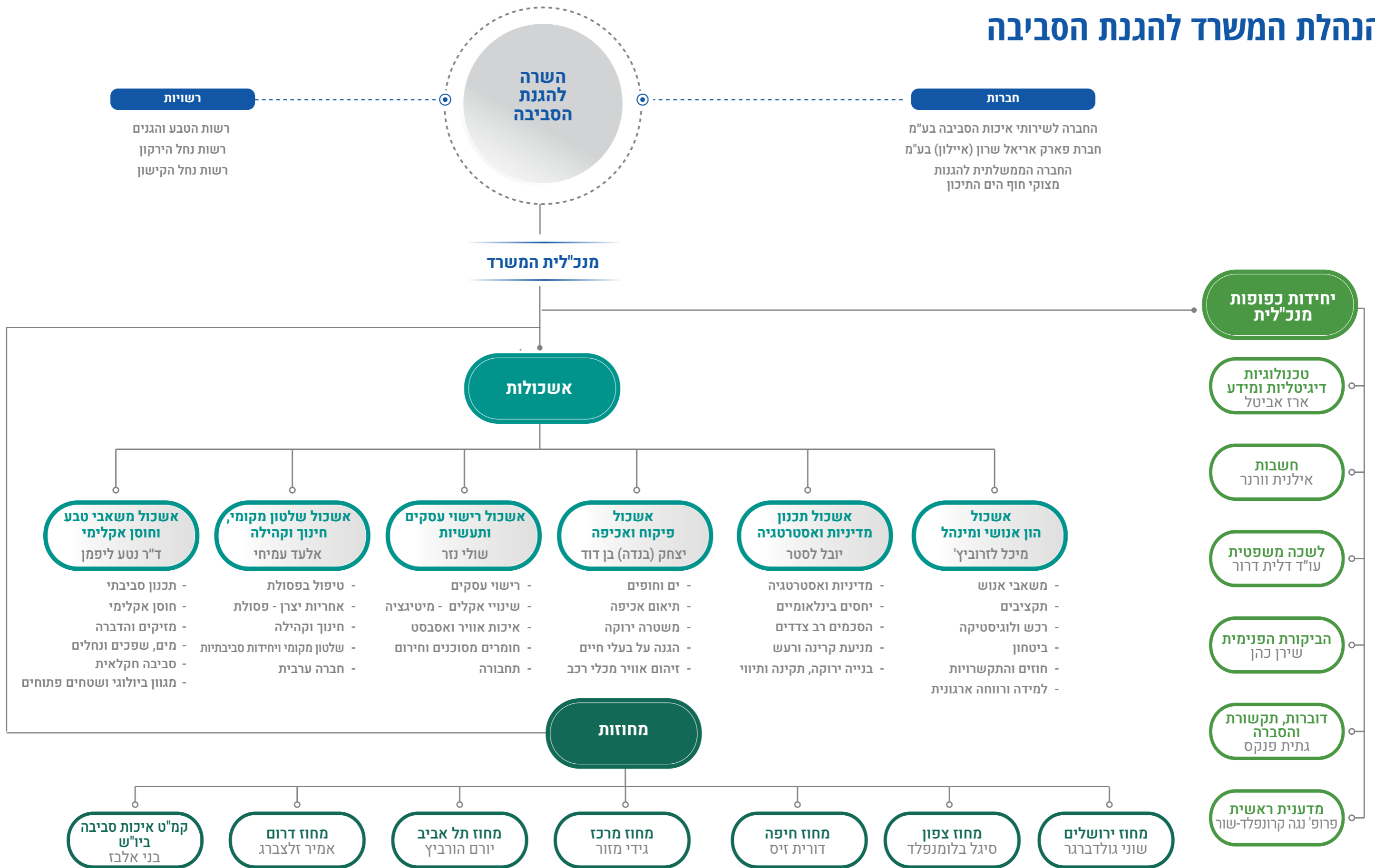
* הנתונים בהתאם לחוק התקציב האחרון שאושר (2019) והסיכומים שנלוו לו

1 | בסיס התקציב 2022 (הוצאות קבועות)

* בסיס התקציב אינו מספיק לפעילות השוטפת של המשרד ולכן המשרד מקבל תוספות חד פעמיות

הנהלת המשרד להגנת הסביבה

אשכולות

סך הכל:
547
עובדי מדינה
ו-68 סטודנטים

■ אשכולות

■ מחוזות

■ יחידות כפופות מנכ"ל

נתוני משרות:

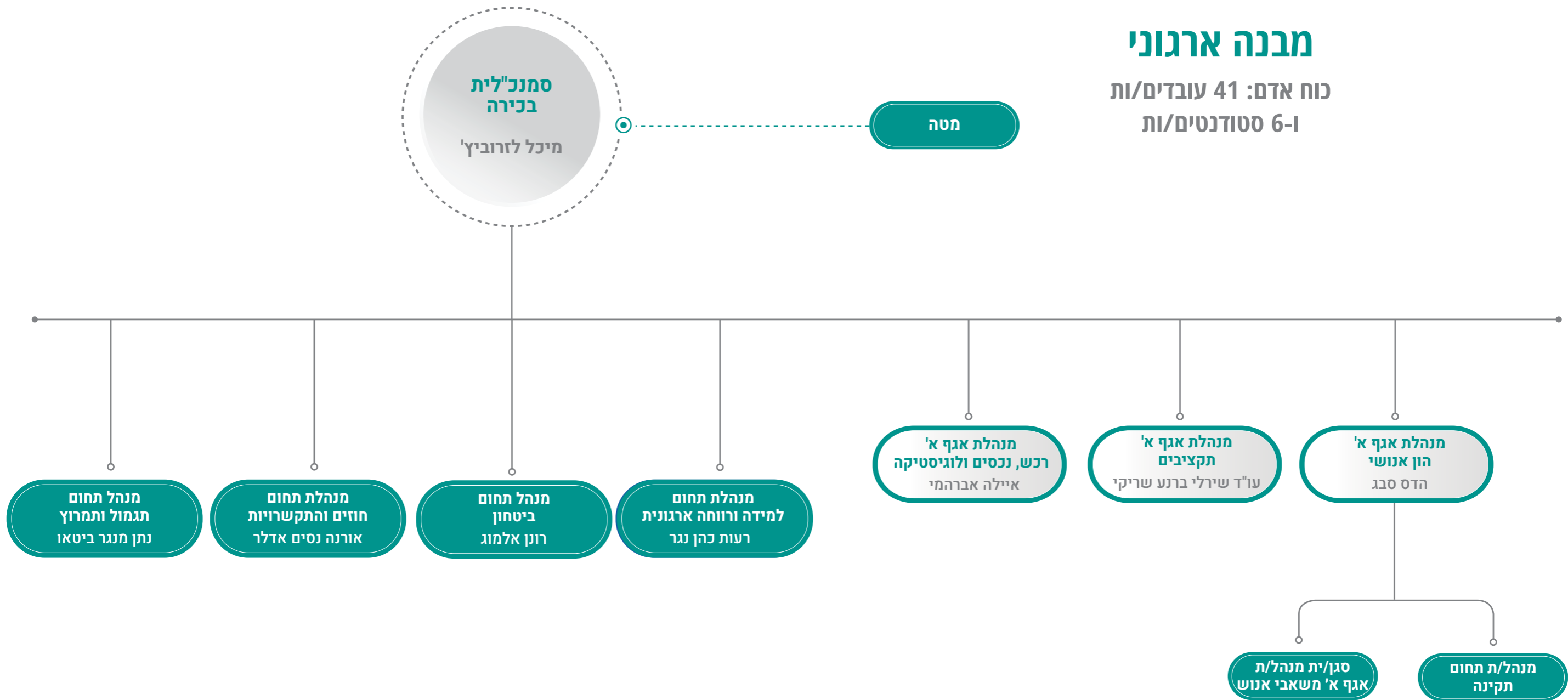
אשכול הון אנושי ומינהל

אשכול הון אנושי ומינהל אחראי על הקצאת המשאבים הנדרשים ליחידות המשרד לצורך עמידה במשימותיהן. במסגרת זו מטפל האשכול במשאב האנושי על כל מרכיביו, במשאבים החומריים ובתקציבים.

מבנה ארגוני

כוח אדם: 41 עובדים/ות
ו-6 סטודנטים/ות

אגפי האשכול ומשימות מרכזיות:

1 | אגף הון אנושי

האגף אחראי על: תכנון אסטרטגי של מערך ההון האנושי במשרד וגיבוש תוכניות העבודה להון האנושי; התאמת המבנה הארגוני לייעוד הארגון ולמטרותיו; תכנון והובלת שינויים ארגוניים; ביצוע שינויי תקינה וניתוח עיסוקים; ניהול מערך גיוס ומיון עובדים; ניהול מערך השירות לפרט; ניהול מערך תנאי שירות ונוכחות; טיפול בייצוג הולם לאוכלוסיות הקבועות בדין; טיפול במשמעת; ביצוע סיומי העסקה, גמלאות ופרישה; ניהול יחסי העבודה, לרבות הסכמי שכר והסדרת סוגי העסקת העובדים וליווי סכסוכי עבודה; ביצוע הערכות עובדים שנתיות לעובדי המשרד; ניהול התקציב המיועד לניהול ההון האנושי, לרבות תקציב להעסקת עובדים.

2 | אגף תקציבים

תכנון והכנת התקציב השנתי; התאמת התקציב להשגת יעדי המשרד בהתאם לתוכנית העבודה של יחידות המשרד וביצוע פעולות פיקוח ובקרה על התקציב במטרה להביא למיצוי מלא ואפקטיבי שלו, לרבות החלטות ממשלה ושינויים תקציביים; ניהול שוטף של קרן הניקיון; ריכוז פעילות ועדת התמיכות המשרדית.

3 | תחום למידה ורווחה ארגונית

● **רווחה:** קשר עם עובדים וסיוע בעת מצוקות אישיות; קיום פעילויות בנושאי תרבות, חברה, ספורט ובריאות; ארגון טקסים ואירועים משרדיים - השתלמות משרדית שנתית, הרמת כוסית בחגים, אירועי פרישה, שי בחגים; בדיקות רפואיות תקופתיות; ליגה למקומות עבודה; גיבושים יחידתיים; עובדים עם מוגבלויות המועסקים במשרד.

● **למידה:** קיום הכשרות, השתלמויות והדרכות לעובדי המשרד; קיום קורסים וימי עיון מקצועיים לעובדי המשרד; פיתוח מסלולי התפתחות מקצועית לפרופסיות במשרד, פיתוח הכשרות וכשרויות לעובד מותאמות למאה ה-21, פיתוח קורסי מנהלים, אחריות על השכלה מקצועית והשכלה אקדמית וסיוע בניהול ההדרכה העצמאית.

4 | אגף רכש, נכסים ולוגיסטיקה

רכש:

ריכוז פעילות הרכש המשרדית, ובכלל זה התקשרויות, קבלת סחורה ותשלומים לספקים (למעט רכש ציוד מחשוב). כל זאת, בכפוף להנחיות מנהל הרכש הממשלתי, הוראות התכ"מ (תקנות כספים ומשק) וחוק חובת המכרזים 1992.

נכסים ולוגיסטיקה:

● **ליווי תכנון והקמת מבנים חדשים:** ניהול חווי שכירות; עבודה מול ספקים וקבלנים בנושאים תחזוקת מבנים ותפעולם השוטף, לרבות תשלומים וריהוט משרדי.

● **רכב ותחבורה:** ניהול צי הרכב מול מנהל הרכב; תחזוקת רכבים והדרכת מערך הנהגים.

● **מלאי ומצאי:** ניהול מחסני המלאי ואספקתם ליחידות המשרד; ניהול מצאי הרכוש הקבוע ובכלל זה רכש, תיקון והחלפת בלאי.

5 | תחום ביטחון

תכנון וביצוע פעולות האבטחה הנדרשות לצורך שמירה על ביטחונם הפיזי של העובדים במשרד ועל מתקניו בהתאם להערכות מצב; אבטחת השר/ה ובית השר/ה; קיום הנהלים והפעולות הנדרשות לאבטחת המידע במשרד; ביצוע סיווג ביטחוני לעובדים; הדרכה של בעלי תפקידים ביטחוניים; אבטחת פעילות עובדי המשרד באזורי סיכון ובמתקנים ובאירועים שבתחום אחריות המשרד; אבטחת נסיעות לחו"ל.

פעולות אלה נגזרות מהנחיות שב"כ בתחום אבטחת המידע, כנגזרת מחוק השב"כ, באבטחת השר על פי החלטת הממשלה שב"כ ב/47. וכן מהנחיות משטרת ישראל בתחום האבטחה הפיזית, כנגזרת מחוק הסדרת הביטחון בגופים ציבוריים.

6 | תחום חוזים והתקשרויות

ריכוז עבודת ועדת המכרזים המרכזית וועדת הפטור המשרדית; אפיון וסיוע בכתיבת מכרזים, טיפול בחוזים, התקשרויות ותשלומים מול ספקים חיצוניים.

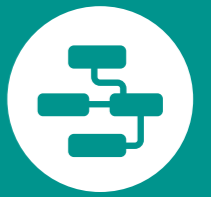
7 | תחום תגמול ותמרוץ

ייעול עבודת יחידות המשרד תוך מתן תמריצים כספיים ועידוד למציבות ולהישגיות צוותית ואישית בשני מנגנונים מרכזיים לתגמול ותמרוץ: שכר עידוד ומענק מציבות אישית.

מסגרת משפטית - חוקים ותקנות

- **הוראות התקשי"ר (תקנון שירות המדינה) והנחיות נש"מ (נציבות שירות המדינה) - קובץ הוראות וכללים של נציבות שירות המדינה המסדירים את ניהול שירות המדינה בתחום משאבי אנוש ומפרטים את זכויותיהם וחובותיהם של העובדים.**
- **הוראות התכ"מ (תקנון כספים ומשק) - קובץ הנחיות של החשב הכללי המחייבות את משרדי הממשלה ואת יחידות הסמך השונות של משרדים אלו.**
- **חוק חובת המכרזים - קובע שיש להוציא מכרז לפני חתימת חוזה לביצוע עבודה או עסקה עם גורם ממשלתי. ההוראות חלות על המדינה, על חברות ממשלתיות, על קופות החולים ועל רשויות וגופים ציבוריים, ממשלתיים ועירוניים נוספים.**
- **הנחיות יועמ"ש - עוסקות במגוון נושאים הקשורים בפעילות השוטפת של משרדי הממשלה: השירות המשפטי הציבורי, משמעת, תכנון ובנייה ועוד.**
- **חוק שירות המדינה (מינויים) - מסדיר את נושא המינויים לחלק מהמשרות בשירות המדינה (פירוט הכללים להצעת משרה בשירות המדינה במסגרת מכרז, הבחינות והבדיקות שיש לעבור לשם קבלה למשרה, סייגים למינויים, חובות שמירת סודיות והצהרת אמונים ועוד).**

אשכול תכנון מדיניות ואסטרטגיה

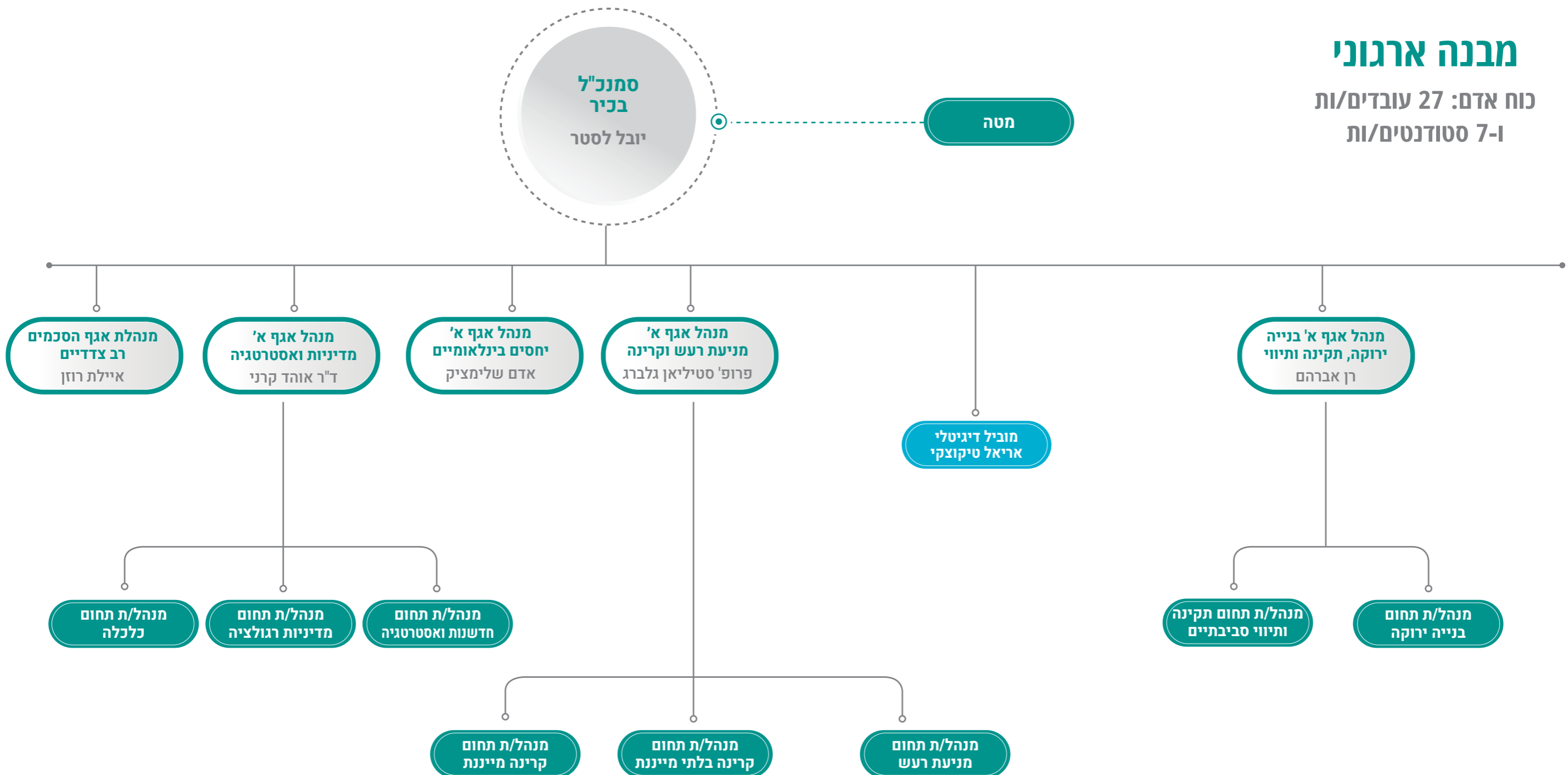

משימות האשכול מגוונות וכוללות הובלת תוכניות רחביות ואסטרטגיות בממשלה ובמשרד בצד הובלת נושאים מקצועיים ייעודיים. האשכול אחראי בין היתר על: הכנת הערכות מצב; הכנת תוכניות אסטרטגיות נושאות; תכלול וריכוז תוכנית העבודה המשרדית ובקרה עליה; ביצוע הליכי טיוב רגולציה והערכת השפעות רגולציה חדשה; קידום הטרנספורמציה דיגיטלית המשרדית ושיפור התהליכים העסקיים; קידום טכנולוגיות סביבה; חישוב עלויות סביבתיות חיצוניות; ניתוחים כלכליים-סביבתיים; מתן 10,000 היתרים ורישיונות בשנה בתחומי הקרינה; הפחתת רעש בערים; ייצוג המדיניות הסביבתית של מדינת ישראל בפורומים בינלאומיים; קידום וביצוע הסכמים לשיתופי פעולה בינלאומיים; קידום הבנייה הירוקה בישראל; קידום תחום התקינה הסביבתית והתואי הסביבתי.

דוגמאות ספציפיות לליווי והובלה של תוכניות אסטרטגיות חוצות ארגון וממשלה שהאשכול הוביל בשנים האחרונות כוללות את: התוכנית למשק פסולת בר קיימא לשנת 2030 ומעבר לכלכלה מעגלית; תוכנית האקלים ישראל 2050 - כלכלה משגשגת בסביבה מקיימת; התוכנית לטרנספורמציה דיגיטלית משרדית וגיבוש מפת הדרכים היישומית למערכות המידע במשרד.

מבנה ארגוני

כוח אדם: 27 עובדים/ות
7-1 סטודנטים/ות

אגפי האשכול ומשימות מרכזיות:

1 | אגף מדיניות ואסטרטגיה

אגף מדיניות ואסטרטגיה פועל במספר צירים מרכזיים: תכנון אסטרטגי (קידום וליווי תהליכים אסטרטגיים וביצוע הערכות מצב); מדיניות רגולציה (הערכת השפעות רגולציה חדשה וטיוב רגולציה קיימת); כלכלת סביבה (קביעת עלויות חיצוניות סביבתיות, ניתוחי עלות תועלת, ופיתוח כלי מדיניות כלכליים-סביבתיים); תכנון מדיניות (גיבוש תוכנית עבודה משרדית ובקרה עליה); קידום טכנולוגיות סביבה ישראליות; קידום כלי מדיניות חדשניים בתחומי הייצור והצריכה; ליווי ופיתוח של תהליכי היועצות מול הציבור ומול בעלי עניין.

משימות מרכזיות:

● **תכנון מדיניות שנתי - תוכניות עבודה:** הכנת תוכניות העבודה השנתיות של המשרד להגנת הסביבה, בקרה על יישומן והעמידה בהן. במסגרת תהליך זה נקבעים מוקדי פעילות המשרד השנתיים, המשימות, אבני הדרך ומדדי התפוקה והתוצאה לעמידה בהן, תוך וידוא תכלול הפעילות המשרדית, סנכרון תוכניות העבודה ואישור התקציב המשרדי.

● **ביצוע הערכות מצב שנתיות ורב-שנתיות:** ביצוע הערכות מצב במסגרתן נעשה מיפוי הסביבה הפנימית והחיצונית למשרד בארץ ובעולם והשינויים בה, ומיפוי המידע העשוי לסייע למשרד להשיג את מטרותיו.

● **תכנון אסטרטגי:** הכנת התוכנית האסטרטגית הרב-שנתית של המשרד להגנת הסביבה, המתבססת על הערכות המצב. במסגרת תוכנית זו מעודכנים החזון, הייעוד, המטרות, היעדים ונקבעת ליבת פעילות המשרד תוך ניתוח חלופות וקביעת סדרי עדיפויות בהתאם להנחיות השר והנהלת המשרד. כחלק מתהליך זה מזהים ומקודמים "נושאי מיקוד אסטרטגיים" סביב נושאי הליבה שנבחרו ובקרה על יישום ועמידה בתוכניות האסטרטגיות שנבחרו.

● **מדיניות רגולציה - טיוב רגולציה קיימת, הערכת השפעות רגולציה חדשה וגיבוש צעדי מדיניות:** הובלת תהליך הפחתת הנטל הרגולטורי וטיוב הרגולציה במשרד הכולל: פיתוח המתודולוגיה בתחום; גיבוש תוכניות טיוב והפחתת נטל רגולטורי; מדידת עלויות הרגולציה; מעקב אחר יישום תוכנית ההפחתה ועמידה ביעדי הטיוב; זיהוי עומסים רגולטורים וביצוע ניהול סיכונים לטיוב רגולציה; פיתוח המתודולוגיה וביצוע מחקרי Regulatory Impact Assessment (RIA) בדגש על הטמעת שיקולים סביבתיים בתהליכים אלו במשרד ובממשלה, ניתוח כשלי שוק והערכת השפעות עקיפות של רגולציה; ריכוז עבודות מטה העוסקות בקידום ובגיבוש הצעות מדיניות לטיוב רגולציה וייזום מהלכי שינוי בשיתוף עם אגפי המשרד.

● **כלכלת סביבה:** קביעת הערכים לעלויות ותועלות סביבתיות במדיניות השונות (אוויר, מים, רעש, קרינה, קרקע וכו'), יצירת מתודות לקביעת ערכים אלו והטמעת השימוש בערכים בקרב משרדי הממשלה וגורמים נוספים; ביצוע ניתוחי עלות-תועלת סביבתיים לצרכים שונים; קידום פיתוח של כלי מדיניות כלכליים (כגון: מיסוי, היטלים, אגרות וסובסידיות) לטובת שמירה על הסביבה, קידום הצמיחה הירוקה והפחתת הסיכונים הסביבתיים לאוכלוסייה.

● **קידום טכנולוגיות סביבה:** סיוע למגזר הפרטי לקדם פיתוח ויישומן של טכנולוגיות סביבה ישראליות.

● **ייצור וצריכה:** זיהוי מנופי שינוי אסטרטגיים בתחום הייצור והצריכה; פיתוח והטמעה של כלי מדיניות סביבתיים בתחומי הייצור והצריכה בקרב גופים עסקיים, משקי בית והמגזר הציבורי בדגש על יישום ראיית מחזור החיים המלא. ייזום מהלכי שינוי בשיתוף עם אגפי המשרד השונים ו/או עם גופים חוץ-משרדיים וחוץ-ממשלתיים.

● **קיימות בממשלה:** זיהוי, פיתוח והטמעה של מנופי שינוי אסטרטגיים חוצי ארגון להשגת קיימות בממשלה. פיתוח ויישום של מערך הכשרות בנושאי קיימות למקבלי החלטות ומובילי שינוי בגופי שלטון, בסקטור הפרטי ובארגונים הפועלים ברמה הארצית והמקומית.

2 | טרנספורמציה דיגיטלית

טרנספורמציה דיגיטלית היא תהליך התאמת יכולותיו של הארגון לעידן הדיגיטלי, על מנת שיוכל לשפר באורח ניכר את ביצועיו. התהליך כולל ביצוע שינויים ברגולציה, במתודולוגיות ובתהליכים. משמע - הטרנספורמציה אינה מסתפקת בדיגיטציה בלבד של תהליכים קיימים (למשל: מעבר מהתקשרות עם מפוקח באימייל, ניהול האינטראקציות מולו באמצעות פורטל), אלא רותמת את המהפכה הדיגיטלית - על התפיסות, השיטות והכלים שלה - לטובת שינוי יסודי של שיטות העבודה המקובלות. שינוי זה נעשה תוך הסתמכות על אמצעים דיגיטליים לאיסוף מידע, הפצתו ועיבודו לכדי תובנות (כולל תחזיות). טרנספורמציה דיגיטלית צפויה להרחיב באורח ניכר את האפקטיביות ואת אפשרויות הפעולה של המשרד ולגשר על הפער הגדל בין סיכוני הסביבה והאקלים מחד, לבין המשאבים שבידי המשרד להתמודדות עימם מאידך. בזאת, טרנספורמציה דיגיטלית תורמת לשיפור משמעותי של יכולות וביצועי המשרד להגנת הסביבה, כאמצעי להגשמת ייעודו - הפחתה ומניעה של זיהומים וסיכונים סביבתיים ואקלימיים, תוך צמצום פערים כלכליים וחברתיים, על מנת לשפר את בריאות תושבי המדינה ולהגן על חיייהם בהווה ובעתיד.

תחום הטרנספורמציה הדיגיטלית באשכול אחראי על הטרנספורמציה הדיגיטלית במשרד, לאור העקרונות וצירי הפעולה שהוגדרו בתוכנית הטרנספורמציה הדיגיטלית המשרדית.

בנוסף, אחראי האגף על קידום מדיניות התקינה הסביבתית, היערכות להשפעות הרפורמה בייבוא על היבטי הסביבה, התאמת הרגולציה המשרדית לעדכונים בחוק התקנים וגיבוש כלים אסטרטגיים בתחום הסימון והתוואי של פעילויות, מוצרים ושירותים שמיטיבים עם הסביבה. מדינות זו תומכת בצעדים צרכניים ומשקיים ומתעדפת פעילויות המיטיבות מבחינה סביבתית. בנוסף, אחראי האגף על מערך הפטורים של מיסוי כלי פלסטיק חד פעמיים החייבים במס.

משימות מרכזיות:

- השלמת רביזיה מקיפה בתקן לבנייה ירוקה.
- כתיבת נהלי עבודה של מעבדות הבדיקה הפועלות בתחום מתוך צפי לכניסת מעבדות חדשות לענף.
- ביצוע הכשרות בהיקפים נרחבים ברמה המקומית.
- בנייה והפעלה של מערכת מידע לבנייה ירוקה המנטרת ומשקפת את מצבת המבנים בבנייה, לצורך מסירת מידע לציבור ופיקוח של הרשויות המקומיות על ציות לדרישות התקנות.
- קידום מטרות סביבתיות ושילוב תחומי אחריות נוספים של המשרד בשוק הבנייה הירוקה, כגון צמצום פסולת בנייה וקידום כלכלה מעגלית של חומרים, שיפור ההיערכות לשינוי האקלים בענף הבנייה, מניעת חשיפת אוכלוסייה לזיהום אוויר במרחב הבנוי, צמצום פליטות גזי חממה ועוד.
- הרחבת מערך התמיכות בבניית מוסדות חינוך ירוקים ברשויות המקומיות.
- ייצוג המשרד בוועדות מכרזים להתייעלות אנרגטית ובוועדות תקינה נוספות.
- הוצאה לפועל של פיילוטים בבנייה ירוקה מתקדמת וקידום תחומי חדשנות סביבתית וטכנולוגיות המשפרות הגנה על הסביבה בענף הבנייה.
- גיבוש האסטרטגיה המשרדית בתחומי התקינה והתוואי.
- המשך הפעלת מערך הפטורים למיסוי כלים חד פעמיים.
- פרסום כלים למדידת השפעה על האקלים בתקינה ובתוואי של מוצרים ושירותים.

משימות מרכזיות:

- **הנחלת פרדיגמות ומתודולוגיות של טרנספורמציה דיגיטלית** לתהליכי עבודה ולדפוס עבודה של המשרד. למשל, שיפור תהליכים במתודולוגיית חשיבה עיצובית (Design Thinking) כך שתהליך העבודה יהיה יעיל יותר. להמחשה, תחום הטרנספורמציה הדיגיטלית עובד ביחד עם גורמי המקצוע (אנשי טיוב רגולציה, מדיניות, אגף פסולת ואשכול פיקוח ואכיפה) במטרה לשפר את נוהלי העבודה הקשורים לרגולציה, לפיקוח ולאכיפה בשוק פסולת הבנייה.
- **גיבוש הדרישות המבצעיות לשירותים דיגיטליים עבור המשרד**, על יחידותיו השונות (מטה ושטח), תיעדוף וייזום פרויקטים למימושן. יודגש כי אפיון מדויק ופיתוח השירותים הדיגיטליים עצמם נמסרו לידי גופי פיתוח, ובראשם אגף טכנולוגיות דיגיטליות ומידע (טד"מ) של המשרד, כמו גם גופי פיתוח חיצוניים. לשם כך, התחום מנתח את הצרכים, מייצר סינרגיה ביניהם, עורך מחקר ראשוני על ישימות ומעביר את הידע לגוף הפיתוח הרלוונטי. במקרים מסוימים, התחום משיג גם את המשאבים עבור היוזמה הדיגיטלית ומייצר את תהליך קבלת ההחלטות הנדרש לאישור הפרויקט למימוש.
- **הנעת תהליכים אסטרטגיים בתחומי מערכות המידע**, כך שיאפשרו לאגף טכנולוגיות דיגיטליות ומידע (טד"מ) לספק את הצרכים המבצעיים של המשרד (ראו בהמשך את הפרק על התוכנית היישומית למערכות המידע).
- **ייעוץ מקצועי לאגפי המטה וליחידות השטח בתחומים הקשורים לתחומי פעילותם והמשיקים לשדות של טרנספורמציה דיגיטלית**. למשל: סיוע לאגף משאבי אנוש בתכנון שיפור האוריינות הדיגיטלית של עובדי המשרד. לעתיד לבוא, מתוך הבנה שניהול ידע הינו קריטי לפעולה יעילה של המשרד (כמו כל ארגון מבוסס-ידע), ובהינתן תקציב מתאים ומחויבות ניהולית-ארגונית, תחום טרנספורמציה דיגיטלית יהיה אחראי לפרוגרמת ניהול הידע של המשרד.

3 | אגף בנייה ירוקה תקינה ותיוו

בשנת 2022 הורחבה פעילות יחידת הבנייה הירוקה גם לתחום התקינה והתוואי הסביבתיים. כחלק מפעילותה ממשיכה היחידה להוביל את פיתוח שוק הבנייה הירוקה בישראל, אשר צבר תאוצה בשנים האחרונות ככלי מדיניות מרכזי לצמצום ההשפעות הסביבתיות של ענף הבנייה והפיתוח. תקן בנייה ירוקה 5281 (שיזם המשרד) נקבע כמחייב בתקנות התכנון והבנייה, וזאת בהמשך לעבודת תיאום בין-משרדית ממושכת שהוביל האשכול. החל ממרץ 2022 כל בנייה ראויה חדשה בישראל תחויב לעמוד בתקן. מספטמבר 2023 תתרחב החובה לכל בנייה חדשה. מדובר במהפכה של ממש בשוק הבנייה בישראל, אשר הודות לחיוב התקן, תבטיח צמצום בהשפעות הבנייה על הסביבה, הקטנת פליטות גזי חממה, בד בבד עם קידום בנייה בריאה ואיכותית יותר, יעילה אנרגטית וכדאית כלכלית. משמעות חיוב התקנות היא הגדלה ניכרת של היקפי בנייה ירוקה, וכפועל יוצא מכך יוטל על המשרד, כמי שהוביל את אימוץ התקן ברמה הלאומית, נפח משימות ואחריות גדולים באופן ניכר הן בהיבטי אסדרה, פיקוח, הכשרות מקצועיות והסברה.

4 | אגף יחסים בינלאומיים

אגף יחסים בינלאומיים מקדם את מעורבותה הפעילה של ישראל בפורומים בינלאומיים והעמקת תרומתה בנושאים מקצועיים, כולל שיתוף מומחיות מישראל וסיוע למדינות מתפתחות; קידום קשרים ושיתופי פעולה בילטרליים בנושאי סביבה, כולל שיתוף פעולה אזורי; איתור והנגשת ידע ומומחיות מהעולם בנושאי סביבה לגורמי מקצוע במשרד ולציבור הרחב (בכלל זה, הכנת סקירות מדיניות, איתור הזדמנויות לשיתופי פעולה, מימון במסגרת תוכניות בינלאומיות ותיאום סיוע באירועי חירום).

במסגרת הסכמים רב-צדדיים מקודמת מעורבות ישראל וייצוגה באמנות סביבתיות בינלאומיות והסכמים מולטי-לטרליים כולל ניסוחם, בחינת אשרורם, גיבוש תרומה מקצועית להחלטות המתקבלות, הכנת התבטאויות ועידוד ההכרה בחשיבות כלי זה למשרד ולמדינת ישראל. בנוסף, האשכול מוביל ביחד עם המועצה הלאומית לכלכלה במשרד ראש הממשלה ובמשרד החוץ את הטמעת יעדי הפיתוח, ה-Sustainable Development Goals, במהלך רב-מגזרי עד 2030.

משימות מרכזיות:

● **תרומה לשיפור מצב הסביבה בישראל באמצעות סיוע לאגפים המקצועיים בהתאמת המדיניות בישראל לסטנדרטים סביבתיים בינלאומיים מתקדמים:** פעולות אלה נעשות על ידי איתור והנגשת מידע סביבתי מהעולם עבור אנשי המקצוע במשרד וגורמי סביבה נוספים בישראל, קידום התאמת המדיניות בישראל לסטנדרטים של ארגונים בינלאומיים, ארגון התייעצויות עם מומחים מהעולם ופעילויות לבניית יכולות, כולל במסגרת תוכניות של האיחוד האירופי.

● **הכנת וארגון השתתפות נציגי המשרד, כולל השר והמנכ"ל, בפורומים סביבתיים בינלאומיים:** פעולות אלה נעשות על ידי שילוב ישראל במאמצים הבינלאומיים להגנה על הסביבה הגלובלית, ומתוך כך מחזקות את מעמדה של ישראל בזירה הבינלאומית. המשרד מוביל את מעורבות ישראל בכמה אמנות סביבתיות בינלאומיות מרכזיות, כגון אמנת שינוי אקלים, מגוון ביולוגי, מניעת זיהום ופיתוח בר-קיימא באגן הים התיכון ואמנות בנושא כימיקלים.

● **הובלת שיתוף פעולה נרחב עם ארצות הברית:** בעיקר עם סוכנות הסביבה של ארצות הברית (EPA) לשם למידה הדדית. המשרד מוביל שיתופי פעולה בתחום השבת מים יחד עם משרדי הכלכלה ורשות המים, כמו גם בנושאים אחרים.

● **מעורבות פעילה בפורומים סביבתיים בינלאומיים,** כגון UNEP-IOECD, תוך תרומה לתהליכים בינלאומיים ולפרויקטים שונים במדינות מפותחות ומתפתחות, שיתוף ידע ישראלי והצגת מקרי בוחן מישראל.

● **הובלה, תיאום ויישום שיתוף פעולה אזורי:** בין השאר, הקמת קבוצות עבודה עם איחוד האמירויות וקידום פעולות להחלפת ידע הדדית, סיוע בקידום שיתופי פעולה עם ירדן במפרץ אילת וניסיון לקדם פורום סביבה אזורי.

● **הכנת חומרי רקע לפגישות השר והמנכ"ל עם בכירים זרים,** ארגון ביקורי שר ומנכ"ל בחו"ל. כמו כן, תיאום ביקורי שרים ובכירים אחרים בארץ, כולל בניית תוכניות ביקור וגיבוש מתווה לשיתוף פעולה בהמשך.

5 | אגף הסכמים רב-צדדיים

אגף הסכמים רב-צדדיים מקדם את מעורבות ישראל וייצוגה באמנות סביבתיות בינלאומיות והסכמים מולטי-לטרליים כולל ניסוחם, בחינת אשרורם, גיבוש תרומה מקצועית להחלטות המתקבלות, הכנת התבטאויות ועידוד ההכרה בחשיבות כלי זה למשרד ולמדינת ישראל. בנוסף, האגף מוביל יחד עם משרד החוץ את הטמעת יעדי הפיתוח, ה-Sustainable Development Goals - מהלך רב-מגזרי עד 2030.

משימות מרכזיות:

● האגף אחראי על 13 אמנות והסכמים סביבתיים ומפעיל את נציגי ישראל שרובם הם עובדי המשרד וחלק מרשות הטבע והגנים, תוך שיתוף פעולה עם משרדים אחרים. האמנות המרכזיות הן: אמנת האקלים, אמנת המגוון הביולוגי, אמנת מניעת זיהום הים התיכון וניהול חופיו ואמנת הכימיקלים.

● האגף אחראי להפצת מידע המתקבל ממזכירויות האמנות, גיבוש עמדות ישראל וניסוחן וייצוגן הולם במפגשים, כולל איתור הזדמנויות להגברת מעורבות ישראל ביוזמות שונות הקשורות לאמנות.

● מספר הסכמים חדשים מקודמים בימים אלה, בהשתתפות נציגי המשרד, בתחומי מניעת זיהום פלסטיק, שמורות טבע והגנה על אקוסיסטמות בלב ים ומניעת פנדמיות.

● האגף אחראי על הכנת דוח יישום של יעדי הפיתוח של האו"ם - SDGs והכנה למפגש השנתי באו"ם בניו יורק.

6 | אגף מניעת רעש וקרינה

בלב תחומי הפעילות של אגף מניעת רעש וקרינה נמצאות חקיקה ותקינה למזעור חשיפת הציבור לרעש ולקרינה ומזעור השטח בו חלות מגבלות בנייה בשל חשיפה לרעש או לקרינה. האשכול מנפיק היתרים, מפקח על מתקנים ומוסדות, מגיב ראשון באירועי קרינה מייננת, מנחה מקצועית את גורמי המקצוע במחוזות ונותן חוות דעת מקצועיות בנושאי מניעת רעש ובטיחות קרינה.

משימות מרכזיות:

**מסגרת משפטית - חוקים ותקנות
תכנון סביבתי ובנייה ירוקה**

חוק התכנון והבנייה (תשכ"ה, 1965)
ת"י 5281

הסכמים רב-צדדיים

אמנות בנושא איכות אוויר ושינויי אקלים

- אמנת שינוי האקלים UNFCCC
- אמנת וינה ופרוטוקול מונטריאול
- פרוטוקול קייב, PRTR (פליטה והעברה של מזהמים)

אמנות בנושא חומרים מסוכנים

- אמנת באזל (מעבר בין גבולות של פסולת מסוכנת)
- אמנת רוטרדם (שימוש בחומרי הדברה ובחומרים מסוכנים)

אמנות בנושא טבע ומורשת

- אמנת המגוון הביולוגי CBD
- אמנת שימור חיות בר נודדות CMS
- הסכם עטלפים אירופאים - Eurobats
- הסכם עופות מים - AEWA

אמנות בנושא ים וחופים

- אמנת ברצלונה (סביבה ימית וחוף הים התיכון)
- אמנה בדבר הקרן הבינלאומית לפיצוי נזקי זיהום שמן - FUND (יחד עם משרד התחבורה)
- אמנה בדבר מניעת זיהום מכלי שיט - MARPOL (יחד עם משרד התחבורה)
- אמנה בדבר מוכנות, תגובה ושיתוף פעולה בעניין זיהום ים משמן - OPRC (יחד עם משרד התחבורה)

מניעת רעש וקרינה

- חוק למניעת מפגעים, 1961
- חוק קרינה בלתי מייננת, 2006
- תקנות הרוקחים, 1980

פיקוח שוטף על העוסקים במקורות קרינה מייננת ובלתי מייננת: כל מוסד, המקבל היתר לעיסוק במתקני רנטגן ומאיצים או היתר עיסוק בחומרים רדיואקטיביים, נבדק לפחות פעם אחת בשנה על ידי בודק מוסמך חיצוני. בהתאם לדוח הבודק, מחודש ההיתר למוסד לשנה נוספת. בנוסף, מרכזי בטיחות הקרינה במחוזות מפוקחים לפחות פעם אחת בשנה על מתקנים ברמת סיכון בינונית (B, C, D). עובדי האשכול מגיעים לביקור פיקוח לפחות אחת לשנה במתקנים ברמת סיכון גבוהה.

הפחתת השטח שעליו יש מגבלות בנייה בשל חשיפה לרעש ו/או לקרינה: האשכול מעורב בשלב התכנון המוקדם, שבו אפשר לצמצם את המרחקים הדרושים על ידי נקיטת אמצעים פיזיים להפחתת הרעש או הקרינה במקור, כמו מיגונים יעילים נגד התפשטות במרחב של הרעש או הקרינה.

ניטור קרינת רקע סביבתית בתחנות ניטור הפרושות ברחבי המדינה: מטרת הפעלת תחנות הניטור היא למדוד באופן רציף, 24 שעות ביממה ולאורך זמן, את רמות הקרינה המייננת והלא מייננת. תחנות הניטור מתריעות במקרה של אירוע רדיואקטיבי, שחרור של חומרים רדיואקטיביים בארץ ובחול"ל או כאשר בשל תקלה יש חשיפה גבוהה לקרינה בלתי מייננת.

בדיקת תכולת החומרים הרדיואקטיביים בקרקע שסביב המרכזים הגרעיניים: מדי שנה נלקחות מספר דגימות קרקע מנקודות אסטרטגיות סביב המרכזים הגרעיניים, כדי לוודא שאין דליפה של חומרים רדיואקטיביים. דגימות אלה נבדקות לאחר מכן במעבדה לספקטרומטריית גמא של האשכול בגבעת רם.

מיפוי מוקדי רעש: הפעלת מודלים ממחושבים לחישוב רעש מכבישים, רעש סביב שדות תעופה ורעש סביב מסילות הרכבת.

הפעלת מערך ניטור רעש ופיתוח בסיס נתונים ברמה הארצית, המחוזית והמקומית: האשכול מפעיל מערך ניטור רעש סביב שדה התעופה בן גוריון, שדות תעופה של חיל האוויר, כבישים ומסילות ברזל ומרכז נתונים ממדידות רעש שבוצעו על ידי רשויות מקומיות ויועצים לתכנון אקוסטי.

טיפול במקורות רעש - כבישים, מסילות רכבת, שדות תעופה צבאיים ואזרחיים ואזורי תעשייה: מקורות הרעש העיקריים בישראל הם כבישים ושדות התעופה. בכל הנוגע לכבישים הטיפול הוא מחסומים אקוסטיים, שינוי סוג האספלט והגבלות מהירות. בכל הנוגע לשדות התעופה, הטיפול מתמקד בשינויים בנתיבי הטיסה ובנהלי הטיסה, כולל הגבלות לשעות הלילה. במקרים שאמצעים אלה לא יעילים מספיק או בלתי אפשריים, הטיפול הוא מיגון אקוסטי של דירות.

אגפי האשכול ומשימות מרכזיות:

1 | אגף זיהום אוויר ואסבסט

זיהום אוויר

זיהום האוויר בישראל הוא הגורם הסביבתי המשמעותי ביותר לתמותה ולתחלואה. על פי הערכות הארגון לשיתוף פעולה ולפיתוח כלכלי (ה-OECD), מדי שנה מתים בישראל כ-2,480 אנשים בתמותה מוקדמת, כתוצאה מתחלואה בעקבות זיהום אוויר.

האגף פועל להפחתת התחלואה והתמותה כתוצאה מזיהום אוויר, ובעיקר מזיהום הנובע מפעילות תעשייתית ומייצור אנרגיה. לכן, האגף פועל לצורך צמצום הפליטה ממקורות אלו, על ידי יישום רגולציה המתבססת על הטכניקות המיטביות הזמינות. האגף מיישם את חוק אוויר נקי התשס"ח-2008, הנותן בידי המשרד כלים רבים לטיפול במניעה וצמצום זיהום אוויר מהמקורות השונים. כמו כן, האגף מנטר את איכות האוויר בישראל באמצעות מערך ניטור ארצי הפרוס ברחבי הארץ.

משימות מרכזיות:

הכנה ויישום תוכניות לאומיות לצמצום זיהום אוויר:

לפי חוק, המשרד נדרש להכין תוכנית לאומית אחת לחמש שנים. עד כה הוכנו ויושמו מספר תוכניות לאומיות לצמצום זיהום אוויר ברמה לאומית ואזורית, ביניהן:

- **התוכנית הלאומית לצמצום זיהום אוויר** - במרץ 2022 אושרה התוכנית, במסגרתה יועדו תקציבים שאושרו במספר החלטות ממשלה קודמות להפחתת זיהום האוויר במקורות שונים: תחבורה, שימוש בדלקים בתעשייה וצמצום פליטת גזי חממה. הפעולות שפורטו יביאו להפחתה של עשרות אחוזים בפליטות.

- **התוכנית הלאומית לצמצום זיהום אוויר במפרץ חיפה** - החלה ב-2015 ותוקצבה בסכום של 150 מיליון שקלים. במסגרת זו ירדו פליטות המזהמים בחיפה בעשרות אחוזים והוקם בה אזור אוויר נקי.

מערך ניטור אוויר ארצי (מנ"א):

הבקרה על זיהום האוויר שאליו נחשפת האוכלוסייה מתבצעת על ידי המערך לניטור אוויר ארצי (מנ"א). באופן זה מתאפשרת קבלת תמונת מצב מקצועית למקבלי החלטות ומידע זמין לאוכלוסייה.

- **הפעלת מערך הניטור** - המערך כולל 172 תחנות ניטור הפרושות ברחבי המדינה ומוודדות את המזהמים העיקריים, ו-18 נקודות דיגום שבהן נדגמים כל שבועיים כמאה מזהמים. כל תחנות

הניטור ומערך הדיגום מוסמכים על ידי הרשות להסמכת מעבדות. היקף המערך וטיב נתוניו מעמידים אותו בחזית המצוינות של מערכי ניטור בעולם.

- **פרסום ומידע** - המערך מספק תמונת מצב מקצועית ומורכבת למקבלי החלטות, אך גם מידע זמין לאוכלוסייה בעזרת אפליקציה פשוטה להפעלה ואתר ייעודי, המאפשר קבלת מידע וביצוע חתכים שונים. מנ"א גם מספק תחזיות זיהום אוויר ואחראי על הוצאת התרעות לאוכלוסייה במקרים שבהם צפוי זיהום אוויר חריג.

- **עדכון ערכי איכות אוויר** - בהתאם לחוק אוויר נקי בוחן המשרד ומעדכן את ערכי איכות האוויר (ערכי יעד, ערכי סביבה וערכי התרעה) אחת לחמש שנים, בהתאם לידע המדעי העדכני ולטובת שיפור איכות האוויר ובריאות הציבור. העדכון האחרון נעשה בפברואר 2022 והעדכון הבא מתוכנן לחודש מרץ 2027.

הפחתת זיהום האוויר הנגרם מתעשייה ומייצור אנרגיה:

- **מתן היתרי פליטה למפעלים המזהמים במשק:** היתרי הפליטה הם רישיונות שניתנים למפעלים הגדולים במשק (161 מפעלים נכון להיום), ביניהם תחנות הכוח, אסדות הגז, בתי הזיקוק ומפעלי הכימיה. הדרישות בהיתר מתבססות על הדירקטיבה האירופית (IED) ומביאות את המפעלים ליישם את הטכניקה הטובה ביותר הקיימת כיום לצמצום פליטות מזהמים (best available technology או "BAT"). מתן ההיתרים החל בשנת 2011 והם ניתנים לשבע שנים. נכון להיום, האגף נמצא בעיצומו של סבב שני למתן היתרים. אומדן עלויות משנת 2018, לאחר סבב ההיתרים הראשון, מגלה כי השקעות המפעלים בהפחתת זיהום אוויר הגיעו ל-39 מיליארד שקלים. השקעה זו הביאה להפחתה של כ-80% בפליטת המזהמים ולחיסכון כספי למשק בהיקף של 115 מיליארד שקלים עקב הצמצום בתחלואה ובתמותה.

- **איתור, טיפול והפסקה של מטרדי ריח:** בכל שנה מתקבלות במשרד מאות תלונות על מטרדי ריח. האגף מטפל במפגעי ריח שונים, בדגש על מוקדים של תלונות הציבור כגון מכוני קומפוסט, לולים ומכוני פסדים.

אסבסט ואבק מזיק

אסבסט הוא חומר מסרטן אשר יובא לישראל כחומר גלם למוצרי בנייה בשנים 1952-1997. ישראל נמצאת במקום השני בעולם בתחלואת מזתליומה (סרטן בקרום הריאה) כתוצאה מחשיפת האוכלוסייה בנפת עכו לפסולת אסבסט שפוזרה ברחבי הגליל המערבי על ידי המפעל "איתנית", ששכן בחוף נהריה וייצר מוצרי אסבסט. סיבי אסבסט גולמיים, המכונים אסבסט פריך, נחשבים למסוכנים ביותר מכיוון שהם משתחררים בקלות לאוויר. אסבסט פריך שימש כבידוד תרמי בתעשייה, כבידוד אקוסטי במבני ציבור וכחומר בידוד בכלים צבאיים שונים.

מתערובת של 10% סיבי אסבסט ו-90% מלט יוצרו במפעל כ-100 מיליון מ"ר של מוצרי אסבסט צמנט ועיקרם לוחות גליים ששימשו לגנות. אסבסט צמנט במצב שלם אינו מהווה סיכון, אך התפוררות, שבירה או שריפה משחררים סיבים לאוויר ומהווים סיכון. כיום, ברחבי כל הארץ ובסמיכות גבוהה לאוכלוסייה, קיימים עדיין למעלה מ-85 מיליון מ"ר של אסבסט צמנט כסיכון הולך וגדל.

משימות מרכזיות:

- עדכון האסטרטגיה הלאומית למעבר לכלכלה מאופסת פליטות ועיגון היעדים והמנגנונים ליישום בחקיקת אקלים ייעודית:** בשנים 2014-2015 הוביל האגף תהליך בין-משרדי שעל בסיסו החליטה הממשלה על יעדי ישראל, שעליהם התחייבה בוועידת פריז בסוף 2015. בשנים 2018-2021 יזם והוביל המשרד להגנת הסביבה תהליך רב מגזרי ושיתופי ראשון מסוגו בישראל לגיבוש אסטרטגיית אקלים לאומית לשנת 2050 ותוכנית יישום לעשור הקרוב. לצורך הובלת התהליך, חבר המשרד לארגון ה-OECD, למכון לדמוקרטיה ולרבעה משרדי ממשלה נוספים שהובילו לגיבוש חזון, יעדים ואסטרטגיה למעבר לכלכלה דלת פחמן. תוצאות התהליך עוגנו בשורת החלטות ממשלה, ועל בסיסן התחייבה הממשלה על יעדים במסגרת אמנת האקלים של האו"ם. בימים אלו המשרד מוביל תהליך לעיגון היעדים והמנגנונים הנדרשים לקידום העמידה ביעדים במסגרת חקיקת אקלים.
- יישום היעדים שנקבעו על ידי הממשלה להפחתת גזי חממה בתעשייה ובמסחר ולקידום אנרגיות מתחדשות:** במסגרת זו האגף מוביל תוכניות למענקים ולהסרת חסמים רגולטוריים ומקצועיים לקידום הפחתת גזי חממה בתעשייה ובמסחר וקידום אנרגיות מתחדשות בדגש על המרחב העירוני ובדו-שימוש הקרקע. בשנת 2022 השיק המשרד תוכנית למענקים בהיקף של 100 מיליון שקלים ביחד עם משרד הכלכלה ומשרד האנרגיה. מטרת התוכנית לסייע בהתייעלות במשאבים ובאנרגיה ובקידום אנרגיות מתחדשות במרחב העירוני.
- גמילת השימוש בדלקים פוסיליים בתעשייה ובמסחר:** האגף גיבש תוכנית מקיפה להפחתת השימוש בתזקי נפט בתעשייה ובמסחר והוא פועל ביחד עם משרדי הכלכלה והאנרגיה ליישום התוכנית. במקביל, האגף עובד ביחד עם אגף איכות אוויר להטמעת דרישות בהיתרי הפליטה לאוויר, שנועדו להגביר את היעילות האנרגטית ולהקטין את פליטות גזי החממה ממפעלי התעשייה ומתחנות הכוח.
- מעקב אחר פליטות גזי חממה:** בהתאם להחלטת ממשלה 1403 (התוכנית הלאומית להפחתת גזי חממה), הקים האגף את המערך הלאומי למעקב, בקרה ודיווח על פליטות גזי חממה בישראל. מערך זה הוקם בהתאם לדרישות ולהנחיות של האו"ם ומדי שנה מדווח לממשלה על ההתקדמות ביישום התוכנית להפחתת גזי חממה ועל היעדים של ישראל. בנוסף, האגף מכין את הדיווחים התקופתיים לאמנת האקלים של האו"ם ובוחן את הפעולות הנדרשות על מנת שישראל תעמוד בדרישות הבינלאומיות שלה כלפי האמנה.

המשרד הוביל פרויקט ראשון מסוגו לניקוי קרקעות הגליל המערבי מאסבסט. במסגרת זו, פונו בשנים 2011-2016, 130,000 קוב פסולת אסבסט מ-342 אתרים ברחבי הגליל המערבי, בעלות של 327 מיליון שקלים (150 מיליון שקלים מתוכם שולמו על ידי חברת "איתנית" בהתאם לעיקרון "המזהם משלם").

משימות מרכזיות:

- ניקוי קרקעות הגליל המערבי מפסולת אסבסט פריך:** השלב השני והאחרון של הפרויקט. נמצא בשלבי התנעה סופיים באמצעות החברה לשירותי איכות הסביבה, המשמשת כחברה מנהלת. פורסמו מכרזים לבעלי המקצועות הנדרשים ומוקמות הוועדות לניהול העבודה. צפוי שעבודת הפינוי תחל עוד בשנת 2023.
- ייעול מתן רישיונות והיתרים לאסבסט:** האגף מנפיק רישיונות לכ-450 עוסקים באסבסט והיתרים לכ-3,000 עבודות אסבסט בשנה. במטרה לייעל את התהליך ולטיוב הרגולציה, מקדם האגף תקנות פטור בהיתר לעבודות שאינן מייצרות סיכון לאוכלוסייה.
- תוכנית אסטרטגית להאצת פינוי אסבסט צמנט:** בקצב הנוכחי של פינוי אסבסט צמנט, סיכון זה ימשיך להתקיים סביבנו לעוד 70 שנה. במטרה להאיץ את הפינוי, האגף מגבש תוכנית אסטרטגית שבה נבחנת הרגולציה העדכנית בעולם ויציע צעדי תמיכה, כדוגמת תמיכה בהסרת אסבסט והתקנת פאנלים סולריים, תמיכה ברשויות בפינוי מפגעי אסבסט ועוד. טרם נקבע תקציב לתוכנית.

2 | אגף אנרגיה ושינויי אקלים - מיטיגציה

משבר שינויי האקלים הוגדר על ידי האו"ם כאיום הגדול ביותר על הסביבה ועל הכלכלה העולמית במאה הנוכחית. השפעות המשבר הולכות ומתעצמות ומעצבות את הכלכלה, החברה והסביבה הגלובלית. בהתאם לחומרת המשבר והקונצנזוס המדעי הובילו האו"ם ומדינות ה-OECD את הסכמי האקלים, שבמרכזם שורת מחויבויות להפחתת פליטות גזי חממה (מיטיגציה) עד לאיפוסן המלא עד לשנת 2050 לכל המאוחר.

אגף בכיר שינויי אקלים במשרד מוביל במשרד ובממשלה את הגיבוש, העדכון והמעקב אחר היישום של אסטרטגיית האקלים של ישראל ואת היישום של שורת החלטות ממשלה להפחתת גזי חממה. האגף אחראי גם על קידום חקיקת אקלים, עדכון יעדים לאומיים להפחתת פליטות גזי חממה ולקידום מיסוי פחמן שיפנים את העלויות החיצוניות של פליטות גזי חממה. בנוסף, האגף מתמקד בתוכניות סקטוראליות, בדגש על קידום והאצת המעבר לאנרגיות מתחדשות.

3 | אגף תחבורה

המקור העיקרי לזיהום האוויר בריכוזי האוכלוסין בישראל הוא התחבורה, ולכן הפחתת הפליטות מסקטור זה עומדת בראש סדר העדיפויות המשרדי. בנוסף, סקטור התחבורה הוא השני בתרומתו לפליטות גזי חממה במשק הישראלי (כ-23% מסך הפליטות). האשכול פועל להפחתת פליטות מזהמי אוויר וגזי חממה שמקורם מתחבורה, לשיפור איכות האוויר בריכוזי האוכלוסין, לקידום השימוש בתחבורה מקיימת, לקידום השימוש בהנעות חלופיות ולשיפור איכות הדלקים בישראל. אגף תחבורה פועל כרגולטור לפי סמכויותיו מתוקף חוק אוויר נקי וחוקים אחרים לקביעת תקני פליטת מזהמים לכלי רכב, לקביעת דרישות איכות לדלקים ולקביעת הוראות ייחודיות לצי רכב גדולים. כמו כן, האגף תומך כספית ברשויות מקומיות ובציי תחבורה הפועלים להפחתת פליטות ולקידום תחבורה מקיימת.

משימות מרכזיות:

● חישוב התחבורה הציבורית בישראל: מתוקף חוק אוויר נקי, האגף קבע בהוראות לחברות התחבורה הציבורית להפחית זיהום אוויר ולהצטייד באוטובוסים ללא פליטות (חשמליים). כמו כן, המשרד להגנת הסביבה תומך בסכום של 120 מיליון שקלים ברכישת אוטובוסים חשמליים על ידי חברות תחבורה ציבורית וחברות הסעים. כפועל יוצא מכך, פועלים כיום כ-130 אוטובוסים חשמליים והצפי הינו הפעלה של כ-500 אוטובוסים מאופסי פליטות.

● הקמת אזורי אוויר נקי בערים מרכזיות: האגף פועל לקביעת אזורי אוויר נקי בערים אליהן אסורה כניסת כלי רכב מזהמים. בירושלים ובחיפה כבר נקבעו בחוקי עזר מגבלות תנועה אלו, וכעת האגף פועל ליישום חקיקה דומה גם בתל אביב ובקריית סביב חיפה. כמו כן, בימים אלו עיריית ירושלים מקדמת שלב ב' לחוק העזר, שיכלול הגבלת פעילות של כלי צמ"ה (ציוד מכני הנדסי) מזהמים בכל שטח העיר וקביעת אזור אולטרה LEZ - LOW EMISSION ZONE שאליו יורשו להיכנס כלי רכב מופחתי פליטת מזהמי אוויר.

● התקנת מסנני חלקיקים ברכבי דיזל מזהמים: המשרד להגנת הסביבה מסבסד את עלות ההתקנה והמסנן לכלי רכב ולכלי צמ"ה באמצעות מספר מוסכים ברחבי הארץ. סבסוד המסננים הוא צעד משלים לאזורי אוויר נקי ומאפשר לבעלי הרכבים להתקין מסנני חלקיקים במחיר סביר.

● צמצום פליטות אדי דלק מתחנות התדלוק וממכליות להובלת דלקים: לאחרונה הוציא האגף הוראות מתוקף חוק אוויר נקי למכליות כביש, המחייבות ביצוע בדיקות אטימות למכליות לצורך צמצום פליטות אדי דלק לאוויר. כמו כן, מבוצעים דיגומים בסביבות תחנות דלק למדידת בנזן.

● צמצום זיהום אוויר מנמלים וכלי שיט: התרומה של כלי השיט לזיהום האוויר בישראל הינה ניכרת ועומדת על 5% מפליטות חלקיקים נשימים עדינים, 15% מפליטות תחמוצות גופרית (SOX) ול-10% מפליטות תחמוצות החנקן (NOx) מכלל הפליטות בישראל. באזורי ערי הנמל, תרומתם היחסית של כלי השיט לריכוזי מזהמי האוויר גדולה ביחס לתרומתם הכללית. לדוגמה, במפרץ חיפה כלי שיט תורמים לכ-65% מסך פליטות חלקיקים נשימים עדינים. לאחרונה פורסמו "תקנות הנמלים (מניעת זיהום אוויר מכלי שיט)", התשפ"ב-2022 של משרד התחבורה. התקנות

מהוות תשתית לאסדרה רוחבית ומקיפה של מניעת זיהום אוויר מכלי שיט בישראל, אך יחד עם זאת יש צורך בפעולות נוספות להפחתת זיהום אוויר מכלי שיט ונמלים. לדוגמה, הגבלת פליטת עשן שחור מכלי שיט, המקודמת על ידי המשרד בימים אלה ונמצאת בשלב התייעצות עם משרדי ממשלה רלוונטיים על טיוטת התקנות.

● צמצום זיהום אוויר מכלי צמ"ה (ציוד מכני הנדסי): התרומה של כלי צמ"ה לזיהום האוויר בישראל משמעותית. כלים אלה אחראים ל-13% מפליטות חלקיקים עדינים ול-16% מפליטות תחמוצות החנקן (NOx). יתר על כן, פעילות של כ-110,000 כלי צמ"ה (המונעים בסולר) תורמת לפליטות תחמוצות חנקן וחלקיקים עדינים באותו סדר גודל של כ-3.5 מיליון כלי רכב הפעילים בישראל. המשרד פועל בשיתוף רשויות מקומיות על הגבלת פעילות כלי צמ"ה מזהמים באזורי אוויר נקי, כתנאים בהיתר בנייה או כדרישות במסגרת מכרזי בנייה ותשתיות.

● צמצום פליטות גזי חממה מכלי רכב: קביעת יעדי פליטה ליבואני רכב, באמצעות יצירת מנגנון להפחתת פליטות גזי חממה מכלי רכב לרכבים חדשים העולים על הכביש.

● קידום השימוש בתחבורה מקיימת וצמצום השימוש היומיומי ברכב פרטי: האגף תומך ברשויות מקומיות ואיגודי ערים לאיכות הסביבה בפעילויות מקומיות לצמצום השימוש היומיומי ברכב פרטי באמצעות שאטלים, תשתיות אופניים, מערכי שיתוף רכב חשמליים ועוד.

4 | אגף מערך לאומי לחומרים מסוכנים וחירום

לאחרונה אושר איחוד אגף חומרים מסוכנים ואגף חירום לאגף בכיר שייקרא "המערך הלאומי לחומרים מסוכנים וחירום". איחוד שני האגפים והפיכתם לאגף אחד יאפשר ניהול מרוכז של כל הגורמים בתעשיית החומרים המסוכנים בארץ, תוך ראייה כוללת של כלל גורמי הסיכון לסביבה ולציבור. פעולה זו נעשתה במסגרת תפקידו של המשרד כרגולטור לנושא החומרים המסוכנים וכמנחה הלאומי המקצועי בתחום. בזמני חירום, כדוגמת מלחמה, רעידת אדמה, תקיפות סייבר או אסונות טבע, מרבית עיסוקו של המשרד להגנת הסביבה בחירום הוא בתחום החומרים המסוכנים, שהרי אירוע חומרים מסוכנים הנובע מכל אחד ממחוללים אלו, עלול לגרום לסיכון חיי אדם באופן מיידי. איגום מחוללי הסיכון תחת אגף אחד בשגרה ובחירום, כמו גם מתן מענה באירועי חירום וניהול חדר המצב המשרדי, מוקד הסביבה ומערך הכוננות המשרדי – יאפשר מענה מהיר, איכותי ומקצועי שיפחית את הפגיעה בחיי אדם. בנוסף, יימנע הישנות של אירועי חומרים מסוכנים בשגרה ובחירום באמצעות הליכי ניהול סיכונים, קביעת רגולציה, הטמעת תנאים מיוחדים בהיתרי הרעלים ורישוי של המפעלים בתחומי הסיכון השונים, ביצוע תחקירים, וכן מתן הנחיות רגולטוריות בתחום הפסולת המסוכנת.

חומרים מסוכנים (חומ"ס)

בישראל יש כ-4,000 מפעלים ובתי עסק העוסקים בחומרים מסוכנים והם בעלי היתר רעלים. כ-300 מתוכם מסווגים כמפעלים מסכני אוכלוסייה. במפעלים אלו עלול להתרחש אירוע חומרים מסוכנים – תקרית שיצאה משליטה שמעורב בה חומר מסוכן, כגון דליקה, פיצוץ או פיזור של חומר רעיל. תקריות אלה עלולות לגרום לפגיעה באוכלוסייה ולנזק לסביבה. המערך הלאומי לחומרים מסוכנים פועל לצמצום הסיכון באמצעות רישוי ופיקוח על העוסקים בחומרים מסוכנים וקידום רגולציה, המסדירה את השימוש בחומרים אלה. המשרד הוא המנחה המקצועי הלאומי בנושא החומרים המסוכנים ועומד בראש ועדה הכוללת כ-20 נציגים ממשרדי ממשלה, שלטון מקומי ותעשייה.

משימות מרכזיות:

- רישוי והיתרי רעלים:** רישוי, אסדרה ופיקוח על כ-4,000 מפעלים ובתי עסק העוסקים בחומרים מסוכנים באמצעות היתרי רעלים. מפעלים העוסקים בחומרים מסוכנים, מעל לכמויות ולריכוזי סף שנקבעו בתקנות, חייבים בהיתרי רעלים, הקובעים דרישות ותנאים - רשימת החומרים המותרים לעיסוק ואחזקה, כמותם, אופן האחסון, השינוע, הטיפול, המכירה וההיערכות לחירום.
- פסולת מסוכנת:** רישוי ופיקוח על הטיפול בפסולת חומרים מסוכנים - אסדרת הטיפול בכ-350,000 טון פסולת חומרים מסוכנים הנוצרת בישראל בשנה. האסדרה תיעשה באמצעות תנאים מתאימים בהיתרי הרעלים, אישורי מינהל להעברת פסולת מסוכנת לטיפול במתקנים מאושרים לכך, פיקוח על מחירי הטיפול בפסולת מסוכנת, ומתן היתרי ייצוא והיתרי ייבוא של פסולת מסוכנת. האגף פועל בהתאם לעקרונות הסביבתיים של אמנת באזל וארגון ה-OECD תוך שמירה על איזון בין עיקרון העדפת טיפול מקומי (principle proximity) לבין הצורך בטיפול יעיל לפי עקרונות שוק פתוח ובהתאם להיררכיית הטיפול בפסולת.
- הערכה וניהול סיכונים:** מדיניות מרחקי הפרדה ממקורות סיכון נייחים. המדיניות קובעת מרחקי הפרדה בין מקורות סיכון נייחים לבין מוקדי אוכלוסייה בהליכי תכנון ובמצב קיים. יישום מדיניות זו מתבצע בדרכים שונות ומאפשר לשמור על איזון בין הגנה על האוכלוסייה ועל הסביבה לבין ההתחשבות בצרכי פיתוח לאור משאבי הקרקע המוגבלים. המדיניות יושמה בהצלחה ב-300 מפעלים בעלי סיכון גבוה, העוסקים בכמויות גדולות של חומרים מסוכנים (רעילים/דליקים/נפיצים).
- מדיניות ניהול סיכונים:** בבחינת הפערים בין הרגולציה הישראלית והאירופית נמצא פער משמעותי בנושא ביצוע תוכנית לניהול סיכונים במפעלים ברמת סיכון גבוהה, העוסקים בחומרים מסוכנים בכמויות גדולות. לאור זאת, המשרד החל ביישום מדיניות שעיקרה דרישה להפעלת מערכת שיטתית לניהול הבטיחות בעיסוק בחומרים מסוכנים. בשלב הראשון החל המשרד ביישום פיילוט בחמישה מפעלים במפרץ חיפה ושניים במחוז דרום. הפיילוט הסתיים והחלה הטמעה רחבת והדרגתית של המדיניות על 130 מפעלי SEVSSO סף עליון המוגדרים כבעלי סיכון גבוה. עד כה הוטמעו התנאים ב-27 מפעלים.
- שינוע חומרים מסוכנים:** שינוע חומרים מסוכנים מתבצע בכל רחבי הארץ בכמויות גדולות והוא בעל פוטנציאל לאירועי חומרים מסוכנים, לאור קרבתם של צירי שינוע לאוכלוסייה ולתוכניות פיתוח. בהתאם לזאת, קבע האשכול עקרונות להערכת הסיכונים משינוע חומרים מסוכנים וצמצום בהתאם לרגולציה הקיימת באירופה (הולנד). מטרת מדיניות השינוע היא צמצום הסיכון לאוכלוסייה, והיא מתייחסת גם להיבטים סטטוטוריים תכנוניים. בשלב הראשון, המדיניות תחול על שינוע ברכבת. בנוסף, מקדם האגף בהמשך להמלצות ועדת המנחה הלאומי, ובשיתוף עם המ"ל, הצעת מחליטים בנושא "הפחתת סיכונים בשינוע חומרים מסוכנים".
- צמצום הסיכון ממפעלי חומרים מסוכנים בשל רעידות אדמה:** במקרה של רעידת אדמה חזקה, מפעלי חומרים מסוכנים עלולים לסכן את בריאות וביטחון הציבור והסביבה בשל קריסת מאגרים, קריעת מכלים וצנרת חומרים מסוכנים וכיוצ"ב. בישראל כ-4,000 מפעלים הנדרשים לבדיקת עמידות לרעידות אדמה. בשל מצוקת כוח אדם והידע המדעי המורכב הנדרש לביצוע הבחינה,

טופלו עד כה עשרות בודדות של מפעלים. כל הפעילות מול המפעלים, משרדי הממשלה השונים וועדת ההיגוי הבין-משרדית מתבצעת על ידי איש מטה יחיד. כדי לנסות ולקדם את התהליך מול המפעלים, ביצע האגף הליך משמעותי של טיוב רגולציה, שעיקרו מתן אפשרות למפעל לבצע את תהליך התיקון הנדרש ללא צורך באישור המשרד לכל שלב. עד היום ניתנו תנאים ל-110 מפעלים. 80 מהם השלימו את הבחינה ואינם מהווים סיכון והיתר בתהליך של בדיקה וצמצום פערים.

צמצום הסיכון ממפעלי חומרים מסוכנים בשל איומי סייבר: מתקפת סייבר עלולה לגרום לאירוע חומרים מסוכנים באמצעות פגיעה בתשתיות בקרה ממוחשבות הקיימות בתעשייה. לצמצום הסיכון ניתנים למפעלים תנאים בהיתר רעלים והוכן מדריך להתגוננות מפני תקיפות סייבר. האגף מונחה מקצועית על ידי מערך הסייבר הלאומי. עד כה ניתנו תנאים מחייבים לכ-142 מפעלים. האגף גם מבצע עבודה מקיפה מול עשרות חברות ייעוץ וחברות טכנולוגיה עילית במטרה לייצר מעטפת פתרונות לתעשייה. בנוסף, הוקם חדר בקרה של המשרד במרכז הסייבר בבאר שבע, שאוסף מידע גלוי ומייצר תיקי מודיעין למפעלים. בכוונת המשרד להגנת הסביבה להקים במערך הסייבר הלאומי SOC (מרכז קיברנטי מגזרי), שמטרתו איתור ואיסוף מידע אודות תקיפות ואירועי סייבר אפשריים במפעלי חומרים מסוכנים הנמצאים בתחום אחריותו של המשרד להגנת הסביבה. באמצעות הקמת ה-SOC, יוכל המשרד לבנות תמונת מצב ארצית של איומי סייבר במפעלי החומרים המסוכנים בארץ. בפגישת העבודה בין מנכ"לית המשרד להגנת הסביבה וראש מערך הסייבר, הוחלט על הקמת SOC תעשייתי בתקצוב משותף ובלוחות זמנים קצרים.

מידע ותחקירים:

תחקור אירועי חומרים מסוכנים: בהתאם להוראות היתרי הרעלים, המפעלים נדרשים להגיש למשרד תחקיר לאחר כל אירוע וליישם את ההמלצות הנגזרות ממנו. בנוסף, אירועים משמעותיים בעלי השלכה רחבת מתוחקרים על ידי המשרד, ברמת המטה, ומנוהל מעקב על ביצוע ההמלצות. בשנת 2020 התרחשו 150 אירועי חומרים מסוכנים במפעלי תעשייה, מתוכם 20 הם אירועים בחומרה גבוהה. תחקירי מטה בוצעו עבור שבעה אירועים משמעותיים.

מנחה לאומי לחומרים מסוכנים: בהתאם להחלטת ממשלה -3481/מ10, על השר להגנת הסביבה "לשמש מנחה מקצועי לאומי לנושא החומרים המסוכנים בישראל בשגרה ובחירום". האשכול מרכז ועדה בין-משרדית מייעצת בראשותו עם קבוצות עבודה נבחרות. בוועדה חברים נציגי גופי החירום (כב"א, מד"א, פקע"ר, משטרה, רח"ל) ומשרדי ממשלה (הגנ"ס, בט"פ, ביטחון, אוצר, אנרגיה ומים, תחבורה, כלכלה, פנים, רוה"מ, חקלאות), שלטון מקומי, התאחדות התעשיינים ועוד. הוועדה מלווה נושאי רוחב בתחום החומרים המסוכנים, כגון אסדרת העיסוק הממשלתי בנפיצים לאחר אסון ביירות, סיכונים בשינוע חומרים מסוכנים, הנחיית אוכלוסייה להיערכות לאירועי חומרים מסוכנים ועוד.

יישום מסקנות התחקיר ממבצע "שומר החומות" והפרות הסדר: כתוצאה מהמבצע, התברר הצורך לבחון ולהתאים את תרחיש הייחוס המלחמתי והצורך בהגנה פיזית של מפעלים כנגד הפרות סדר, תקיפה פלילית או טרור. הבחינה המחודשת והתאמת התרחיש תבוצע במסגרת דיוני המנחה הלאומי ותאפשר למשרד ולרשויות הרלוונטיות לשפר משמעותית את יכולת ההיערכות למצבי חירום. בין ההמלצות הראשוניות שייבחנו: בחינת והתאמת תרחיש הייחוס המלחמתי ביחד עם צה"ל (פיקוד העורף ואג"ת) ורח"ל, בחינת קריטריונים לשינוע חומרים מסוכנים בזמן מלחמה, בחינת האבטחה הפיזית של מתקני חומרים מסוכנים בשגרה ובחירום ובחינת אופן הטיפול באירועים במכלי דלקים.

היערכות לשעת חירום - הפעלת מערך חירום משרדי:

בהתאם להחלטת ממשלה 5217 האגף הקים ומפעיל מערך כוננות ארצי, הפעיל ברצף כל ימות השנה וכל שעות היממה, להתמודדות עם כ-400 אירועי חירום סביבתיים בשנה. המערך כולל מוקד חירום מאויש, מעל 200 עובדים שהוכשרו ככוננים במטה, במחוזות וביחידות הסביבתיות ברשויות המקומיות. בנוסף, למערך יש 24 נייזות מצוידות במערכות קשר, בצויד ניטור לקבלת נתונים בזמן אמת ובצויד דיגום לאיסוף מידע לתחקור ולאכיפה.

המערך מטפל באירועי חירום סביבתיים המסכנים את בריאות הציבור ואת הסביבה בכל תחומי האחריות המשרדיים - אירועי חומרים מסוכנים, זיהום אוויר, אסבסט, שריפת פסולת, זיהום מקורות מים וקרקע, מפגעי ריח, קרינה מייננת ("מגיב ראשון") ותקלות הנובעות מפעולות הדברת מזיקים לא תקינות בבתי אזרחים. אגף חירום עוסק גם בהכנת המשרד לשמירה על רציפות תפקודית ולהתמודדות עם מצבי חירום לאומיים וסביבתיים ובהנחיית רשויות מקומיות ומפעלים להיערכות לחירום.

הפעלת מערך תגובה ארצי באירועי חירום סביבתיים:

מטרות מערך הכוננות כוללות מתן מענה למפגעים סביבתיים על ידי טיפול מיידי של אנשי מקצוע בזירת האירוע; מתן הנחיות ראשוניות לשיקום; הפחתת מספר אירועי החירום לאורך ציר הזמן על ידי איסוף מידע הדרוש לתחקור, להפקת לקחים ולאכיפה.

המענה כולל מערך של מגיבים, מערכת שליטה והפעלה, כלי ניהול, מערך הכשרה, מערך בקרה, צויד ואמצעים נוספים. כל זאת, באמצעות תגובה מקצועית ואפקטיבית שתאתר ותסווג את המפגע, תפעל להסרתו ולהפסקת השפעתו על הציבור ועל הסביבה, וכן תכין את התשתית המקצועית והראייתית לביצוע פעולות תחקור ואכיפה. המענה מתבסס על המחוזות ועל היחידות הסביבתיות. האחריות לטיפול באירועי החירום נתונה בידי מנהלי המחוזות, ובכלל זה המשך הטיפול - אכיפה, שיקום ועוד. כונן מחוזי המגיע לזירת האירוע מאתר את המפגע, מעריך את הסיכון וקובע את המענה הנדרש.

עשרות נהלי עבודה (תרחישים) גובשו לאירועי חירום המשמשים כבסיס פעולה משותף לכלל המעורבים במענה.

מוקד החירום, הפועל באופן רציף, 24/7, אחראי ברמה הארצית על קליטת הדיווחים, יצירת תמונת המצב, תמיכה מקצועית, קשר עם כוחות החירום וניהול המידע מקליטת הדיווח הראשוני ועד סגירת האירוע. בכל מחוז ומטה מוגדרים בכל עת שני כוננים (למעט במחוזות אילת ויו"ש, שבהם מוגדר כונן אחד). בנוסף, משולבים במערך החירום כוננים של שמונה יחידות סביבתיות. זמן התגובה הנדרש ליציאת כונן לזירה הוא 10 דקות מרגע ההודעה. כוננות המטה מאוישת על ידי ראשי אגפים רלוונטיים, המנהלים את המוקד מעבר לשעות העבודה ומספקים תמיכה מקצועית לכוננים ולמנהלי המחוזות. כמו כן ראשי האגפים מאיישים את חדר המצב הארצי במצבי חירום.

שמירה על רציפות תפקודית והתמודדות עם מצבי חירום: הכנת תשתית ארגונית ומבצעית לניהול המשרד בשעת חירום, כגון מלחמה, רעידות אדמה ופנדמיה. בכלל זה גיבש האגף תפיסת

הפעלה לחדר מצב משרדי וחדרי מצב מחוזיים, ממשקי עבודה עם גופי ניהול החירום הלאומיים ועם כוחות החירום והרשויות המקומיות, הפעלת מערך רכבי חירום ייעודיים, צויד מיגון, דיגום, מערכת קשר חירום לאומית ומערכות מידע לתמיכה בהפעלת המשרד בחירום, הכנת נהלי חירום ועדכונם מעת לעת ותרגול המשרד.

הובלת מוכנות הרשויות המקומיות למצבי חירום סביבתיים: במסגרת זו הכין האגף מסמך הנחיות לרשויות המקומיות והוביל בפועל את הכנת אוגדני החירום בכ-120 רשויות מקומיות. בשל היעדר רכזי חירום במחוזות, אין כמעט השתתפות של המשרד בתרגילי החירום של הרשויות המקומיות.

5 | אגף תעשיות ורישוי עסקים

חוק רישוי עסקים מסדיר עסקים גדולים ומשמעותיים כבתי זיקוק, תחנות כוח, אתרי הטמנה ותעשיות כימיות, לצד עסקים קטנים ובינוניים כגון מכבסות, רפתות, מוסכים ונגריות. רישיון העסק הוא הכלי החוקי המרכזי, ולעיתים היחיד, באמצעותו מסדיר המשרד מגוון רחב של פעילויות בתחומי התעשייה, הסקטור החקלאי, סקטור הפסולת ועוד. בכל התחומים הללו מוצבים תנאים למניעת אירועי חומרים מסוכנים, מניעת זיהום קרקעות ומים, מניעת זיהום אוויר ועוד.

עסקים בעלי השפעות משמעותיות על הסביבה מוסדרים במחוזות המשרד, ואילו עסקים בעלי השפעות מקומיות מוסדרים באמצעות היחידות הסביבתיות ואיגודי הערים, שהם חלק מהשלטון המקומי, המקבלים הסמכה לפעילותם מהשר להגנת הסביבה. האגף אחראי להנחייתם המקצועית בכל הקשור לתנאים הניתנים ברישיונות ולאופן הפיקוח על עמידת העסקים בתנאים אלה. האגף גם מלווה את תיקוני החקיקה והתקנות מכוח חוק זה.

משימות מרכזיות:

יישום הרפורמה בחוק רישוי עסקים: ביולי 2018 נכנס לתוקף תיקון 34 לחוק הכולל שינויים שנועדו להקל על בעלי העסקים. בכלל זה, הוספת מסלולי רישוי שונים המותאמים לרמת המורכבות של העסקים, יצירת ודאות רגולטורית באמצעות פרסום מפרטי תנאים אחידים, מתן זכות השגה לבעלי עסקים הרואים עצמם נפגעים מהתנאים וקביעת כללים אחידים לפיקוח. לצד ההקלות לבעלי העסקים, חוזקו כלי האכיפה ולנותני האישור נוספה סמכות להטלת עיצומים וסמכות לביטול רישיונות עסק. אגף רישוי עסקים מרכז את יישום הרפורמה במשרד ומנחה את מחוזות המשרד בעבודתם היומיומית. המשרד מטפל באמצעות רישיונות עסק בכ-10,000 עסקים ומדי שנה ניתנים במחוזות כ-1,700 רישיונות.

הכנת מפרטים אחידים ותנאי מסגרת לסקטורים שונים בתחום הסביבתי: מפרטים אלה מאגדים את הדרישות הסביבתיות של כלל אגפי המשרד (קרקעות, שפכים, פסולות ועוד) מסקטור מסוים, המפרטים האחידים קובעים אמות מידה זהות להגנה על הסביבה לכלל הסקטור, בכל הארץ.

משימות מרכזיות:

- חקיקה:** באוגוסט 2021, אושרה החלטת ממשלה בדבר הרפורמה ברישוי משולב עם סיכום תקציבי של משאבי כוח אדם. בפברואר 2022 אושר בוועדת שרים לחקיקה תזכיר חוק בנושא רישוי משולב. הוועדה הסמיכה את משרדי הגנת הסביבה, האוצר ומשפטים לסכם את נוסח הצעת החוק. הצעת החוק בנושא רישוי סביבתי משולב מוכנה לפרסום ברשומות כהצעת חוק ממשלתית.
- סיכום תקציבי:** הסיכום התקציבי שאושר באוגוסט 2021 עוסק בכוח אדם. במסגרת העבודה עם האוצר סוכם שעם החקיקה, תסוכם המסגרת התקציבית הנדרשת לאחזקת מערך הרישוי החדש והדיגיטציה שלו.
- דיגיטציה:** המשרד סיים "אפיון על" (אפיון צרכים כללי) של מערכת המחשוב העתידית. בכפוף לתקציב, יש לצאת לאפיון מפורט ולפיתוח. החלקים הקריטיים של מערכת המחשוב צריכים להיות פעילים עם הפעלת מערך הרישוי החדש, בהתאם ללוחות הזמנים שיקבעו בחקיקה.
- היערכות מקצועית:** המעבר העתיד לרישוי אינטגרטיבי מעמיק דורש היערכות מקצועית מקיפה למעבר מהתהליכים הנוהגים היום לתהליכים העתידיים, התואמים את צורת הרישוי המקובלת באירופה, כגון עדכון והכנה מחדש של כלל הנהלים וההנחיות, הכשרות מקצועיות ועוד.
- היערכות ארגונית:** המעבר לרישוי משולב כולל שינוי באופן העבודה באשכול (במטה) ובמחוזות המשרד. בכפוף לאישור החקיקה ולצורך יישומה, מתוכנן כי המשרד יקבל תוספת של 46 תקנים. אשכול משאבי אנוש נעזר בחברת ייעוץ ארגוני בשלבי ההיערכות לרפורמה. בכפוף לחקיקה, על המשרד לבצע את ההיערכות הארגונית לקלט כוח האדם החדש.
- המרכז להתייעלות במשאבים:** "מרכז וייץ לפיתוח בר קיימא" נבחר להקים ולהפעיל מרכז להתייעלות במשאבים בתעשייה, בתקציב ממשלתי של 51 מיליון שקלים. המרכז ממומן ומופעל במשותף על ידי המשרד להגנת הסביבה, משרד הכלכלה ומשרד האוצר. המרכז מסייע לתעשייה בישראל למנף הזדמנויות להפחתת זיהומים וסיכונים סביבתיים באמצעות התייעלות והפחתה במקור, וכך להביא לשיפור בביצועים הסביבתיים והכלכליים כאחד. המרכז פועל באמצעות הפצת ידע ובאמצעות ייעוץ פרטני מסובסד. משנת 2020 ניתן ייעוץ פרטני ל-253 מפעלים, 80- מתוכם הסתיים הייעוץ.

7 | תחום רישום כימיקלים

הציבור והסביבה בישראל נחשפים על בסיס יומי לכימיקלים תעשייתיים בשימושים רבים ומגוונים, כולל במוצרי צריכה כמו חומרי ניקוי וצבעים. זאת, מבלי שנעשית בחינה שיטתית של הכימיקלים בשימושיהם השונים ומבלי שננקטות פעולות לצמצום הסיכון מהם. יצירת תמונה מלאה של הסיכונים והשימושים בכימיקלים בחיי היומיום תאפשר הערכה וניהול של הסיכון הפוטנציאלי והממשי מהכימיקלים לבריאות האדם ולסביבה.

- אפיון מערכת מחשוב לניהול תהליכי הפקת הרישיונות והפיקוח עליהם:** נכון להיום יש במשרד מסד נתונים חלקי לניהול ופיקוח על תנאים ברישיונות והיתרים ורק חלק מהתהליכים ממוחשבים. האגף מאפיין מיחשוב תהליכים שונים ואת ארגון המידע בתחום התעשייה ומטמיע את התהליכים המקצועיים הנלווים למערכות הממוחשבות.
- קביעת מדיניות פיקוח מבוססת סיכונים:** מדיניות פיקוח מבוססת סיכונים מופעלת על כלל העסקים המוסדרים בתחום התעשיות. מדיניות זו קובעת את תדירות הפיקוח הנדרשת, את אופן ביצוע הפיקוח ואת אופן תיעוד המידע.
- בקרה פנימית על תהליכי מתן רישיונות והיתרים בכל התחומים לשם מזעור סיכונים:** הבקרה מתבצעת אחת לחצי שנה, ובמסגרתה נבחנים התהליכים המנהליים והתכנים המקצועיים של רישיונות והיתרים בתחום התעשיות.

6 | רפורמה ברישוי סביבתי משולב (על מפעלים גדולים)

במטרה לשפר את הרגולציה הסביבתית ולצמצם פערים מול הרגולציה האירופית בתעשייה, פועל המשרד לביצוע רפורמה ברישוי הסביבתי של המפעלים הגדולים. הרפורמה ברישוי הסביבתי המשולב היא תוצאה של שלושה צרכים מרכזיים: האחד, העמקה ושיפור האסדרה בהתאם לסטנדרטים הסביבתיים האירופאים. השני, הפחתת נטל רגולטורי עודף ושיפור הסביבה העסקית של התעשייה. השלישי, ביצוע התחייבות משנת 2019 של מדינת ישראל לארגון ה-OECD.

- הצורך הראשון - סביבתי:** מעבודות שונות שביצע האשכול בעשור האחרון עולה כי בתחומים שונים האסדרה הסביבתית בישראל אינה עומדת בסטנדרטים האירופאים.
 - לימוד הרגולציה האירופית (לרבות באמצעות "טווינינג" עם גרמניה בין השנים 2013 ל-2016)
 - העלה כי הרישוי באירופה הוא מעמיק, ארוך טווח ואינטגרטיבי, ובישראל הרישוי מעמיק פחות, קצר מועד ומבוזר.
 - סגירת הפערים באמצעות הרגולציה הקיימת לא הצליחה בגלל צורת הרישוי ומחסור במשאבי כוח אדם. לצורך העמקה ואימוץ הסטנדרט האירופאי בישראל יש לשנות את צורת הרישוי הסביבתי.
- הצורך השני - רגולטורי:** במסגרת מיקוד ממשלתי בנושא, ביצע המשרד עם האוצר ועם משרד ראש הממשלה בדיקה של השפעת הרישוי הסביבתי על הסביבה העסקית. הבדיקה העלתה כמה דרכים לשיפור השפעת הרישוי הסביבתי בישראל על הסביבה העסקית של המפעלים הגדולים:
 - איחוד מספר רישיונות ואישורים לרישיון אינטגרטיבי אחד והארכת הרישיון לצורך הפחתת ביורוקרטיה ויצירת זדאות, הוספת מנגנון השגה.
 - הוספת לוחות זמנים מחייבים לטיפול (SLA), הפחתת בקשות לשינויים, ייעול התהליכים.
 - דיגיטציה מקצה לקצה של תהליכי הרישוי והפיקוח.

- הצורך השלישי - התחייבות ישראל ל-OECD:** בשנת 2009, במסגרת קבלתה של ישראל לארגון, התחייבו המדינה והמשרד משפטית ל-OECD ליישם רישוי משולב עד שנת 2011. עד היום התחייבות זו לא מומשה.

שפכי התעשייה: השפכים המיוצרים כתוצאה מפעילות תעשייתית מכילים מזהמים העלולים להביא לפגיעה במתקני הטיפול במט"שים, כאשר 87% מהקולחין המיוצרים במט"שים משמשים להשקיה חקלאית. 80 מלמ"ק בשנה של שפכי תעשייה מוזרמים למערכת הביוב, לים או נאספים בבריכות אידי ואגירה. הסיכונים מפעילות זו הם סגירה של עשרות בארות שתייה, סיכון לאדם במגע, חדירת גזים רעילים למבנים, נזק לשמורות טבע וים, וחסמים לפיתוח מגורים והתחדשות עירונית (Brown-Fields).

האירוע הסביבתי המשמעותי האחרון בתחום התרחש בשנת 2016 - שפך בריכות רותם אמפרט - 100,000,000 ליטרים של שפכי גבס חומציים שזרמו לנחל אשלים. כתוצאה מכך אירעה פגיעה אקולוגית חמורה כולל תמותה של בעלי חיים וסגירת הנחל למבקרים עד היום.

משימות מרכזיות:

שיקום קרקעות המדינה כחלק מהפתרון למשבר הדיור: האגף מנהל את פרויקט שיקום קרקעות המדינה, לשיקום בסיסי צה"ל, תע"ש ומתחמים אחרים שזוהמו בעקבות פעילות המדינה, וכעת יש צורך תכנוני לפתח לטובת מגורים ותשתיות. לפרויקט תקציב שנתי של מעל 100 מיליון שקלים הממומן על ידי רמ"י ומשרד הביטחון. השיקום מבוצע על ידי החברה לשירותי איכות סביבה ומנוהל באופן ישיר על ידי האגף. המבנה הניהולי של הפרויקט כולל ועדת היגוי (בהשתתפות משרד הביטחון, האוצר, רמ"י והמשרד) לצורך קבלת ההחלטות, ועדה מקצועית לדיון בנושאים המקצועיים טרם הצגתם לוועדת ההיגוי וחברת בקרה מטעם המשרד המבצעת בקרה ניהולית ומקצועית בשטח על הביצוע. מתחילת הפרויקט (2016) שוחררו להמשך פיתוח 3,750 דונם.

הכנת וקידום "חוק קרקעות מזהמות": האגף עובד על הכנת חוק, שיטיל את האחריות לשיקום על המזהם, ייצור קרן מימון לאתרים ללא בעלות, יקבע רגולציה לעניין מיגון מבנים מחדירת גזים רעילים ועוד.

אסדרת תשתיות דלק וחומרים מסוכנים: האגף מכין מערך דרישות (כתנאים ברישיון עסק או בהיתר רעלים) להחלפה וחיידוש של תשתיות ישנות והגדרה של דרישות הבנייה, התחזוקה, הבקרה והניטור של תשתיות חומרים מסוכנים בהתאם לסטנדרטים בינלאומיים מחייבים.

אסדרת שפכי תעשייה: מתן דרישות לשיפור הביצועים של המפעלים בטיפול בשפכי התעשייה המוזרמים למט"ש ומשם להשקיה חקלאית. בדיקת מזהמים נוספים כגון: מזהמים אורגניים תעשייתיים רעילים, חומרי הדברה ותרופות.

בכל המדינות המתקדמות בעולם הוקמו מנגנונים לרישום והערכת כימיקלים שיצרו בסיסי נתונים רחבים של הכימיקלים המשמשים את התעשייה. המנגנונים בוחנים את הסיכונים לציבור ולסביבה מהחשיפה לכימיקלים ופועלים לצמצום. לדוגמה, המנגנון באיחוד האירופי, שהוקם בשנת 2006 ומונה כ-25,000 כימיקלים, היווה לאורך השנים בסיס לקבלת אלפי החלטות לקביעת סיכון הכימיקלים ועשרות החלטות להגבלה או להוצאה של כימיקלים משימוש, תוך החלפתם בכימיקלים מסוכנים פחות. דוח תועלות של האיחוד האירופי לשנת 2020 מצביע על צמצום פליטה של כ-95,000 טון כימיקלים בעלי סיכון סביבתי המגיעים לאוויר, למזון ולמי שתייה. בהתייחס לתועלות בריאותיות, נאמד חיסכון של למעלה מ-2.1 מיליארד אירו בשנה, הכולל צמצום תחלואה בסרטן, צמצום הפרעות התפתחותיות, אסתמה ורגישויות נוספות.

משימות מרכזיות:

אישור חוק רישום כימיקלים תעשייתיים: ישראל התחייבה לארגון ה-OECD, עת הצטרפה בשנת 2010, להקים מנגנון רישום והערכת כימיקלים. מנגנון מעין זה קיים בכל מדינות הארגון למעט ישראל, אשר טרם עמדה במחויבותה.

האגף מקדם חקיקה להקמת המנגנון ופרסם באוקטובר 2020 תזכיר חוק, לאחר גיבוש מתווה מקצועי בשיח רחב עם בעלי עניין. בסיס המידע של הכימיקלים יורכב מנתונים שירשמו יצרנים ויבואנים של כימיקלים בתהליכים התעשייתיים ובמוצרים. לביצוע הערכת סיכונים ישמש, ככל הניתן, מידע זמין ממנגנונים מקבילים בעולם ומידע משלים יסופק על ידי הרושמים. מוערך כי המנגנון יכלול כ-20,000 כימיקלים ולאחר תיעדוף, ובאופן מוסדר ושיטתי, יאפשר ביצוע הערכות סיכונים והעברת המלצות ומגבלות לבעלי הסמכות השונים (משרד העבודה, הכלכלה, הבריאות, חקלאות ועוד). זאת, לצורך מניעה וצמצום של סיכונים בריאותיים, בטיחותיים, סביבתיים ותעסוקתיים מהשימוש בכימיקלים.

ישראל נדרשת לדווח ל-OECD עד ליוני 2023 על התקדמות משמעותית בחקיקה.

8 | אגף שפכי תעשייה, זיהום קרקעות ודקלים (שק"ד)

האגף מרכז את מדיניות המניעה והטיפול בתשתיות דלק וחומרים מסוכנים, קרקעות מזהמות ושפכי תעשייה המסכנים את בריאות האדם, את מקורות המים ואת הסביבה.

קרקעות מזהמות: בישראל כיום כ-23,000 מוקדי זיהום קרקעות, בשטח כולל של כ-1,167,579 דונם.

דלקים: משנת 2005 דלפו לקרקע בישראל כ-6,560,000 ליטרים של דלק.

מסגרת משפטית – חוקים ותקנות

● חוק אוויר נקי (התשס"ח, 2008):

- תקנות אוויר נקי (אגרות) - גביית אגרות עבור הגשת בקשה להיתרי פליטה
- תקנות אוויר נקי (היתרי פליטה) - הגשת בקשות ואופן מתן היתרי פליטה
- תקנות אוויר נקי (זיהום אוויר מכלי רכב) - הקובעות תקני פליטה לכלי רכב ומגדירות דרישות לביצוע בדיקות זיהום אוויר תקופתיות בהליך הרישוי השנתי
- תקנות אוויר נקי (זיהום אוויר מכלי רכב בדרך) - הקובעות את דרישות זיהום האוויר לכלי רכב הנעים בכבישי הארץ ומסדירות הליך בדיקות פתע בצד הדרך
- תקנות אוויר נקי (מניעת זיהום וריח מתחנות תדלוק) - הקובעות דרישות לצמצום פליטות אדי דלק מתחנות הדלק המנפקות בנזין. כמו כן, התקנות מחייבות ביצוע בדיקות תקופתיות לבדיקת יעילות מערכות מישוב אדים
- תקנות אוויר נקי (גילוי נתוני זיהום אוויר מרכב מנועי בפרסומת) - הקובעות דירוג לזיהום אוויר מכלי רכב חדשים ומחייבות גילוי נתוני זיהום אוויר וצריכת דלק בפרסומת

● חוק רישוי עסקים (התשכ"ח, 1968):

- תקנות רישוי עסקים - סילוק פסולת חומרים מסוכנים (תשנ"א, 1990) - התקנות מחייבות כל בעל מפעל לסלק פסולת מסוכנת לאתר הפסולת הרעילה שברמת חובב או למקום אחר לאחר קבלת אישור מנהל המשרד
- תקנות רישוי עסקים - תחנת מעבר לפסולת (תשנ"ח, 1998)
- תקנות רישוי עסקים - מפעלים מסוכנים (תשנ"ג, 1993)
- תקנות רישוי עסקים - ריכוזי מלחים בשפכים תעשייתיים (תשס"ג, 2003)
- תקנות רישוי עסקים - התקן מד רעש באולם שמחות ובגן אירועים (תשס"ו, 2006)

● חוק חומרים מסוכנים (תשנ"ג, 1993):

- תקנות החומרים המסוכנים (סיווג ופטור, תשנ"ו, 1996) טעון היתר רעלים
- תקנות החומרים המסוכנים - ייבוא וייצוא פסולת חומרים מסוכנים (תשנ"ד, 1994)
- צווים מכוח חוק פיקוח על מחירי מצרכים ושירותים (תשנ"ו, 1996) - חוק התכנון והבנייה (תשכ"ה, 1965)

● חוק המים (תשי"ט, 1959):

- תקנות המים, מניעת זיהום מים - תחנות דלק (תשנ"ז, 1997)
- תקנות המים, מניעת זיהום מים - קווי דלק (תשס"ו, 2006)

● החוק למניעת מפגעים (תשכ"א, 1961):

- תקנות למניעת מפגעים - מניעת זיהום אוויר ורעש ממחצבה (תשנ"ח, 1998)
- תקנות מניעת מפגעים - שמן משומש (תשנ"ג, 1993)

● חוק שמירת הניקיון (תשמ"ד, 1984):

- ביצוע תוכניות לעידוד גריסת רכב ישן ומזהם; הפעלת מערך החירום המשרדי

● פקודת התעבורה (תשכ"א, 1961):

- הגדרת רכב נקי והסדרת התנועה לשם צמצום זיהום אוויר. החוק למניעת מפגעי אסבסט ואבק מזיק (תשע"א, 2011)

● חוק הגנת הסביבה:

- פליטות והעברות לסביבה, חובות דיווח ומרשם (התשע"ב, 2012) - החוק קובע חובות דיווח שנתי של המפעלים על פליטות והעברות לסביבה וחובת פרסומו לציבור באתר האינטרנט של המשרד

● צו סדר הדין הפלילי:

- עבירות קנס - זיהום אוויר מכלי רכב בדרך (תש"ס, 2000)

אשכול משאבי טבע וחוסן אקלימי

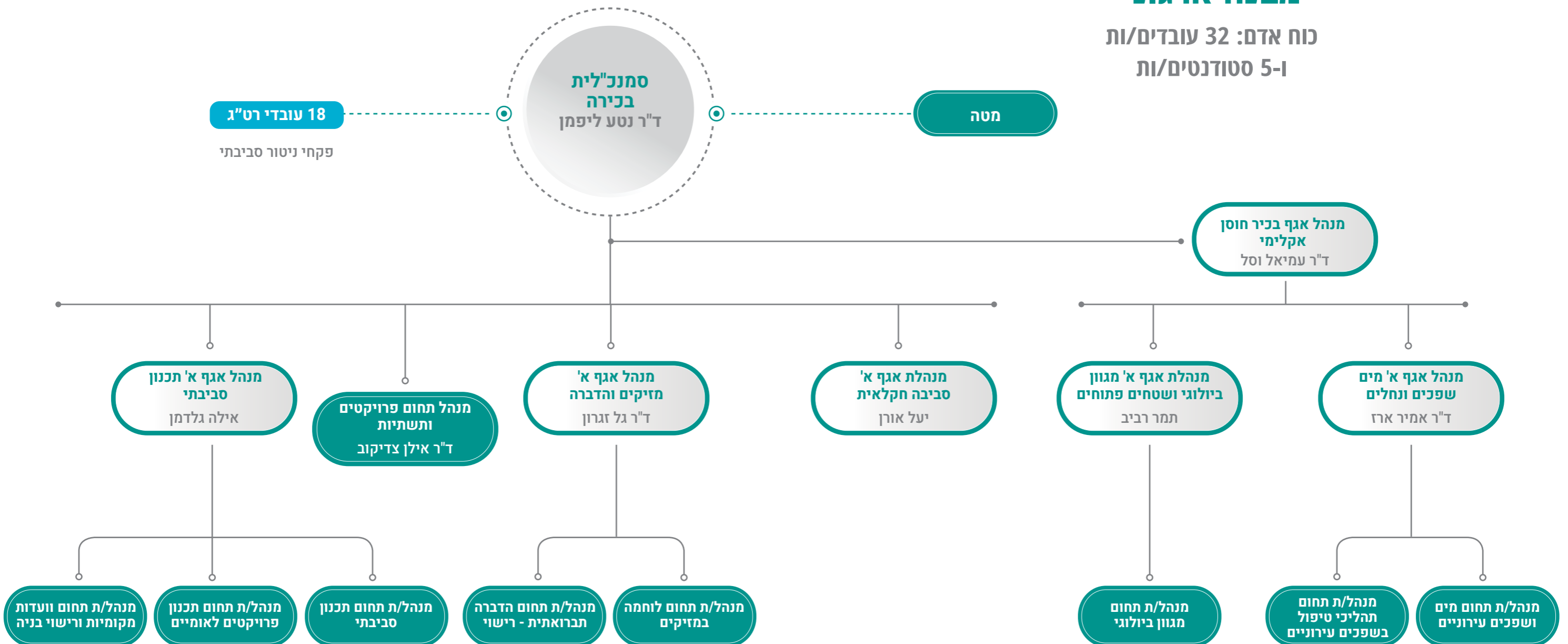

עבודת האשכול מתמקדת בהיערכות לשינוי אקלים ובניית חוסן אקלימי ויצירת בסיס ידע ויכולות בתחום; שמירה על המגוון הביולוגי בישראל; מניעת זיהום מקורות מים; מניעת מפגעים לאדם ממזיקים תברואיים, מחומרי הדברה וממינים פולשים; מניעת זיהום של מים וסביבה משפכים עירוניים; הפחתת החשיפה לחומרי הדברה (לחקלאות ולתברואה) ובכלל זה רישוי מדבירים, רישוי חומרי הדברה ועידוד שימוש מושכל בחומרי הדברה; הטמעת היבטים סביבתיים בהליכי התכנון והבנייה; שמירה על השטחים הפתוחים בישראל ושיקום נחלים בישראל והנגשתם לרווחת הציבור.

מבנה ארגוני

כוח אדם: 32 עובדים/ות

5-1 סטודנטים/ות

אגפי האשכול ומשימות מרכזיות:

1 | אגף חוסן אקלימי

משימות מרכזיות:

- מינהלת היערכות לשינוי אקלים:** סמנכ"לית בכירה למשאבי טבע וחוסן אקלימי משמשת כיו"ר המינהלת להיערכות לשינוי אקלים, שהוקמה בהחלטת ממשלה 4079, מיום 9.7.2018 - היערכות ישראל להסתגלות לשינוי אקלים: יישום ההמלצות לממשלה לאסטרטגיה ותוכנית פעולה לאומית. ראש אגף חוסן אקלימי אחראי על יישום וריכוז עבודת המינהלת להיערכות מדינת ישראל לשינוי אקלים ועל ועדות המשנה שהוקמו מטעמה. כמו כן, המינהלת מופקדת על תיאום בין-משרדי ומעקב אחר ביצוע האסטרטגיה הלאומית ויישום תוכניות היערכות של הגופים השונים. בהחלטת הממשלה נכללים נושאים עיקריים והמלצות ליישום בתחומים כגון: מים, אנרגיה, חירום, מגוון ביולוגי, בריאות ועוד. דוח ראשון של המינהלת להיערכות לשינוי אקלים הוגש לממשלה באפריל 2021 וכולל המלצות, לרבות הקצאת משאבים. במסגרת פעילות המינהלת זוהו ארבע המגמות העיקריות שיש להיערך אליהן בשינוי האקלים: חם יותר, יבש יותר, קיצוני יותר, גבוה יותר.
- תוכניות היערכות לשינוי אקלים בשלטון מקומי:** לאור התחזקות התפיסה כי השלטון המקומי הוא המפתח להיערכות נכונה של ישראל בתחום, הוכן מדריך להיערכות לשינוי אקלים בשלטון המקומי. בימים אלה נערך עדכון הכולל הנחיות להכנת תוכנית היערכות לשינוי אקלים לרשות מקומית. כמו כן, באוגוסט 2022 פרסם האשכול קול קורא לתמיכה ברשויות המקומיות, לטובת הכנת תוכניות היערכות לשינוי אקלים בסכום כולל של 12.4 מיליון שקלים (מסלול כללי ומסלול לחברה הערבית). בנוסף, האשכול מבצע התקשרויות נוספות להכנת תוכניות היערכות מקומיות לפי פילוחים שונים בחברה הישראלית - החברה הבדואית בנגב, מועצות אזוריות, יישובים קטנים ועוד.
- תוכניות היערכות לשינוי אקלים במשרדי ממשלה:** בחודש אוקטובר 2022 העביר המשרד את החלטת ממשלה 1902, הקוצבת את מועד הכנת תוכניות היערכות לשינוי אקלים למשרדי הממשלה השונים עד לסוף שנת 2023. האגף ילווה את משרדי הממשלה השונים לטובת עמידה בלוחות זמנים אלו.
- ייעור והצללה עירוניים:** במסגרת הליך יישום ראשוני של פתרונות להתמודדות עם שינוי אקלים פורסם באוגוסט 2022 קול קורא לתמיכה ברשויות המקומיות להצללה וקירור באמצעות עצים במרחב העירוני (הכנת תוכניות עירוניות והקמת פיילוטים) בסכום כולל של 25 מיליון שקלים. כמו כן, מוקם מרכז ייעור עירוני במיזם משותף עם המועצה לבנייה ירוקה שייתן מענה מקצועי לרשויות המבקשות לשפר את הייעור וההצללה בשטחן.

2 | אגף תכנון סביבתי

אגף תכנון סביבתי נמצא בחזית העשייה של המשרד ועוסק בהטמעת היבטים סביבתיים בכלל הליכי התכנון והבנייה. בעלי התפקידים בנושא זה אחראים לגיבוש המדיניות התכנונית-הסביבתית של המשרד ולשילובה בהליכי התכנון והבנייה. נציגי אגף תכנון סביבתי מייצגים את השר במסדות התכנון השונים ברמה הארצית ובוועדות היגוי שונות, ומנחים מקצועית את המתכננים במחוזות, ביחידות הסביבתיות ובאיגודי הערים ברמה המקומית. כמו כן, האגף מוביל יוזמות אסטרטגיות בתחום התכנון הסביבתי, כגון צוותי רוחב משרדיים, לדוגמה בתחום האנרגיה.

משימות מרכזיות:

- ייצוג:** נציגי האשכול אחראים על ייצוג השר במסדות התכנון הארציים, ובכלל זה השתתפות בוועדות היגוי, ועדות עורכים וכדומה; על גיבוש העמדות המשרדיות תוך תכלול מידע מקצועי עם כלל הגורמים המקצועיים הרלוונטיים (רעש, קרינה, איכות אוויר, קרקעות, שטחים פתוחים, חומרים מסוכנים, ועוד) ועל ביצוע איזון בין השיקולים השונים. חלק משמעותי מהזמן של העובדים מוקדש לדיונים ולתיאומים עם מינהל התכנון ועם גופים אחרים בממשלה, טרם הדיונים במסדות התכנון שבהם מתקבלות ההחלטות.
- ייעוץ סביבתי למוסדות התכנון:** על פי חוק, נציגי האשכול משמשים כיועצים הסביבתיים של מוסדות התכנון (למעט: ות"ל, וד"ל ותמ"ל). במסגרת זו, הם אמונים על כתיבת ההנחיות לתסקירי השפעה על הסביבה, בדיקת התסקירים והגשת חוות דעת מטעם המשרד, ובכלל זה גם למסמכים סביבתיים.
- יישום תיקון 101 לחוק התכנון והבנייה:** התיקון שינה את הליך רישוי הבנייה ומתן היתרי בנייה. האשכול מוביל את העבודה הנדרשת במשרד לתהליך הרישוי החדש במטרה להטמיע את כלל ההיבטים הסביבתיים הנדרשים להיתר הבנייה, עוד בשלב המידע להיתר בנייה.
- תיאום, בקרה ובניית יכולות:** עובדי התכנון של המשרד מחולקים בין המטה למחוזות, כאשר ראש האגף במטה מנחה מקצועית את כלל מתכנני המשרד. בסך הכל יש במשרד כ-35 מתכננים (כולל סטודנטים). הנחיה זו דורשת תיאום מורכב, מעקב אחר ביצוע משימות חותכות מחוזות, בניית מערך של הכשרות, קורסים, כתיבת מדריכים, הנחיות וכיו"ב.

3 | אגף מים, שפכים ונחלים

מניעת זיהום מקורות מים (עיליים ותחתיים) וטיפול בשפכים עירוניים: מי קולחין הם משאב מים עיקרי בחקלאות. ניצול מיטבי של מי הקולחין להשקיה חקלאית ימנע עודפי קולחין, הזרמתם לסביבה וזיהום מקור מים. פעילות האגף מתמקדת בבקרה ובפיקוח של מערכות הולכת שפכים, מתקני הטיפול בשפכים (מט"ש), איכויות הקולחין והבוצות המיוצרות במט"שים; קידום טכנולוגיות לטיפול בשפכים ובבוצות; בקרה על סילוק ושימוש בבוצות מט"שים; אסדרה וקידום פתרונות למתקנים לטיפול בבוצות מט"שים. כמו כן, האשכול שותף בקביעת מדיניות במשק המים, קידום והטמעת חקיקה למניעת זיהום מקורות מים.

שיקום נחלים: שיקום ושמירה על הנחלים ובתי הגידול הלחים במופעם הטבעי תוך שמירה על האקולוגיה ומקסום שירותי המערכת, לרבות שימוש בסביבת הנחלים ובמים לקיט ונופש לציבור הרחב. פעילות האגף מתמקדת בקידום ותמיכה בפרויקטים לשיקום הנחלים והנגשתם לציבור, מניעת זיהום נחלים, טיפול במינים פולשים בבתי גידול לחים ועוד. בימים אלה מתבצעת עבודה מקיפה להכנת תוכנית לאומית לשיקום נחלי ישראל בשיתוף פעולה עם אגמא - מרכז הידע לאגני היקוות ונחלים. פורסם קול קורא לשיקום נחלים בתמיכה על סך 33 מיליון שקלים. מקודם יישום החלטת ממשלה לשיקום נהר הירדן הדרומי והכנת מספר החלטות ממשלה על נחלים נוספים, כמו נחל גרר ונחל ציפורי.

4 | אגף מגוון ביולוגי ושטחים פתוחים

שמירה על המגוון הביולוגי בישראל: טיפול בנושא זה נעשה על ידי קידום מדיניות ארצית לשמירה על המגוון הביולוגי והשטחים הפתוחים, המשלבת היבטים של שמירת טבע ותכנון מקיים שנועד לאזן בין צרכי הפיתוח תוך שמירה על בריאותם ואיכות חייהם של התושבים והמגוון הביולוגי. גיבוש תוכנית פעולה לאומית לשמירה על המגוון הביולוגי, ניטור ארוך טווח של המערכות האקולוגיות והכנת דוחות מצב הטבע (באמצעות המארג), הטמעת שיקולים אקולוגיים בהליכי תכנון ובפעילות של גופים עסקיים, קידום רגולציה בנושא מינים פולשים, תמיכה ברשויות המקומיות בפעולות שמטרתן שמירה על הטבע העירוני ועוד. במסגרת זו, האשכול מיישם אמנות בינלאומיות בנושאי טבע ומגוון ביולוגי וייצוג ישראל בפלטפורמות בינלאומיות (CBD, IPBES, OECD).

שמירה על השטחים הפתוחים: הטמעת שיקולים סביבתיים בתכנון השטחים הפתוחים במוסדות התכנון ובמועצת מקרקעי ישראל, בקרה סביבתית אחר ניצול משאבי טבע, הכנת סקרי טבע ונוף, קידום פרויקטים סביבתיים בשטחים הפתוחים וטיפול במינים פולשים.

5 | אגף מזיקים והדברה

ניטור ובקרת מזיקים מפיצי מחלות

רישום תכשירים תברואיים

רישוי ופיקוח מדבירים: העבודה כוללת פיקוח על הרשויות המקומיות והנחיה מקצועית בכל הנוגע להפחתת מפגעי מזיקים לאדם (כגון: יתושים, זבובים, מכרסמים, צרעות ופרעושים). בנוסף, פיקוח על העוסקים ביישום תכשירי הדברה תברואיים ועידוד שימוש בפעולות הדברה ידידותיות לסביבה.

לצורך הבקרה על מפגעים מחומרי הדברה, האשכול ממונה על:

רישוי ורישום של תכשירי הדברה תברואיים ופיקוח על בקרת היבוא, הייצור והשימוש בחומרי הדברה.

רישוי המדבירים בישראל והכשרתם המקצועית, לרבות עריכת בחינות עיוניות ומעשיות, ימי עיון והשתלמויות, ופיקוח על ביצועם, בהתאם לחוק הסדרת העיסוק בהדברה תברואית, שהאשכול ממונה על יישומו.

6 | אגף סביבה חקלאית

משימות מרכזיות:

- קידום הטיפול בפסולת חקלאית:** אגף סביבה חקלאית מקדם הכנה ויישום של תוכניות אזוריות לטיפול בפסולת החקלאית באמצעות האשכולות ואיגודי הערים לאיכות סביבה. במסגרת התוכניות נעשה מיפוי כולל של הפסולת החקלאית ושל הפתרונות הקיימים, ולאחר מכן מוצעים פתרונות אזוריים שיאפשרו את הפיכת הפסולת החקלאית למשאב. עד כה הוגשו, או נמצאות בשלבי הכנה, 18 תוכניות אזוריות, שאמורות להיות מוכנות עד אמצע 2023. בהמשך, בשיתוף משרד החקלאות הוקצה להקמת פתרונות הקצה סכום של כ-60 מיליון שקלים באמצעות מנהלת ההשקעות של משרד החקלאות לחקלאים, לרשויות ולאשכולות.
- הדברה חקלאית:** הפעילות נעשית בשני מישורים: פיקוח על ריסוסים חקלאיים וחברות בוועדה לרישוי חומרי הדברה חקלאיים וחומרים לשימוש וטרינרי. תחום הפיקוח על הריסוס החקלאי נותן מענה רציף לפניות ציבור הקשורות בריסוסים חקלאיים על ידי פקחים בשטח, וכן על ידי רגולציה וקביעת מדיניות ליישום חומרי הדברה סמוך למגורים. מתוכננת תוכנית כוללת להפחתת החשיפה של הציבור הרחב לחומרי הדברה והוצאה של חומרי הדברה המזיקים לאדם ולסביבה.
- מניעת זיהום הסביבה מבתי גידול לבעלי חיים:** האשכול מתווה מדיניות ברורה וקובע סטנדרט סביבתי גבוה לבתי הגידול החקלאיים. מדיניות זו מיושמת בין השאר על ידי יצירת מפרטים אחידים (תנאים) ברישיונות עסק לכלל בתי הגידול, ביניהם רפתות, דירים, לולים, בריכות דגים וחזיריות, במטרה למנוע זיהום סביבתי הנובע מפעילותם כמו שפכי רפתות, ריחות ועוד. כמו כן, האשכול פועל למציאת פתרונות טכנולוגיים לטיפול בתוצרי לוואי חקלאיים ולבצע בהם שימוש מועיל כקומפוסט, השבה לאנרגיה ועוד.

7 | פרויקטים מיוחדים

משימות מרכזיות:

- טיוב רגולציה:** קידום הפיתוח של מערכת ממוחשבת בין-משרדית לקליטה ממוחשבת ועיבוד של דיווחי מט"שים, נחלים ומאגרים, פיתוח מערכת חדשה (מדא"מ) בין-משרדית (משרדי הסביבה, הבריאות ורשות המים).
- מניעת עכברת בנחלי הכינרת:** יישום החלטת ממשלה מספר 4528 מיום 17.3.2019 - "תוכנית לצמצום זיהומים ומחלות הקשורים לזרימות מים ושפיעות באגן ההיקוות של הכינרת". עיקר התוכנית: הרחקת בקר במרעה מערוצי נחלים בתחום אגן ההיקוות של הכינרת, באמצעות הצבת שקתות. הושלם חלקו הראשון של הפרויקט בנחלים של דרום רמת הגולן. הפרויקט ימשך מתוקף החלטת ממשלה מס' 864 מיום 26.12.2021 - תוכנית לעידוד צמיחה דמוגרפית בת-קיימא ביישובי המועצה האזורית גולן וקצרין לשנים 2022 עד 2025.
- יישום סעיפים שבאחריות המשרד להגנת הסביבה,** בהתאם להחלטת ממשלה 864, מיום 26.12.2021 - "חיזוק הגולן" (תוכנית לעידוד צמיחה דמוגרפית בת-קיימא ביישובי המועצה האזורית גולן וקצרין לשנים 2022-2025). סעיפים אלה נוגעים לכלכלה מעגלית, היערכות לשינויי אקלים, ביצוע מחקרים למניעת זיהום מקורות מים ולמניעת מחלות בנפת הגולן, ופיתוח תוכנית לאומית למניעת הרעלת בעלי חיים ברמת הגולן ואישוש אוכלוסיית הנשרים.

מסגרת משפטית - חוקים ותקנות

החלטות ממשלה בטיפול האשכול בתוכנית העבודה

- היערכות ישראל להסתגלות לשינויי אקלים - כוללת מנהלת ארצית בהובלת המשרד. החלטה מס' 4079 מיום 29.7.2018
- הכנת תוכנית אסטרטגית לסביבה טבעית בריאה - במסגרת החלטת הממשלה להכנת תוכנית דיור אסטרטגית לשנת 2040 (מס' 2457) מיום 2.3.2017, שנועדה לתת מענה לשמירה על המגוון הביולוגי לאור תכנון 2.6 מיליון יחידות דיור של תוכנית הדיור
- תוכנית פעולה לאומית לבריאות וסביבה - הטמעת שיקולי מגוון ביולוגי בתוכנית של משרד הבריאות ומשרד הגנת הסביבה. החלטה מס' 1287 מיום 20.3.2016.
- תוכנית סיוע לרשויות המקומיות בהפחתת מפגעי לישמניאזיס ("שושנת יריחו") - החלטה מס' 1973, מיום 27.9.2016
- תוכנית לחיזוק החוסן האזרחי בשדרות וביישובי עוטף רצועת עזה (לשנים 2020-2019) - החלטה מס' 4328 מיום 2.12.2008 המנחה את המשרד לסייע בתחום הטיפול בפסולת חקלאית
- הצללה וקירור של המרחב העירוני באמצעות עצי רחוב במסגרת היערכות לשינויי האקלים. החלטה מס' 1022 מיום 23.1.2022
- שיקום ופיתוח מורד הירדן והירדן הדרומי - החלטה מס' 1798 מיום 24.7.202
- תוכנית לאומית להתמודדות עם שריפות יער, חורש ושטחים פתוחים - החלטה מס' 1091 מיום 6.2.2022
- תוכנית לשיקום נזקי השריפה במועצה האזורית מטה יהודה - החלטה מס' 378 מיום 30.8.2021
- תוכנית לעידוד צמיחה דמוגרפית בת-קיימא ביישובי המועצה האזורית גולן וקצרין לשנים 2025-2022
- יישום תוכנית לצמצום זיהומים באגני הניקוז בנפת גולן - החלטה מס' 864 מיום 26.12.2021

האשכול פועל על פי מגוון חוקים ותקנות וביניהם:

- חוק הסדרת העיסוק בהדברה תברואית (התשע"ו, 2016): תקנות הפחתה בעיצום כספי, תקנות בקשה לרישיון מדברים, צו היתר מיוחד.

חוק המים ותקנותיו (התשי"ט, 1959):

- תקנות בריאות העם - תקני איכות מי קולחין וכללים לטיהור שפכים (התש"ע, 2010)
- תקנות המים - מניעת זיהום מים, שימוש בבוצה וסילוקה (התשס"ד, 2004)
- תקנות המים - מניעת זיהום מים, מערכת להולכת שפכים (התשע"ב, 2011)
- תקנות המים - מניעת זיהום מים, בורות ספיגה ובורות רקב (התשנ"ב, 1992)
- תקנות המים - מניעת זיהום מים, בריכות אידוי ואגירה (התשנ"ז, 1977)
- תקנות המים - מניעת זיהום מים, ריסוס בקרבת מקורות מים (התשנ"א, 1991)

חוק רשויות נחלים ומעיינות (התשכ"ה, 1965):

- צו רשויות נחלים ומעיינות - הטלת תפקידי רשות נחל על רשויות ניקוז (התשס"ג, 2003)

חוק התכנון והבנייה, תשכ"ה-1965

חוק תאגידי מים וביוב (התשס"א, 2001)

- חוק גנים לאומיים, שמורות טבע, אתרים לאומיים ואתרי הנצחה (התשנ"ח, 1998)

חוק שמירת הניקיון (התשמ"ד, 1984)

פקודת בריאות העם - 1940

החוק למניעת מפגעים (התשכ"א, 1961) תיקון התשנ"ז, 1997

חוק אוויר נקי (התשס"ח, 2008)

- תקנות הרוקחים - הגבלת פיזור רעלים וכימיקלים מזיקים מכלי טיס (התשל"ט, 1979)

תקנות החומרים המסוכנים - שימוש בתכשירים ליד מבנים (התשס"א, 2005)

- תקנות החומרים המסוכנים - רישום תכשירים להדברת מזיקים לאדם (התשנ"ד, 1994)

חוק רישוי עסקים (התשכ"ח, 1968) וצו רישוי עסקים:

- תקנות רישוי עסקים, סילוק פסולת חומרים מסוכנים (התשנ"א, 1990) - סילוק חומרי הדברה בחקלאות
- תקנות מחלות בעלי חיים (פסדים) (התשמ"א, 1981)

אמנות והסכמים בינלאומיים שמדינת ישראל חתומה עליהם הנמצאים בפיקוח אשכול משאבי טבע וחוסן אקלימי:

- אמנת המגוון הביולוגי (Convention on Biodiversity) (CBD)
- אמנת Ramsar (שימור בתי גדול לחים וביצות)
- אמנת CMS (שימור חיות בר נודדות)
- אמנת CITES (סחר בינלאומי בחיות בר וצמחיית בר בסכנה)

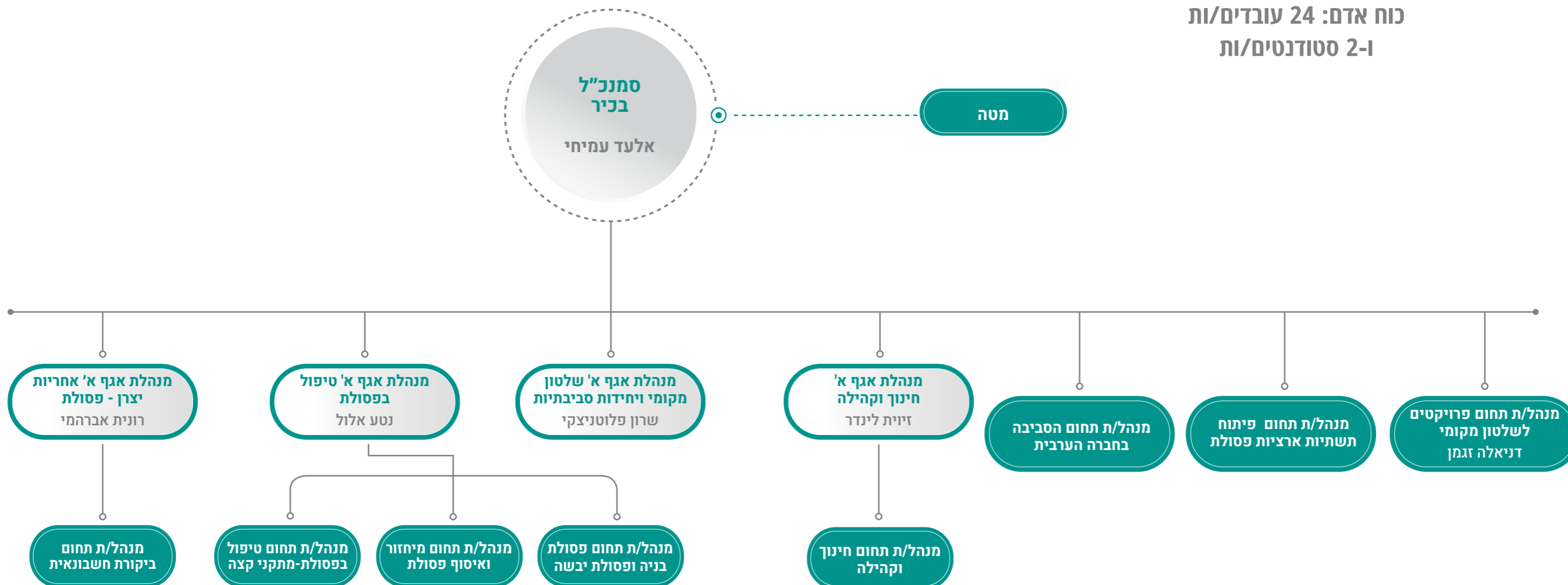

אשכול שלטון מקומי, חינוך וקהילה

אשכול שלטון מקומי, חינוך וקהילה עוסק בשלושה תחומים מרכזיים: ניהול הפסולת העירונית, חינוך לערכי סביבה וניהול ממשקי העבודה אל מול השלטון המקומי. תחום העיסוק העיקרי של האשכול הוא ניהול משק הפסולת העירונית בישראל, כולל את ניהול הפסולת ברשויות, יישום חוקי אחריות יצרן מורחבת, קידום אתרי מיון, טיפול וסילוק פסולת ואתרי השבת אנרגיה מפסולת.

מבנה ארגוני

כוח אדם: 24 עובדים/ות
2-1 סטודנטים/ות

אגפי האשכול ומשימות מרכזיות:

1 | אגף טיפול בפסולת

הטיפול בפסולת הוא אחד האתגרים הסביבתיים הגדולים ביותר בימינו. נכון לשנת 2022 מיוצרים בישראל 5.8 מיליון טון של פסולת עירונית בשנה, ומדי שנה חל גידול של 2.6% בכמות הפסולת המיוצרת. בשנת 2030 כמות הפסולת השנתית צפויה להגיע לכ-7.5 מיליון טון. העלייה מדי שנה בהיקף ייצור הפסולת גבוהה בישראל ביחס למדינות ה-OECD, בשל הגידול הדמוגרפי והעלייה ברמת החיים. כיום, בניגוד לנעשה במדינות המפותחות, הפסולת האורגנית מוטמנת ללא טיפול מקדים נאות, מייצרת מפגעי ריח, תשטיפים, זיהומי קרקע ומי תהום, ומובילה לפליטה של כ-8%-10 מפליטות גזי החממה של המשק. אשכול שלטון מקומי פועל למניעה במקור של היווצרות פסולת, קידום הפרדה ומיין של פסולת, הגדלת היקפי המיחזור, השבת פסולת לאנרגיה וצמצום הטמנת פסולת.

יעדי מדיניות הפסולת לשנת 2030:

1. צמצום שיעורי ההטמנה מ-80% ל-20%
2. עידוד ותמיכה בתעשיית המיחזור והגדלת שיעורי הפסולת הממוחזרת ל-54%
3. 0% - הטמנת פסולת לא מטופלת
4. 100% תשתית למיין והפרדת הפסולת במקור
5. הפחתת פליטות גזי חממה שמקורן בתחום הפסולת המוצקה עד לשנת 2030. מדובר בהפחתה בהיקף של 47% לפחות ביחס לפליטות שנמדדו בשנת 2015, אשר עמדו על 5.5 מיליון טונות (לעניין זה ראו החלטת ממשלה 171)

משימות מרכזיות:

● **הטמנת הפרדת פסולת אורגנית במקור:** האשכול מוביל את תהליך ההטמנה הן בקרב הרשויות המקומיות והן בקרב המוסדות הרלוונטיים, באמצעות רגולציה, תמיכות, פיתוח ידע והסברה.

● **קידום תשתית לאומית למיין, טיפול והשבת אנרגיה מפסולת:** האשכול, ביחד עם הגופים הרלוונטיים, מוסדות התכנון, משרד האוצר, השלטון המקומי ורשות מקרקעי ישראל, פועל להקמת תשתיות לטיפול בפסולת בהתאם למדיניות. במסגרת זאת, וביחד עם רשות מקרקעי ישראל, מקודם סקר לאיתור מיקומים אפשריים להקמת מתקנים בכל הארץ. לאחריו, ישווקו המיקומים שיימצאו כמתאימים להקמת מתקנים לטיפול בפסולת.

● **עידוד תעשיית המיחזור:** האשכול, בשיתוף רשות ההשקעות במשרד הכלכלה, מגבש מסלולי תמיכה בתעשיית המיחזור הישראלית. לטובת המהלך הנהלת הקרן לשמירת הניקיון אישרה תקציב בסך 400 מיליון שקלים.

● **הקמת מערכים אזוריים לאיסוף וטיפול בפסולת עירונית:** מערך טיפול אזורי בפסולת, הכולל מספר רשויות יחדיו, מייצר יתרון משמעותי למשק הפסולת. בנוסף, מהלך זה כולל שיפור והתייעלות של מערכי הטיפול בפסולת הן עבור הרשויות המקומיות ותושביהן והן עבור הסביבה. החל משנת 2016, המשרד תומך באשכולות רשויות בפריפריה בהיקף של 350 מיליון שקלים. עבור הנושא הוקצה סכום נוסף בהיקף של 350 מיליון שקלים.

חקיקה:

נכון להיום, אין חוק אחד המסדיר את שוק הפסולת בישראל אלא ריבוי של חוקים ותקנות העוסקים בתחומים פרטניים. רגולציית הפסולת לקויה בחסר וקיים צורך לטייבה:

● **תקנות הטיפול בחומר האורגני:** בספטמבר 2022 פורסמו להערות הציבור תקנות החומר האורגני, שקובעות חובה לטפל בפסולת האורגנית לפני הטמנתה. זאת במטרה למנוע את בעיית פליטות גזי החממה הנפלטות במצב של הטמנה ללא טיפול מקדים. בנוסף, הטיפול המקדים ימנע תופעות נוספות המלוות את ההטמנה של פסולת לא מטופלת ויצמצם את משקל הפסולת. התקנות מציעות ערכים מותאמים לפי השימושים שניתן יהיה לעשות בתוצרי הפסולת האורגנית המטופלת: פסולת אורגנית המושלכת לפח פסולת מעורבת (פח ירוק או רגיל), אשר תופרד בדיעבד במתקן מיין, תידרש לטיפול וייצוב ותיועד להטמנה. לעומת זאת, במצבים שבהם יבוצע איסוף נפרד של הפסולת האורגנית במקור, התוצר יוכל לשמש לחקלאות, גינון ולטיוב קרקע, בכפוף לעמידה בערכי האיכות שיקבעו התקנות. **האשכול יפעל להשלמת התקנת התקנות בהקדם.**

● **חוק מסגרת לפסולת:** חוק זה יסדיר את שוק הפסולת במדינת ישראל. על מנת להסדיר את שוק הפסולת בישראל באופן שיוביל לקידום הכלכלה המעגלית, לצמצום ההטמנה ולמניעת המפגעים הנגרמים מהפסולת, נחוץ חוק מסגרת כולל שיבוסס על הדיקטיבה האירופית.

● **תיקון חוק הפיקדון על מכלי משקה:** מטרת התיקון היא להתמודד עם האתגרים הנגזרים מהרחבת חוק הפיקדון על מכלי המשקה הגדולים בדצמבר 2021. תיקון כאמור יעלה את יעדי המיחזור ויגדיל את יכולת הפיקוח והבקרה על שרשרת הערך של הפסולת ועל דמי הפיקדון.

● **תיקון לחוק שמירת הניקיון (פסולת בנייה):** כשליש מפסולת הבנייה מושלך בכל שנה לשטחים הפתוחים באופן בלתי חוקי. במצב הנוכחי, פינוי פסולת הבנייה אל האתרים המוסדרים מתבצע במסגרת השוק החופשי, וקיים תמריץ שלילי לכוחות הפועלים בשוק להשליך את הפסולת באופן פיראטי. האשכול והלשכה המשפטית, בשיתוף בעלי עניין, מובילים הצעת חוק שמטרתה למנוע את השלכת פסולת הבניין ברשות הרבים ולהסדיר את הכוחות הפועלים בשוק.

● **תיקונים בחוק האריות:** על מנת לממש את הפוטנציאל של חוק האריות לאיסוף ולמיחזור מקסימלי של אריות למיחזור - יש לערוך תיקוני חקיקה שיסדירו תחרות בין גופי יישום, יגדירו יעדי מיחזור במגזר הביתי ויסדירו את סטנדרט המיחזור.

תמריצים:

אחריות יצרן מורחבת וכמפקחים על שלושה גופי יישום לחוקים אלה ועל שתי חברות מדווחות שאינן בעלות מעמד על פי חוק. הפעילות המפוקחת מוערכת בכחצי מיליארד שקלים.

בתחום זה מתקיימות מספר משימות:

- יישום החקיקה וקידום חקיקה נוספת.
- בדיקת העמידה ביעדי האיסוף והמיחזור הנדרשים על פי החוק - בחינת הדיווחים המתקבלים מהגופים הרלוונטיים, בדיקת נכונות הדיווחים המתקבלים ממפעלי המיחזור ומתן אישור/אי אישור על עמידה ביעדים אלה.
- מתן רישיונות לפעילות תאגידי המיחזור המוכרים מכוח החוקים הרלוונטיים לפסולת אריות ופסולת אלקטרונית ופיקוח שוטף על התנהלותם ועל עמידתם בחובותיהם. מדובר בתאגידים הממלאים את חובת היצרנים והיבואנים שהתקשרו עימם ושקיבלו הכרה לתקופה מוגבלת. תאגיד "תמיר" קיבל רישיון לתקופת הכרה שלישית בדצמבר 2021, ותנאי הרישיון הבטיחו פריסת תשתית לפסולת אריות ללא פחות מ-2.8 מיליון משקי בית עד סוף שנת 2025. כיום נבחנת שאלת ריבוי הגופים המוכרים במסגרת חוק האריות. מכוח חוק פסולת אלקטרונית ניתן רישיון לפעילות לתאגיד "אקומיוניטי" ולתאגיד "מאי", החל מה-13 בינואר 2019 לחמש שנים. בסוף 2023 תסתיים תקופת ההכרה.
- אכיפה מנהלית על יצרנים ויבואנים, רשויות מקומיות, מפעלי מיחזור, גופים מוכרים, קמעונאים גדולים ועוד.
- כתיבה וקידום מדיניות ונוהלי עבודה מכוח חוקי אחריות היצרן עבור כל השחקנים הרלוונטיים.
- הגשת דיווחים שנתיים לכנסת מכוח החוקים המחייבים זאת.

2 | אגף שלטון מקומי ויחידות סביבתיות

האשכול אחראי לניהול ממשקי העבודה של המשרד עם השלטון המקומי, קידום הידע והטמעת תחומי הגנת הסביבה והקיימות ברמה המקומית.

משימות מרכזיות:

- שיפור מצב הסביבה בחברה הערבית: באוקטובר 2021 אישרה הממשלה את החלטה 550, שמטרתה לאשר תוכנית רב-שנתית עד לשנת 2026, לפיתוח כלכלי חברתי של החברה הערבית. האשכול אחראי ליישם את התוכנית לשיפור מצב הסביבה בחברה הערבית, בהיקף של למעלה מ-550 מיליון שקלים, שגיבש המשרד במסגרת החלטת הממשלה. התוכנית מתמקדת בנושאים: פסולת, אכיפה, היערכות לשינויי האקלים ובניית יכולות בחברה הערבית.

האשכול מרכז את ועדות התמיכות של הקרן לשמירת הניקיון ואחראי לניצול מיטבי של כספי הקרן, להגשמת מטרותיה וליישום המדיניות. קיים צורך לייצל את ניצול כספי הקרן, ובהתאם לכך האשכול בוחן חלופות למבנים ארגוניים שייטיבו להוציא לפועל את התקציבים להקמת התשתית הלאומית הדרושה למיזם ולטיפול בפסולת.

תמיכות עיקריות:

- **תמיכה במתקני מיון של פסולת עירונית ומתקני טיפול של פסולת אורגנית:** האשכול מפעיל קולות קוראים לתמיכה בהקמה או בשדרוג של מתקני מיון וטיפול בפסולת והפעלתם, בהיקף כולל של למעלה ממיליארד שקלים.
- **תמיכה בתכנון סטטוטורי להקמת מתקנים לטיפול בפסולת:** האשכול מוביל תמיכה בהכנת תוכניות מפורטות ובתהליך הוצאת היתר להקמה של מתקני מיון או טיפול בפסולת, וכן בביצוע סקר לאיתור שטחים אפשריים להקמת מתקנים לטיפול בפסולת. מדובר על תמיכה ארוכת טווח בהיקף של 20 מיליון שקלים.
- **תמיכה במרכזי מיחזור:** האשכול מוביל תמיכה בהיקף 150 מיליון שקלים להקמת מרכזי מיחזור חדשים. האשכול תומך בהקמת תשתית פיזית, שדרוג של מרכזי מיחזור קיימים וביצוע פעולות הסברה ותכנון. הבקשות נמצאות בשיפוט.

תמיכה בתחום פסולת בנייה:

- **תמיכה בהקמת מערכים אזורים לטיפול בפסולת בנייה:** תמיכה זו מבוצעת באמצעות קול קורא שמטרתו להגביר את הכדאיות הכלכלית שבהקמת מתקנים לטיפול בפסולת בנייה בשל היתרון לגודל. מטרת התמיכה להביא לצמצום עלויות הטיפול, להתייעלות באיסוף פסולת הבנייה, לשיפור רמת השירות לתושב ולהפחתת מפגעי פסולת בנייה בשטחי הרשות. היקף התמיכה הוא 50 מיליון שקלים.
- **עידוד השימוש בחומרים ממוחזרים:** להיעדר ביקושים יציבים לתוצרי החומר הממוחזר יש השלכה על כדאיות תהליכי המיחזור. האשכול ניסח החלטת ממשלה הקוראת לחיוב השימוש בחומרים ממוחזרים בקרב החברות הממשלתיות והעירוניות (רכש ציבורי ירוק). בנוסף, האשכול מקדם תקינה תומכת לשימושים מתקדמים בעולם הסלילה והבנייה.

בסך הכל האשכול מנהל תקציב קולות קוראים בהיקף של כ-2.2 מיליארד שקלים, בתחומי תשתיות הפסולת, המיחזור והחינוך. מלבד זאת, האשכול מנהל תקציבים משמעותיים נוספים במיזמים משותפים, מכרזים, שיתופי פעולה והעברות למשרדי ממשלה והחלטות ממשלה.

יישום החקיקה:

רגולציה של חוקי אחריות יצרן מורחבת לטיפול בפסולת: פיקוח ויישום חוקים, המרחיבים את אחריות היצרנים על נזקים מאוחרים שנבעו מהשימוש במוצריהם. רגולציה זו מבחינה בין נזקים סביבתיים הנובעים מהפעילות היצרנית במישרין, סמנכ"ל האשכול ואנשי המקצוע משמשים כרגולטור עבור חמישה חוקי

- **תמיכה ברשויות המקומיות בפעולות לקידום חינוך בתחום שינוי האקלים:** בשנת 2022 פרסם האשכול קול קורא המציע תמיכה כספית, בהיקף כולל של 43 מיליון שקלים, לרשויות מקומיות לביצוע פעולות חינוכיות רחבות היקף בנושאי שינוי אקלים למשך שנתיים. במסגרת הקול הקורא ניתן תקציב מוגדל לרשויות החברה הערבית. פרויקט זה הוא בעל היקף רחב ביותר וכולל את הטמעת הערכים הסביבתיים בבתי ספר יסודיים ועל יסודיים, בגני ילדים ובקבוצות פעילים עבור מיזמים להיערכות להתמודדות עם שינויי אקלים בקהילה.
- **תהליכי הסמכה למוסדות חינוך ירוקים:** תהליך משותף של המשרד להגנת הסביבה ושל משרד החינוך שמטרתו לעודד חינוך בתחום שינויי האקלים, יחד עם חיזוק תחושת הזיקה, המחויבות והקשר לסביבה ולמקום בו חיים המשתתפים בתהליך. בשנת 2022 פעל האשכול לקדם ולתת ליווי מקצועי לתהליכי הסמכה בכ-400 גני ילדים ירוקים וב-100 בתי ספר ירוקים.
- **שיפור הניקיון במרחב הציבורי:** האשכול פרסם קול קורא דו שלבי בהיקף תקציבי של 50 מיליון שקלים, שמטרתו הובלת שינוי התנהגותי לשמירה על הניקיון במרחב הציבורי. בקול הקורא שפורסם זכו כ-100 רשויות מקומיות. בשלב הראשון ביצעו הרשויות סקר למדידת רמת הניקיון במרחב הציבורי-העירוני. על בסיס הממצאים הכינו הרשויות תוכניות התערבות, וכרגע הן נמצאות בשלבי יישום התוכניות. הנהלת קרן הניקיון הקצתה סכום של 400,000 שקלים לפרויקטור שירכז את מנהלת הניקיון הארצית.

מסגרת משפטית - חוקים ותקנות

- **חוק שמירת הניקיון (תשמ"ד, 1984)** - מכוח חוק שמירת הניקיון הוקמה הקרן לשמירת הניקיון ונקבעו בו מטרותיה.
- **היטל ההטמנה** - במסגרת תיקון מס' 9 לחוק, נקבע בשנת 2007 הסדר היטל ההטמנה. מטרת היטל היא לכלול במחיר הטמנת הפסולת גם את העלויות הסביבתיות החיצוניות הנוצרות בשל הטמנת הפסולת. היטל היטל נועדה לעודד את השימוש בשיטות טיפול חלופיות בפסולת, שפגיעתן בסביבה פחותה מזו של ההטמנה.
- **חוק איסוף ופינוי פסולת למיחזור (תשנ"ג, 1993)** - חוק זה מקנה לרשויות המקומיות סמכות לקבוע הסדרי הפרדת פסולת למיחזור ברשותן, וכן סמכויות לשר לקבוע הוראות בעניין הסדרים אלו. ב-1998 תוקנו תקנות מכוח חוק זה, הקובעות כי על רשויות מקומיות לפעול להפחתת הפסולת המיוצרת בתחומן והמועברת להטמנה. חובת הדיווח מוטלת על הרשויות.
- **חוק הפיקדון על מכלי משקה** (התשנ"ט, 1999)
- **החוק לסילוק ולמיחזור צמיגים** (התשס"ז, 2007)
- **החוק להסדרת הטיפול באריות** (התשע"א, 2011)
- **החוק לטיפול סביבתי בציוד חשמלי ואלקטרוני ובסוללות**
- **החוק לצמצום השימוש בשקיות נשיאה חד פעמיות**

- **קידום מערך היחידות הסביבתיות ואיגודי הערים בישראל:** 80% מהרשויות בישראל מפעילות או שייכות ליחידה סביבתית או לאיגוד ערים לאיכות סביבה, המרכזים את הפעילות הסביבתית ברשויות במגוון תחומים. קידום המערך מתבצע באמצעות:
 - תמיכה במערך היחידות הסביבתיות ואיגודי הערים בישראל - האשכול מפעיל קול קורא תלת-שנתי (לשנים 2021-2023) לתמיכה ביחידות, בהיקף של כ-100 מיליון שקלים. הקול הקורא מתקצב את תפוקות היחידות.
 - חיזוק המקצועיות של היחידות הסביבתיות - באמצעות מפגשים מקצועיים עם אנשי המחוזות והדרכות בנושאי הליבה השונים של המשרד.
 - קביעת מדיניות התקצוב, ההפעלה והבקרה על היחידות הסביבתיות ואיגודי הערים בישראל.
 - גיבוש תקינה שתבטיח כוח אדם איכותי ביחידות הסביבתיות.
- **ביזור סמכויות מהשלטון המרכזי לשלטון המקומי:** החלטת הממשלה, לביזור סמכויות לשלטון המקומי והפחתת רגולציה עודפת מנובמבר 2021, קבעה כי המשרדים הכלולים בהחלטה יבחנו ביזור של סמכויות המצויות בשלטון המרכזי לשלטון המקומי. במסגרת המהלך המשרדי, שמוביל האשכול, זוהו שלושה נושאים לקידום להחלטת הממשלה שתגובש במהלך 2023:
 - תיקון חוק רישוי עסקים וחוק אכיפה סביבתית כך שיתאפשר למפקחי רישוי עסקים ברשויות לפעול בתחומי רשויות סמוכות.
 - הגדרת מעמד סטטוטורי ליחידות הסביבתיות - מגובש בשיתוף משרד הפנים נייר עמדה, הקובע את גבולות הגזרה בין השלטון המרכזי לשלטון המקומי, מגדיר את מעמד היחידות הסביבתיות וקובע מדיניות ממשלתית לתקצוב היחידות הסביבתיות.
 - חוקי עזר עירוניים - הלשכה המשפטית בוחנת באילו תנאים ניתן לקדם חקיקת עזר ללא אישור המשרד.

3 | אגף חינוך וקהילה

פעולות החינוך והקהילה פונות לקהלים מגוונים - במערכת החינוך הפורמלית בכל הגילאים, מהחינוך הקדם-יסודי ועד למוסדות להשכלה גבוהה; במערכת החינוך הבלתי פורמלית, תנועות וארגוני נוער; ובקהילה הבוגרת, הציבור הרחב ועובדי הרשויות המקומיות. מטרת הפעילות היא להטמיע את המסרים העיקריים הנגזרים מיעדי המשרד בתחום שינויי האקלים והיערכות להתמודדות עם שינויי האקלים.

משימות מרכזיות:

- **התוכנית המשותפת לחינוך בתחום שינויי האקלים:** התוכנית המשותפת למשרד להגנת הסביבה ולמשרד החינוך, בהשקעה של 10 מיליון שקלים, מובילה הטמעה של לימודים בתחום שינויי האקלים בנושא חובה מהגן עד י"ב. התוכנית מלווה בהכשרה מקצועית למורים וגננות ובפיתוח חומרים רב תחומיים מותאמי גיל.
- **פיתוח מנהיגות אקלימית בתנועות הנוער ובארגוני הילדים בישראל:** במימון המשרד ובשיתוף עם משרד החינוך, פורסם בתחילת 2022 קול קורא בהיקף תקציבי של 15 מיליון שקלים. הקול הקורא מזמין את כלל התנועות והארגונים לקדם מנהיגות אקלימית באמצעות הקמת מחלקות אקלים, פיתוח חומרי הדרכה, ביצוע מיפוי של טביעת הרגל האקולוגית והכנת תוכנית הפחתה. בתחילת 2023 יפורסם קול קורא נוסף בהיקף של 15 מיליון שקלים.

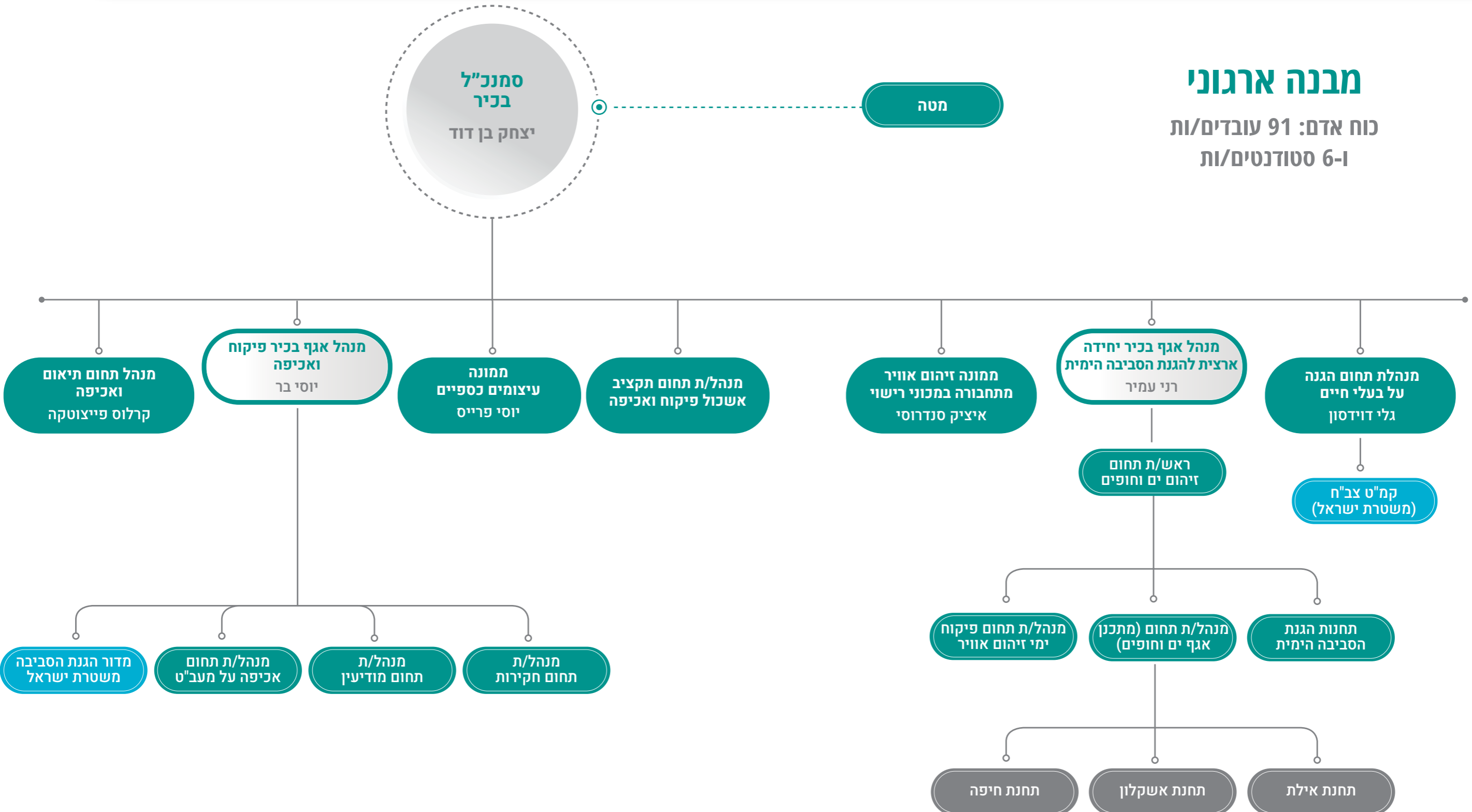
אשכול פיקוח ואכיפה

אשכול פיקוח ואכיפה מבצע פעולות פיקוח ואכיפה, הגנה על בעלי חיים וטיפול במניעת זיהום הים והחופים. האשכול מרכז ומתאם את פעולות המשרד בתחומי הפיקוח והאכיפה הנשזרים בכל תחומי העשייה של המשרד. האשכול מטפל גם בתחומים שאינם כלולים באופן מובהק בתחום הסמכויות המשרדיות, אך מטבע הדברים היעדר הטיפול בהם פוגע בסביבה. מדובר בנושאים כגון שריפות בשטחים פתוחים, גניבות חול, שינוע חומרים מסוכנים, תחנות דלק פיראטיות ועוד.

מבנה ארגוני

כוח אדם: 91 עובדים/ות
 ו-6 סטודנטים/ות

אגפי האשכול ומשימות מרכזיות:

1 | אגף פיקוח ואכיפה

אשכול פיקוח ואכיפה אחראי על קידום וייעול פעילות האכיפה במשרד כולו, מתוך הבנה כי יישום וציות להוראות ולחוקים המתייחסים לשיפור הסביבה דורשים פעולות שמקורן באכיפה. במסגרת זו, מקודמים פתרונות לבעיות ניהוליות ואדמיניסטרטיביות, שיאפשרו לקדם אכיפה וציות סביבתיים, וכן בחינה והערכה מחדש של הליכי האכיפה והטמעתם בקרב האוכפים. בכל מחוז פועל מרכז אכיפה האחראי על ריכוז הליך האכיפה וקידומו. המרכז כפוף למנהל המחוז ומנחה על ידי האגף המקצועי המופקד על מערכת הדרכות והשתלמויות בתחום האכיפה.

האשכול מרכז ומתאם את פעולות המשרד בתחומי הפיקוח והאכיפה הנשזרים בכל תחומי העשייה של המשרד. כמו כן, האשכול מטפל גם בתחומים שאינם כלולים באופן מובהק בתחום הסמכויות המשרדיות, אולם מטבע הדברים היעדר טיפול בהם פוגע בסביבה.

מאפייני האשכול

1. יחידות אכיפה משולבות מפקחים, אזרחים ושוטרים כחולים
2. עצמאות תפעולית (נטולת השפעות)
3. ריכוז שיתוף הפעולה והידוק קשרי העבודה מול צה"ל ומערכת הביטחון
4. מערך הכשרה עצמאי
5. יכולות אכיפה מיוחדות (צווי ברירות משפט, תפיסת כלים, ביטול רישיונות רכב)
6. הפעלת הציבור באכיפה (נאמני ניקיון, נאמני צב"ח)
7. יחידה אווירית
8. עיצומים כספיים - סנקציה של הטלת עיצומים כספיים לפי חוק חומרים מסוכנים, התשנ"ג-1993, חוק מניעת זיהום הים ממקורות יבשתיים, התשמ"ח-1988, חוק הגנת הסביבה (פליטות והעברות לסביבה - חובות דיווח ומרשם), תשע"ב-2012 (מפל"ס), חוק אוויר נקי, תשס"ח-2008 (מכוני רישוי וציי כלי רכב המפריים את הוראות החוק) וחוק הסדרת העיסוק בהדברה תברואית, תשע"ו-2016

אגף פיקוח ואכיפה

האשכול אחראי על הטלת הקנסות מסוג ברירות משפט עקב ביצוע עבירות בדיני איכות הסביבה בנושאים הבאים: חוק שמירת הניקיון, מניעת רעש, תנאים תברואיים בתחנות דלק, זיהום אוויר מכלי רכב בדרך, פיקדון על מכלי משקה, פינוי יריעות פלסטיק, שמן משומש, מפגעי יתושים, סילוק ומיחזור צמיגים. במסגרת זו, אחראי האשכול על הנחיית התובע החיצוני (שהוסמך לכך על ידי היועץ המשפטי לממשלה) בטיפול בבקשות לביטול קנסות ובבקשות למשפט בעקבות הטלת הקנסות. עבודת הניהול והעיבוד של כלל הקנסות, מסוג ברירות משפט, מבוצעת במיקור חוץ אך ההחלטות השלטוניות מתקבלות על ידי ראש אגף תיאום אכיפה.

מערך נאמני ניקיון

מערך נאמני ניקיון אחראי על גיוס מתנדבים והכשרתם כנאמני ניקיון. ההסמכה נעשית מכוח סעיף 12 (ג) על פי חוק שמירת הניקיון, התשמ"ד - 1984. המערך אחראי גם על תקינות דוחות עבירה המתקבלים מנאמני ניקיון וכן על הידוק ויצירת קשר מתמשך וארוך טווח עימם. ההצטרפות למערך נאמני ניקיון מותנית בהדרכת הסמכה חד-פעמית שנמשכת כשעתיים, ובסיומה נאמני ניקיון מוסמכים לפעול נגד עבירות על החוק, כגון: השלכת פסולת לרשות הרבים. האכיפה מתבצעת על ידי רישום דוח עם פרטי העבירה, שלה היו עדים, ושליחתו למערך ברירות משפט במשרד להגנת הסביבה.

המשרד קיבל לאחרונה החלטה אסטרטגית להעביר למיקור חוץ את עבודת ניהול המידע והפעילות של נאמני הניקיון. במקביל לכך, המשרד יוודא את שמירתן של ההחלטות השלטוניות, שיתקבלו על ידי ראש אגף תיאום אכיפה. תהליך הפרטת מערך נאמני ניקיון יתחיל בקרוב.

2 | תחום הגנה על בעלי חיים

בהתאם לסעיף 14 לחוק צער בעלי חיים (הגנה על בעלי חיים) התשנ"ד-1994, הוקמה במשרד הקרן למען בעלי חיים, שמטרתה לרכז את האמצעים הכספיים למימון הפעילות למען בעלי החיים באמצעות חינוך והסברה להעלאת המודעות בציבור. הקרן עוסקת גם בסיוע לארגונים למען בעלי חיים, בהפעלת מערך נאמני בעלי חיים ובקידום מטרות החוק. אגף הגנה על בעלי חיים הוקם במטרה להוציא לפועל פעילות זו. נוסף על כך האגף מוביל מדיניות בתחום, שותף להליכי חקיקה ופועל בשיתוף פעולה עם מכלול הגורמים על מנת לקדם מטרה זו.

סמכויות לפי חוק:

יש להדגיש כי **סמכויות האכיפה** אינן מצויות בתחום המשרד להגנת הסביבה, כי אם בידי שר החקלאות ופיתוח הכפר. יחד עם זאת, קצין מטה ממשטרת ישראל פועל לקידום האכיפה בתחום בעלי חיים ומהווה החוליה המקשרת בין המשרד להגנת הסביבה לבין משטרת ישראל.

● **בהתאם לסעיף 5 א (1) (א)** שר החקלאות רשאי להסמיך מבין עובדי משרדו או מבין עובדי המשרד להגנת הסביבה, בהסכמת השר להגנת הסביבה, מפקחים שיינתנו להם הסמכויות לפי חוק צב"ח, כולן או חלקן. עד היום לא הסמיך שר החקלאות את מפקחי המשרד להגנת הסביבה לאכיפת החוק.

● **בהתאם לסעיף 7** השר להגנת הסביבה, בהסכמת מפקד מחוז במשטרת ישראל, רשאי למנות כל אדם להיות נאמן בעלי חיים.

● **בהתאם לסעיף 14** הוקמה הקרן למען בעלי חיים ומטרתה לרכז אמצעים כספיים שישמשו לחינוך, להסברה, להדרכה, לסיוע לארגונים למען בעלי חיים ולקידום מטרותיו של חוק זה.

● **בהתאם לסעיף 14 א (א)** שר החקלאות מחויב להתייעץ עם השר להגנת הסביבה בעניין צמצום התרבות בעלי חיים משוטטים.

● **בהתאם לסעיף 15** קיימת לשר להגנת הסביבה הסמכות לאשר ארגון למען בעלי חיים ובכך לאפשר לו להגיש קובלנה פלילית.

תקציב:

בהתאם לסעיף 14 לחוק צער בעלי חיים - "כספי הקרן יבואו מתקציב המדינה, מתרומות ומקנסות לפי סעיף 17". בפועל, תקציב הקרן נגזר מעודפי תקציב המשרד, שכן קיימת תת-אכיפה ובהתאם ההכנסות מקנסות ומגזרי דין שוליות לחלוטין.

משימות מרכזיות:

● **תמיכה בעמותות ובארגונים הפועלים למען בעלי חיים:** בהתאם לחוק צער בעלי חיים תומכת הקרן מדי שנה בעמותות ובארגונים למען בעלי חיים באמצעות קול קורא. בכלל כך, תמיכה מקצועית לאורך כל השנה וליווי בתהליכים הקשורים לרווחתם של בעלי החיים.

● **חילוץ והצלת בעלי חיים במצוקה:** הקרן למען בעלי חיים מקצה מדי שנה 300 אלף שקלים לטובת פעולות חילוץ והצלת בעלי חיים בסכנה. האגף מפעיל מחלצים הנענים 24/7 לקריאות חילוץ להצלת מגוון רחב של בעלי חיים הנמצאים בסכנה מיידית בכל רחבי הארץ (כלבים, חתולים, חמורים, סוסים, ציפורים ועוד). בזכות פעילותם ניצלים חייהם של כ-350 בעלי חיים בשנה.

חינוך והסברה להעלאת המודעות בקרב הציבור:

1. **תוכנית חינוכית "הרוח החיה שבחבורה"** - מדי שנה מקצה הקרן 790 אלף שקלים להפעלת התוכנית החינוכית, המועברת בכ-380 מוסדות חינוך ברחבי הארץ (מגן חובה ועד תיכון) בשיתוף אגף שפ"י במשרד החינוך ועמותת SOS חיות. מטרת התוכנית הן מניעת אלימות כלפי בעלי חיים, העלאת המודעות לזכויותיהם והדאגה לרווחתם.

2. **פרויקט מיפוי והדרכה של מסגרות חינוך המחזיקות בפינות חי** - בשנתיים האחרונות מקצה הקרן 50 אלף שקלים לפרויקט בשיתוף החינוך ההתיישבותי במשרד החינוך. מטרת הפרויקט היא לקדם את רווחת בעלי חיים בבתי ספר המחזיקים בפינות חי בפריסה ארצית, באמצעות הדרכה וליווי מקצועי לאחראי פינות החי, לתלמידים ולמורים. במסגרת ההדרכות יתקיימו ביקורים בפינות החי במוסדות החינוך, הדרכת צוותים חינוכיים וקשר עם המורים האחראים על פינות החי לטובת מענה לשאלות שוטפות.

3. **פרסום והסברה** - האגף מנפיק חומרי פרסום והסברה להעלאת המודעות ומפרסם באתר המשרד, במדיה החברתית ובקרב העמותות והווסטרינרים הרשותיים הנחיות למניעת התעללות בבעלי חיים ודרכי התמודדות בחגים ובתקופות השונות, כמו מנהג כפרות, ל"ג בעומר, התמודדות במצב חירום ועוד.

● **הסמכה והפעלה של נאמני בעלי חיים:** סעיף 7 לחוק צער בעלי חיים (הגנה על בעלי חיים) מאפשר לשר להגנת הסביבה למנות נאמני בעלי חיים, מקרב אזרחי ישראל, בעלי תעודת זהות ובלא עבר פלילי. אלפי נאמנים מנויים כיום ברחבי הארץ. בגלל היעדר כוח אדם אין לאגף אפשרות להפעיל את המתנדבים באופן יזום.

● **תמיכה ברשויות:** תמיכה ברשויות להקמת כלביות רשותיות או שיפוצן באמצעות קול קורא במטרה להקים תחנות הסגר ו/או לשפר את תנאי החזקתם של בעלי החיים בתחנות ההסגר הקיימות. בשל היעדר תקציב, לא פורסם הקול הקורא בשנים האחרונות.

● **קופי חוות מזור:** בינואר 2013 התקין השר דאז ארדן, על בסיס חוות דעתו של היועץ המשפטי לממשלה, תיקון לתקנות, שמשמעותו כי לאחר תקופת מעבר של שנתיים, חוות מזור כגורם מתווך לא יכלה לייצא קופים למדינות אחרות, ובהתאם להסגר. התיקון התבצע מטעמים של הפחתת הסבל והפגיעה בקופים, וכן מטעמים ערכיים וחינוכיים שעניינם הפחתת השימוש שעושים בני האדם בחיות בר לצורך השגת רווחים כלכליים. האגף הוביל את התהליך בתוך המשרד. במהלך תקופת המעבר בין השנים 2013-2015 הועברו כל 650 הקופים ילידי הטבע לשיקום במקלט הקופים במימון של המדינה, שם הם זוכים לתנאי מחיה טובים המותאמים לצאצאיהם. בחלוף קרוב לשנתיים ממועד פרסום התקנות, נותרו בחווה כ-1,250 קופים ילידי שבי, שמכרה חוות BFC זמן קצר לפני כניסת איסור הייצוא לתוקף. קופים אלו נרכשו במימון אדם פרטי המתגורר בחו"ל בשם עדי גיל, על ידי החל"צ שמורת הקופים בע"מ. כיום האחריות והפיקוח על ילידי השבי נמצאים בידי רט"ג. האגף השיג תקציב של 10 מיליון שקלים לטובת הקופים ילידי השבי ופועל בשיתוף פעולה עם רט"ג למציאת פתרונות קבע עבורם.

3 | היחידה למניעת זיהום אוויר מתחבורה וממכוני רישוי

האשכול אחראי על היחידה למניעת זיהום אוויר מכלי רכב, שהוקמה בשנת 2011 ופועלת לפקח ולאכוף את החוקים והתקנות בנושא זיהום אוויר מכלי רכב. היחידה פועלת מכוח חוק אוויר נקי תשס"ח - 2008.

היחידה אחראית על תפעול שמונה ניידות לבדיקת זיהום אוויר מכלי רכב בצד הדרך. בוחני מחלקת זיהום אוויר מתחבורה ומכוני רישוי פרושים בפריסה ארצית עם הניידות לבדיקת זיהום אוויר מכלי רכב ומבצעים בדיקות זיהום אוויר מרכבים בצד הדרך. רכב הנמצא מזהם מקבל הודעת תשלום קנס. אם רמת זיהום האוויר גבוהה וחריגה נמסר לבעל הרכב טופס הודעת אי שימוש, המחייב את בעל הרכב לפנות למוסך, לתקן אותו ולהעביר את הרכב לבדיקת רישוי במכון רישוי לבדיקת תיקון כל הליקויים שנמצאו.

בשנת 2020 נערכו 25,600 בדיקות בצד הדרך וניתנו 3,500 הודעות תשלום קנס. בנוסף, נמסרו כ-4,000 הודעות בגין אי שימוש לרכבים שנמצאו מזהמים באופן חריג. ברירת המשפט הינה בגובה של 500 שקלים ליחיד ו-1000 שקלים לתאגיד.

בנוסף, היחידה אחראית על ביצוע ביקורות פיקוח ואכיפה ליישום הוראות למניעה ולצמצום זיהום אוויר מכלי רכב (בהתאם לחוק אוויר נקי, התשס"ח-2008) בציי רכב כבד - כדוגמת אסם, תנובה, מטרופולין, נתיב אקספרס, ברמן, אגד, עיריית ירושלים, קווים ועוד, ובציי רכב קטן ומשאיות אשפה - כדוגמת עיריית רמת גן, עיריית חיפה, חברת יוסף מוריס, נגב אקולוגיה, צבי כהן ובניו ועוד. בשנת 2018 נשלחו 10 הודעות על כוונה להטיל קנסות כספיים לחברות.

במסגרת פיקוח ואכיפה על יישום הוראות למניעה ולצמצום זיהום אוויר מכלי רכב לפי חוק אוויר נקי התשס"ח-2008, החלה המחלקה בחודש ספטמבר 2020 לבצע ביקורות פיקוח ואכיפה על מסופי אוטובוסים לבדיקת הפרת הוראה מס' 8. הוראה זו עוסקת באיסור התנעת רכב חונה למשך למעלה מעשר דקות בשטחים בנויים ומאוכלסים. בימים אלו אנו מגבשים המלצות להטלת עיצום כספי בגין הפרת הוראה זו על חברות האוטובוסים: אגד תעבורה, אגד, סופרבוס ועוד. בשנת 2021 נשלחו הודעות על כוונת חיוב בעיצום כספי בגובה של 914,200 שקלים כל אחת לחברות ציי רכב: מטרופולין, קווים ודן.

כמו כן, המחלקה מבצעת פיקוח ואכיפה במכוני רישוי. תקנות פיקוח על מכוני רישוי 37 (א) נכנסו לתוקף בחודש ספטמבר 2012 (במסגרת תקנות חוק אוויר נקי). התקנות קובעות הוראות למכוני רישוי בנושא ביצוע בדיקות זיהום אוויר מכלי רכב. במסגרת פעילות זו מבצעים בוחני המחלקה ביקורות ב-66 מכוני רישוי, לפחות פעמיים בשנה, ומוודאים כי המכונים פועלים בהתאם לנוהל.

- בשנת 2019 נמסרה הודעה על כוונת חיוב בעיצום כספי כנגד מכון רישוי ניו טסט בבאר שבע, לאחר שבית המשפט דחה את עתירת בעלי מכון הרישוי ופסק כנגד המכון סך של 183,920 שקלים (לאחר הפחתה של 20%) בגין הפרה של מספר הוראות בנוהל בדיקת זיהום אוויר מרכב במכוני הרישוי, לפי תקנה 5 לתקנות זיהום אוויר (זיהום אוויר מכלי רכב), התשע"ב-2012.
- בשנת 2019 נמסרה הודעת על כוונת חיוב בעיצום כספי כנגד מכון רישוי עד הלום (משה ביטון) על סך של 91,680 שקלים.
- בשנת 2021 נמסרה הודעה על כוונת חיוב בעיצום כספי כנגד מכון רישוי ישראל גווילי חלפו מקסטינה על סך של 91,440 שקלים.

מחלקת עיצומים כספיים

במסגרת תיקון חקיקה רוחבי, הוקמה באשכול פיקוח ואכיפה מחלקת עיצומים כספיים, המשמשת כמנגנון פיקוח, בקרה ומעקב אחר הטלת עיצומים כספיים בהתאם לחוקים הבאים: חוק חומרים מסוכנים, התשנ"ג - 1993; חוק מניעת זיהום הים ממקורות יבשתיים, התשמ"ח - 1988; חוק הגנת הסביבה (פליטות והעברות לסביבה - חובות דיווח ומרשם), תשע"ב - 2012 (מפל"ס); חוק אוויר נקי, התשס"ח - 2008 (צמצום זיהום אוויר מכלי רכב); וחוק הסדרת העיסוק בהדברה תברואית, תשע"ו - 2016.

מנגנון זה הוא ייחודי וחיוני לאכיפה מכיוון שהוא מרכז את כל שלבי הליך הטלת העיצום הכספי, החל מקבלת ההמלצה להטלת העיצום הכספי וכלה בגביית התשלום. בנוסף, מנגנון זה מוודא את מיצוי כל שלבי ההליך ובכך תורם להגברת ההרתעה. המחלקה פועלת בהתאם לנהלים מוסדרים, שגובשו על ידי הלשכה המשפטית ואשכול אכיפה במשרד להגנת הסביבה ומתעדכנים מעת לעת. בנוסף, בימים אלה מוקמת, בהובלת אשכול פיקוח ואכיפה, מערכת מידע ייעודית חדשה שמטרתה לשרת את כלל בעלי התפקידים במשרד בקשר להליך הטלת עיצומים כספיים. בחוק נקבע כי בעל הסמכות (סמנכ"ל בכיר פיקוח ואכיפה) רשאי להטיל עיצום כספי אם התקיים יסוד סביר להניח כי יחיד או תאגיד הפרו הוראה אחת או יותר לפי החוקים המפורטים לעיל. העיצום הכספי הוא אמצעי אכיפה עוצמתי ומהיר ביחס לניהול תיקי חקירה פלילי והגשת כתב אישום, והוא הוכיח את עצמו כאמצעי המביא לאסדרה ולהגברת ההרתעה בקרב מפוקחים. כאשר מוגשים לבית המשפט עתירה מנהלית או ערעור כנגד עיצום כספי שהוטל, ההליכים המשפטיים מהירים ואינם נמשכים זמן רב, כפי שקורה בעת נקיטה בהליכים פליליים רגילים. יש לציין כי חומר הראיות הדרוש לצורך הטלת עיצום כספי צריך לעמוד ב"מבחן הראייה המנהלית" (רף נמוך יותר מזה הנדרש במשפט הפלילי) וכי הטלת עיצום כספי איננה גוררת הרשעה בפלילים ורישום.

סכום עיצום כספי שהוטל על פי אחד מהחוקים המוזכרים לעיל משתנה בהתאם לזהות המפר, סוג ההפרה ונסיבות ביצועה. להלן מספר דוגמאות:

- חוק מניעת זיהום הים ממקורות יבשתיים, תשמ"ח - 1988: 340,000 שקלים עד 2.7 מיליון שקלים
- חוק החומרים המסוכנים, תשנ"ג - 1993: 56,000 שקלים עד 900,000 שקלים
- חוק הגנת הסביבה (פליטות לסביבה - חובות דיווח ומרשם), תשע"ב - 2012: 10,400 שקלים עד 104,000 שקלים
- חוק אוויר נקי, תשס"ח - 2008: 115,000 שקלים עד 920,000 שקלים
- חוק הסדרת העיסוק בהדברה תברואית, תשע"ו - 2016: 2,000 שקלים עד 50,000 שקלים

בעל הסמכות להטיל עיצום כספי רשאי לעשות זאת בסכום הנמוך מהסכומים הנקובים בחוק. כמו כן הוא רשאי לעכב את ביצוע תשלום סכום העיצום ולפרוס אותו לתשלומים. סמכות זו קבועה בתקנות שנהוג לכנותן "תקנות הפחתה". עד כה ונכון לתחילת חודש אפריל 2020, הוטלו על מפרים 90 עיצומים כספיים וסך ההכנסות עומד על כ-59 מיליון שקלים. בנוסף, פוטנציאל הגבייה הנוספת מדרישות תשלום שכבר נשלחו למפרים עומד על סך כ-10.5 מיליון שקלים.

אנו צופים כי השימוש באמצעי אכיפה זה יגבר בשנים הקרובות באופן משמעותי, והוא ישמש בין היתר כתחליף יעיל לניהול תיקי חקירה והגשת כתבי אישום בעבירות מסוימות כדי למנוע סחבת מיותרת בערכאות משפטיות ובזבוז זמן שיפוטי.

יחידות נוספות:

בנוסף, ליחידת המטה שהוצגה לעיל שייכות שתי יחידות מרכזיות נוספות שעליהן יפורט להלן בהרחבה:

- **המשטרה הירוקה** - זרוע האכיפה המרכזית של המשרד.
- **היחידה הארצית להגנת הסביבה הימית** - הזרוע הביצועית של שמירה והגנה על הסביבה הימית והחופית.

מסגרת משפטית - חוקים ותקנות

עיקר סמכויות האכיפה של מפקחי מחלקת זיהום אוויר מתחבורה נגזרות מהחוקים הבאים:

- חוק הגנת הסביבה (סמכויות פיקוח ואכיפה), התשע"א - 2011
- חוק אוויר נקי, התשס"ח - 2008 והתקנות לפיו
- נהלים מקצועיים המועברים מעת לעת על ידי אגף איכות אוויר ושינוי אקלים במשרד להגנת הסביבה

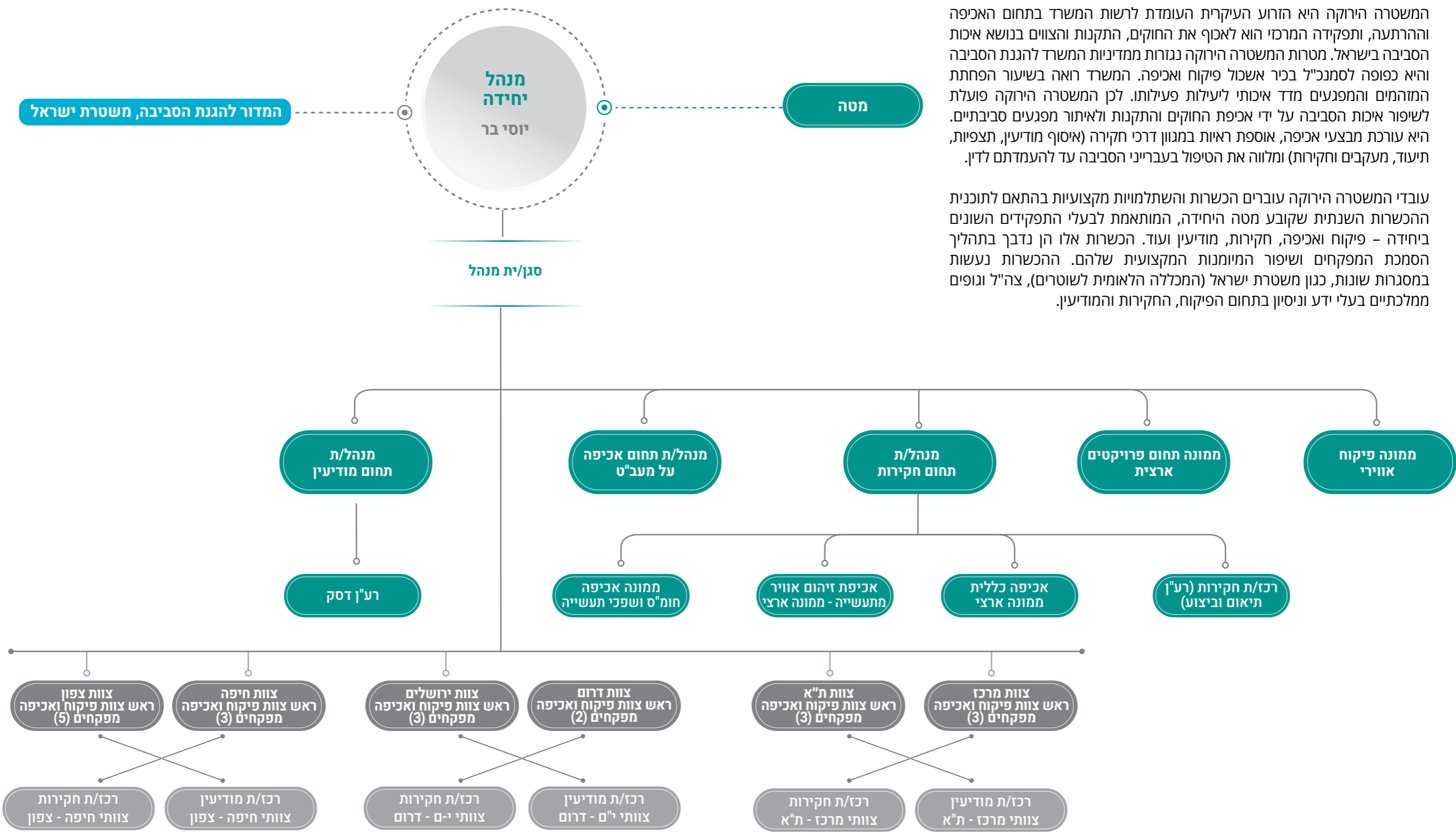
המשטרה הירוקה

מנהל: יוסי בר

המשטרה הירוקה היא הזרוע העיקרית העומדת לרשות המשרד בתחום האכיפה וההרתעה, ותפקידה המרכזי הוא לאכוף את החוקים, התקנות והצווים בנושא איכות הסביבה בישראל. מטרת המשטרה הירוקה נגזרות ממדיניות המשרד להגנת הסביבה והיא כפופה לסמנכ"ל בכיר אשכול פיקוח ואכיפה. המשרד רואה בשיעור הפחתת המזהמים והמפגעים מדד איכותי ליעילות פעילותו. לכן המשטרה הירוקה פועלת לשיפור איכות הסביבה על ידי אכיפת החוקים והתקנות ולאיתור מפגעים סביבתיים. היא עורכת מבצעי אכיפה, אוספת ראיות במגוון דרכי חקירה (איסוף מודיעין, תצפיות, תיעוד, מעקבים וחקירות) ומלווה את הטיפול בעברייני הסביבה עד להעמדתם לדין.

עובדי המשטרה הירוקה עוברים הכשרות והשתלמויות מקצועיות בהתאם לתוכנית ההכשרות השנתית שקובע מטה היחידה, המותאמת לבעלי התפקידים השונים ביחידה - פיקוח ואכיפה, חקירות, מודיעין ועוד. הכשרות אלו הן נדבך בתהליך הסמכת המפקחים ושיפור המיומנות המקצועית שלהם. ההכשרות נעשות במסגרות שונות, כגון משטרת ישראל (המכללה הלאומית לשוטרים), צה"ל וגופים ממלכתיים בעלי ידע וניסיון בתחום הפיקוח, החקירות והמודיעין.

מבנה ארגוני

משימות מרכזיות:

- ניהול פעולות חקירה ושימוש בסמכויות אכיפה מנהליות פליליות כנגד ישויות - תאגידים, רשויות ועוסקים - בנסיבות של ביצוע עבירות סביבתיות חמורות, מתמשכות ובהיקפים משמעותיים
- ניהול חקירות פליליות בנסיבות של אי עמידה בדרישות מנהליות
- ביצוע פעולות חקירה משותפות (צח"מים) עם משטרת ישראל וגופי אכיפה ממלכתיים מקבילים לטיפול בעבירות רב-ממדיות
- קיום מבצעי אכיפה בסדרי גודל משתנים ומוכווני תופעה / יעדי אישות / יעדי מקום עצמאית ובשיתוף פעולה עם גופים מקבילים
- מתן מענה אכיפתי במגה-אירועים סביבתיים

1 | שיתוף פעולה עם גורמי פיקוח ואכיפה ממלכתיים

בהיותה גוף מטה ארצי, המשטרה הירוקה פועלת בשיתוף פעולה עם גורמים שונים, ובהם: משטרת ישראל; רשות הטבע והגנים; הסיירת הירוקה; רשות מקרקעי ישראל; היחידה הארצית לאכיפת דיני התכנון והבנייה; רשות המיסים; יחידות ואיגודים סביבתיים; רשויות מקומיות וגורמים ממלכתיים נוספים. שיתוף הפעולה מתבטא בהשתתפות מפקחי היחידה במבצעי אכיפה משולבים שיש בהם היבט אכיפה סביבתי כלפי היעדים הנאכפים.

2 | ממשקי עבודה: מחוז – משטרה ירוקה

להלן ממשקי העבודה בין המשטרה הירוקה למחוזות המשרד, כפי שהובאו בנוהל הפיקוח האחד המשרדי:

- המשטרה הירוקה אחראית על חקירות, אכיפה פלילית וסיוע לפיקוח השוטף, כמו גם על אכיפה מנהלית כנדרש, בהתאם לתוכנית העבודה שהוגדרה מראש.
- עיקרון ההפעלה המנחה הוא שהמחוזות מבצעים אסדרה ואכיפה מנהלית, והמשטרה הירוקה מבצעת אכיפה פלילית.
- מפגע סביבתי, שיש לגביו זיהוי או בעלות ואחריות, יטופל במסגרת אסדרה ואכיפה מנהלית על ידי המחוז, בהתאם לנוהלי אכיפה משרדיים. במקרה הצורך מנהל המחוז יעביר את הטיפול לאכיפה פלילית.

- מפגעים סביבתיים שזהות בעליהם לא ברורה יועברו לטיפול המשטרה הירוקה כדי להשתמש ביכולותיה בתחומי החקירות, המודיעין והמבצעים לזיהוי הבעלות. המשך הטיפול ייעשה על ידי המחוז כמפורט בסעיף 6.4. ג' לנוהל הפיקוח האחד המשרדי.
- פתיחת תיקי חקירה פליליים ישירות על ידי המשטרה הירוקה תהיה ביידוע המחוז הרלוונטי. עיתוי היידוע יתבצע בהתאם לנסיבות התיק הנחקר.
- המשטרה הירוקה תבצע פיקוח ארצי כחלק מתוכנית העבודה השנתית.
- מבצעי אכיפה ארציים ומחוזיים ייגזרו מתוכנית העבודה השנתית של האנפים המקצועיים והמשטרה הירוקה, שתוטמע בתוכניות הפיקוח המחוזיות.
- בתוכנית הפיקוח המחוזית יאותרו אתרים שיש בהם פוטנציאל אכיפתי גבוה ויתנהל פיקוח משותף, מוטה אכיפה.
- המשטרה הירוקה תסייע למחוז באיסוף מידע וראיות ובהפעלת סמכויות מבצעיות/חקירה.

3 | תחומים ובעלי תפקידים במשטרה הירוקה

המשטרה הירוקה פועלת על בסיס ארבעה תחומי ליבה: פיקוח ואכיפה, חקירות, מודיעין וטייסת 11.

- תחום הפיקוח והאכיפה:** חוד החנית של המשטרה הירוקה. תחום זה אחראי על הפן המבצעי ביחידה, לרבות ניהול מבצעי אכיפה בשיתוף גורמי האכיפה. כמו כן, יישום סמכויות האכיפה בגין עבירות על חוקי הגנת הסביבה, בין היתר: מתן קנסות, הפעלת סמכויות תפיסה, ביצוע צווי חיפוש, ניהול תיקי חקירה ועוד.
- תחום החקירות:** תחום זה אחראי על ניהול כל תיקי החקירה במשטרה הירוקה, לרבות ניהול וליווי צח"מים ופרשיות ארציות. התחום כולל חוקרים מנוסים וממונים מקצועיים בתחום החקירה הכלכלית, זיהום אוויר, חומרים מסוכנים ושפכים.
- תחום המודיעין:** תחום זה אחראי על איסוף מידע ממקורות חיים וממקורות אחרים נוספים לטובת מניעת עבירות סביבתיות, חשיפתן וגילוי העבריינים המבצעים אותן. כמו כן, תחום זה עוסק בבניית תמונת מצב מודיעינית בנושאי מיקוד שונים של המשרד להגנת הסביבה והמשטרה הירוקה.
- טייסת 11 (טייסת רחפנים במשטרה הירוקה):** הטייסת מהווה מכפיל כוח מקצועי עבור המשטרה הירוקה וכלל המשרד על כל זרועותיו לייעול האכיפה, החישה מרחוק, איתור ומיפוי מפגעים שהנגישות אליהם מוגבלת. המשרד נמצא בעיצומו של מכרז שיאפשר הרחבה משמעותית של צי הרחפנים העומד לרשות המשרד ואופן הפעלתו.
- אכיפה על מערכת הביטחון:** ממונה אכיפה על מערכת הביטחון ביחידה מופקד על פעולות פיקוח ואכיפה על מפגעים שמקורם במתקנים צה"ליים / ביטחוניים באמצעות מנגנוני הודעות תשלום קנס וחקירות משותפות לפי נוהל היעף המשפטי לחקירות סביבתיות בצה"ל.

4 | המדור להגנת הסביבה במשטרה הירוקה

- המדור להגנת הסביבה כולל רמ"ד, ס' רמ"ד (המופקד על תחום צב"ח), בוחני זיהום אוויר מרכז ושוטרי סיור.
- שוטרי הסיור, הפועלים במדור להגנת הסביבה במשטרת ישראל, כפופים פיקודית למטה הארצי במשטרת ישראל ומקצועית למנהל המשטרה הירוקה במשרד להגנת הסביבה.
- תפיסת ההפעלה של המדור מתואמת בין מנהל המשטרה הירוקה ומפקד המדור.
- ככלל, המדור פועל כגורם מסייע למשטרה הירוקה בביצוע משימותיה השוטפות, הפעילות המבצעית ותיאום פעילות אכיפה בשיתוף פעולה עם יחידות ותחנות משטרת ישראל.
- המדור פועל בכפוף לתוכניות עבודה המתואמות עם מטה המשטרה הירוקה.
- סגן מנהל המשטרה הירוקה הוא איש הקשר לתיאום שיתופי הפעולה בין המדור לבין מפקחי היחידה, לרבות הכנת תוכניות עבודה והשתתפות במבצעי היחידה.

- צו סדר הדין הפלילי (עבירות קנס - מניעת מפגעי יתושים), התשס"א - 2001
- צו סדר הדין הפלילי (עבירות קנס - פיקדון על מכלי משקה), תשס"ב - 2002
- צו סדר הדין הפלילי (ברירת משפט - פינוי יריעות פלסטיק), התשס"ד - 2003
- צו סדר הדין הפלילי (עבירות קנס - שמן משומש), התשס"ז - 2006
- צו סדר הדין הפלילי (עבירות קנס - סילוק ומיחזור צמיגים), התשס"ח - 2007
- צו סדר הדין הפלילי (עבירות קנס - זיהום אוויר מכלי רכב בדרך), התשע"ו - 2016

היחידה הארצית להגנת הסביבה הימית

מנהל היחידה: **רני עמיר**

היחידה הימית היא הזרוע הביצועית של מדינת ישראל, באמצעות המשרד להגנת הסביבה, האחראית על מנעד רחב של משימות בתחומי השמירה וההגנה על הסביבה הימית והחופית. היחידה משמשת מוקד ידע ומקצוענות לכל הנעשה בגזרת החופים, בכל הקשור לתוכניות פיתוח של תשתיות גז, נפט, נמלים, חקלאות ימית, צנרת תת-ימית, מסופי כימיקלים ופחם ועוד. היחידה הימית כפופה לאשכול פיקוח ואכיפה. מטרתיה הן: ניטור הים, מניעת זיהום ים ממקורות יבשתיים וימיים, מוכנות לאומית לטיפול בתקריות זיהום הים בשמן, מניעת פגיעה בסביבה החופית הפיזית, בתכנון, בפיקוח ואכיפה, בקרה על משאב החול, בקרה על ניצול משאבי אנרגיה ואחרים בים ומניעת פסולת ימית.

- **כוח אדם:** קבוע ביחידה מונה 33 אנשי מקצוע ומפקחים ועוד ארבע סטודנטיות וכן שוטר מדור איכות הסביבה של משטרת ישראל המסופח למפקחים. ביחידה 16 חוקרים, מוסמכי השר להגנת סביבה והשר לביטחון פנים לביצוע חקירות פליליות ולביצוע עיכוב ומעצר בעבירות על דיני הגנת הסביבה.
- **תחומים גאוגרפיים:** פעילות היחידה מתפרשת על פני שטח של כ-24 אלף קמ"ר ימי - שטח הגדול מכל מדינת ישראל גם יחד. לצורך כך מפעילה היחידה שש ספינות, רכבי שטח, מטוסי סיור מושכרים ומסוקים להגעה למתקנים ימיים במרחק של עד 150 ק"מ מחופי הארץ.
- **ספינות:** שמונה סירות בסך הכל, מתוכן - שבע סירות פיקוח (חיפה, אשקלון, תל אביב ואחת באילת), 1 ספינה לטיפול בזיהום ים בשמן באילת.
- **ציוד ייעודי:** ציוד מיוחד להדברת זיהומי ים בשמן - סקימרים (משאבות מיוחדות להפרדת שמן ממי הים), מלגזות, טרקטורים, חוסמים צפים, כריות וחומרים סופגים, מכלים מתקפלים, עגלות, נגררים, משאבות, מרססי דיספרנסטים ועוד. שווי כולל משוער - 5 מיליון דולר.

מסגרת משפטית - חוקים ותקנות

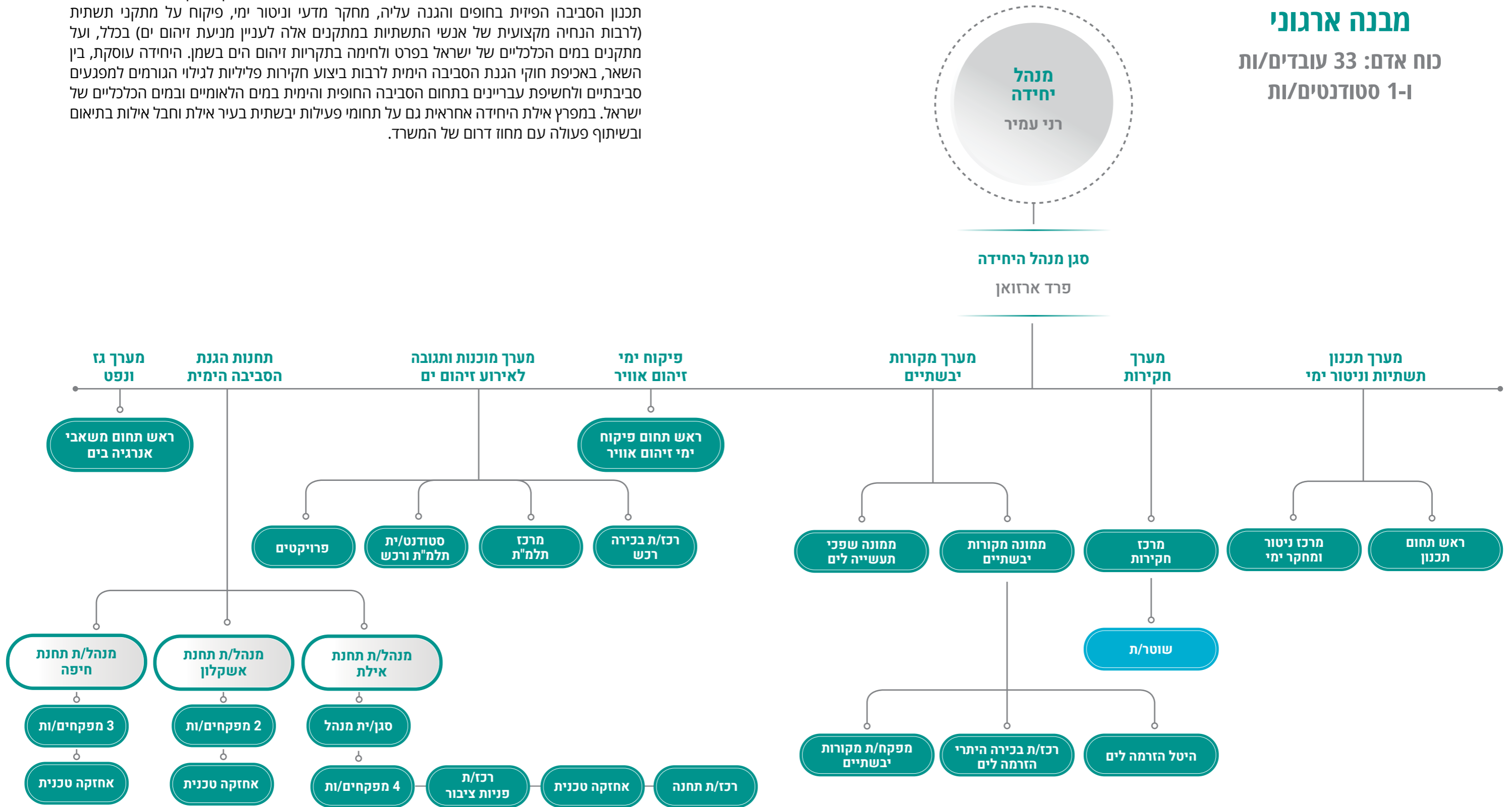
- **חוק הגנת הסביבה (סמכויות פיקוח ואכיפה), התשע"א - 2011.** חוק אכיפ"ס הוא מקור הסמכויות של מפקחי המשטרה הירוקה. חוק זה מגדיר את החוקים הסביבתיים הנאכפים על ידי מפקחי היחידה ואת סל הסמכויות העומד לרשותם לאכיפת החוקים. בין אלה: דרישת הזדהות, דרישה לקבלת ידיעות ומסמכים לרבות פלט מחשב, נטילת דגימות, כניסה לחצרים, סמכות חקירה, סמכות תפיסה והוצאת צווי חיפוש.
- **סעיף 39 לחוק סדר הדין הפלילי (סמכויות אכיפה - מעצרים), התשנ"ו - 1996.** סעיף זה מקנה למפקחים סמכויות עיכוב ומעצר.
- **חוק שמירת הניקיון, התשמ"ד - 1984.** חוק זה מקנה למפקחים סמכויות מנהליות, כגון סמכות למתן איסור מנהלי על שימוש ברכב שמעורב בעבירת השלכת פסולת וסמכות למתן צו שמירת הניקיון למי שמשליך פסולת לנגד עיניו של המפקח.
- **מתן קנסות -** מפקחי המשטרה הירוקה מוסמכים למסור הודעות תשלום קנס מתוקף צווי ברירות משפט לפי חוק סדר הדין הפלילי (נוסח משולב), התשמ"ב - 1982, במגוון נושאים כלהלן:
 - צו סדר הדין הפלילי (עבירות קנס - שמירת הניקיון), תשמ"ה - 1985
 - צו סדר הדין הפלילי (עבירות קנס - מניעת רעש), תש"ס - 2000
 - צו סדר הדין הפלילי - ברירת משפט (תנאים תברואיים בתחנות דלק), התשס"א - 2001

היחידה הארצית להגנת הסביבה הימית

היחידה הימית אחראית על נושאים שונים: צמצום ומניעת זיהום הים והחוף ממקורות ימיים ויבשתיים, תכנון הסביבה הפיזית בחופים והגנה עליה, מחקר מדעי וניטור ימי, פיקוח על מתקני תשתית (לרבות הנחיה מקצועית של אנשי התשתיות במתקנים אלה לעניין מניעת זיהום ים) בכלל, ועל מתקנים במים הכלכליים של ישראל בפרט ולחימה בתקריות זיהום הים בשמן. היחידה עוסקת, בין השאר, באכיפת חוקי הגנת הסביבה הימית לרבות ביצוע חקירות פליליות לגילוי הגורמים למפגעים סביבתיים ולחשיפת עבריינים בתחום הסביבה החופית והימית במים הלאומיים ובמים הכלכליים של ישראל. במפרץ אילת היחידה אחראית גם על תחומי פעילות יבשתית בעיר אילת וחבל אילות בתיאום ובשיתוף פעולה עם מחוז דרום של המשרד.

מבנה ארגוני

כוח אדם: 33 עובדים/ות
1-1 סטודנטים/ות

הנושאים בטיפול היחידה:

1 | ספנות, מתקני גז ונפט בים

ביקורות על אוניות סוחר, מיכליות נפט וכימיקלים ביישום MARPOL והחוקים הישראליים; חקיקה ותקנון הנובעים משינויים באמנות; ביקורות מסופי נפט וכימיקלים ביישום תקנות נמלים ותנאים ברישיונות עסק ובהיתרי רעלים; התקנת אמצעים ומערכות בנמלים לטיפול בנגר העילי ברציפי הנמלים למניעת זיהומי ים; עבודה מול המרינות באופן דומה לעיל, הוצאה ופיקוח על היתרי הטלה לים, בקרה מול בסיסי חיל הים.

2 | מוכנות לאומית ולחימה בזיהומי ים בשמן

הלחימה בזיהומי ים בשמן נחלקת לשלושה אזורים: צפון - מפרץ חיפה עד נמל חדרה, דרום - תחנת כוח רידינג עד נמל הנפט אשקלון קצא"א, ואילת - באמצעות התחנה למניעת זיהום הים באילת. מערך זה מופעל על ידי כ-15 מפקחי האגף המיומנים בטיפול וניקוי זיהומי ים בשמן ומחייב היערכות לתגובה בזמן אמיתי. לצורך כך, היחידה הימית קשורה בהסכמים בינלאומיים לעזרה הדדית בים התיכון עם קפריסין ויוון ובמפרץ אילת גם עם ירדן. היערכות זו מחייבת תרגילים מכל הסוגים לשמירת הכשירות, העלאת המיומנות ובחינת תרחישים אפשריים לאירועי זיהום ים. לצערנו, תרגילים בינלאומיים עם שכנינו בים התיכון אינם מתאפשרים כיום. מאז שנת 2003 ועד 2016 מתקיים עם ירדן תרגיל שנתי ברציפות. ביוני 2008 אושרה בממשלה התוכנית הלאומית למוכנות ותגובה לאירועי זיהום ים בשמן. אושר גם ההסכם עם האוצר, הכולל הצטיידות האגף בכלי שיט, היערכות בתחנות למניעת זיהום ים וגיוס כוח אדם נדרש, אך ההסכם לא מומש עקב קיצוצים רוחביים. אירוע "זפת בסערה" חידד באופן ברור את הצורך להוספת לפחות 20 תקני כוח אדם ותוספת תקציב קבועה לקרן למניעת זיהום ים בסך 15 מיליון שקלים לשנה מתקציב האוצר.

3 | שפכי תעשייה וביוב עירוני

הפחתת כמויות ושיפור איכויות תמידי בהזרמת שפכי התעשייה ומט"שים לתווך הימי במסגרת החוק למניעת זיהום הים ממקורות יבשתיים. הזרמה לים מותרת רק אם אין חלופה יבשתית. בכל מקרה, על המזרים לעמוד בתנאים וביישום טכנולוגיות מתקדמות לטיהור. לכן, כל בקשה למתן היתר הזרמה או הטלה לים מחייבת לימוד מדוקדק של מקורות הגלם של המפעל, תהליכי הייצור והרכב השפכים הגולמי. יישום מטרת החוק מחייב חיפוש אלטרנטיבות להזרמה לים ולהשבת קולחים, הבנה והשקעת מאמצים בהנחיה מקצועית. עבודת הפיקוח על בעלי היתרי הזרמה ממושכת ומחייבת מגע אינטנסיבי והפעלת אכיפה מאומצת כנדרש. הבעיה המסתמנת בשנים האחרונות הוא נגר עילי עירוני מזוהם שמגיע לים דרך מערכות ניקוז וכן עודפי קולחים עירוני בכמויות גדולות, שמגיע אף הוא לים דרך הנחלים.

4 | מתקני ההתפלה

היחידה הימית יזמה והוציאה, בשיתוף אגף תכנון ארצי, מסמך אסטרטגיה המפרט את הדרוש להקמת המתקנים בהיבט התכנוני, במניעה ומזעור במקור, כולל הנחיות לתסקירי השפעה על הסביבה וביצוע תוכניות ניטור לסביבה הימית והחופית. מסמך זה קיבל את אישור הנהלת המשרד, יצא בחוזר מנכ"ל 23 ואומץ כמעט כלשונו בתמ"א 34 למתקני התפלה. בנוסף, יזם האגף שיתוף פעולה עם רשות ההתפלה ועם החשב הכללי באוצר להכנסת תקנים ואמצעים מחייבים ברמה הגבוהה ביותר בעולם לצמצום השפעת ההתפלה על הים. האגף מלווה את כל פרויקטי ההתפלה הגדולים תוך בקרה על הזרמת התמלחות לים.

5 | מפרץ אילת

מפקחי ועובדי התחנה למניעת זיהום ים באילת אחראים על כל ההיבטים של איכות הסביבה בעיר אילת ובחבל אילות, ועל התחומים הבאים: חסימה, שאיבה וטיפול בכתמי שמן במפרץ אילת, הפעלת תוכנית חירום למפרץ אילת למקרי זיהום חמורים, תרגול צוות התחנה ואחזקה וטיפול בציוד, בתחנה ובכלי שיט, אחזקת כוננות 24 שעות ביממה לצוות לתגובה מיידית במפרץ, פיקוח על נמל אילת, בסיס חיל הים, מרינה עירונית, קיום צוות כוננות לחמ"ס (בנוסף לכוננות רגילה לצוות התחנה), לרבות אחזקת ציוד חמ"ס וביצוע השתלמויות ותרגילים עם יחידות הצלה באילת - משטרה, כיבוי אש ומד"א. בנוסף, התחנה באילת עוסקת בפיקוח שינוע חומרים מסוכנים בעזרת משטרת ישראל, פיקוח קיום תנאים בהיתרי רעלים למחזיקי היתר, ביצוע ביקורות שוטפות בבתי המלון, פיקוח ומעקב על תחנות מעבר לפסולת בעיר אילת, קיום וביצוע התנאים ברישיון העסק, ניהול אתר פסולת לפי הנחיות המשרד, פיקוח תנאי הפעלה לרישיון עסק למפעלים ומחצבות, פיקוח כללי על עסקים טעוני רישוי, פיקוח שוטף על מערכות שפכים עירוניים, סוירים שוטפים באזור הערבה ומערה לטיפול במפגעים, השתתפות בכל המפגשים הקשורים למפרץ אילת ואיכות הסביבה באזור המרכז ובאילת.

כלובי הדגים במפרץ אילת, אשר לקחו נתח אדיר בפעילות האגף מאז שנת 1999, הוצאו מהים בסוף 2008 במאבק מתוקשר ואינטנסיבי ביותר שידע המשרד.

הגדלת פעילות במסוף קצא"א, בהיקף של פי עשרה, בשנים הקרובות יוצרת סכנה מוחשית ואתגר אדיר ומחייבת היערכות מחדש במפרץ אילת.

6 | תמלחות

היחידה הימית יזמה ושינתה את הגישה ושיטת העבודה בטיפול בתמלחות של בעלי עסק, שאינם רשאים להזרים למערכות הביוב את השפכים. השיטה אומצה ומיושמת בכל המחוזות כך שבמקום שבעל התמלחת יגיש בקשה להיתר הזרמה/ הטלה ויחויב באגרה, הוא מסדיר פעילותו מול המחוז בהתאם להנחיית האגף. לאחר שהשפכים נמצאו ראויים להזרמה לים, הוא רשאי לסלקם לים באמצעות מסוף תמלחות המאושר ומפוקח על ידי האגף. שיטה זו חוסכת משאבי זמן, חוסכת טרטור ביורוקרטי מבעל תמלחת, מאיצה את הוצאת התמלחת מהביוב ומבטיחה כי ההזרמה הישירה תיעשה בפיקוח המירבי.

7 | תוכניות ניטור ימיות

בעלי היתרי הזרמה ובמיוחד - תחנות כוח, מרינות, מסופי הזרמה, מתקני התפלה ומוצרי תעשייה וביוב - נדרשים לבצע ניטור לניתוח ההשפעות של ההזרמה על הסביבה הימית. כיום קיימות 16 תוכניות המאושרות ומפוקחות על ידי האגף. במקביל האגף מנחה תוכנית ניטור לאומית לים התיכון ותוכנית לאומית לניטור מפרץ אילת, שנכנסה לפעילות ולהיקף מלאים בשנת 2003. המשרד לאיכות הסביבה חתם בשנת 2002 הסכם עם מזכירות אמנת ברצלונה (MAP) על קיום תוכנית הניטור לים לפי הנחיות הארגון.

הממשלה אישרה בשנת 2018 את הצעת שרי הגנת הסביבה, האנרגיה והמדע והטכנולוגיה לתמיכה בתוכנית הניטור בים התיכון. תמיכה זו נעשתה כדי ליצור מנגנוני עבודה משותפים בממשלה לריכוז המידע שנאסף בתוכניות הניטור השונות - לצורך פרסום המידע בשקיפות לטובת כלל הציבור.

ניטור המרחב הימי של ישראל בים התיכון מבוצע במטרה לשמור על בריאות המערכת האקולוגית ולעמוד על המגמות והשינויים ארוכי הטווח המושפעים מהתערבות האדם או מתהליכים טבעיים. מידע מדעי מוצק, שנצבר לאורך זמן, הוא הבסיס לקבלת החלטות מושכלות בעת שימוש וניצול משאבי הים ולגיבוש מדיניות סביבתית. מידע זה חיוני על מנת להעריך ולהתריע בפני אסונות טבע - כדוגמת צונאמי. לאורך השנים התקיימו מספר מסגרות ניטור של משרדי ממשלה שונים שאספו מידע רב ערך.

8 | חופים

למפקחי היחידה סמכויות בחופים, במסגרת חוק שמירת הסביבה החופית שנכנס לתוקף בנובמבר 2004. החוק לשמירת הסביבה החופית קובע כי כל אדם הפוגע בסביבה החופית ללא היתר, או אינו נוקט את האמצעים לשיקום הסביבה החופית ולהשבת המצב לקדמותו בהתאם להיתר שניתן לו, עובר עבירה פלילית שדינה מאסר שישה חודשים או כפל הקנס בהתאם לחוק העונשין (כ-400,000 שקלים). הסביבה החופית מוגדרת בחוק בצורה ברורה: כל שטח מימי החופים של ישראל ו-300 מטר ביבשה שימדדו מקו החוף. פגיעה בסביבה החופית מוגדרת בחוק כפעולה של אדם בסביבה החופית, הגורמת לשינוי ניכר במהלך ההתפתחות הטבעית או בשימור הסביבה החופית. החוק מציין שורה של פגיעות, והוא חל על חופי הים התיכון ומפרץ אילת, והחל מאפריל 2008 גם על חופי הכינרת.

9 | תוכנית חוף נקי

תוכנית "חוף נקי" של המשרד להגנת הסביבה פועלת משנת 2005, במטרה למזער את מפגע הפסולת החופית והימית בישראל ולפעול לניקיונם של החופים והים בהתאם למחויבות הבינלאומית, לטובת הסביבה והציבור בישראל.

הפסולת בים ובחופים היא מפגע אסתטי, בריאותי ובטיחותי לציבור ולבעלי חיים ימיים וחופים. לפי ההערכות, מדי שנה מושלכים לימים ולאוקיינוסים כשמונה מיליון טונות של פלסטיק. בישראל נמצא שעד 90% מהפסולת הימית היא פלסטיק שכמעט ואינו מתכלה. יצוין, כי כ-60% מהפסולת בים ובחופים מקורם ביבשה, כלומר בציבור לא אחראי המבלה בחופים ומשאיר אחריו לכלוך כמו בקבוקי שתייה, כלים חד-פעמיים, קשיות שתייה, שקיות פלסטיק, בדלי סיגריות, שאריות מזון ועוד. כמדינה החברה באמנת ברצלונה, מחויבת מדינת ישראל לתוכנית ההפחתה האזורית להגנה על הים התיכון

מפני פסולת ימית וחופית (Regional Plan on Marine Litter Management). על פי תוכנית זו, חובה על המדינות החברות לנקוט שורה ארוכה של פעולות כדי למזער את ממדי תופעת הפסולת הימית ואת השפעותיה המזיקות על הסביבה הימית של הים ועל האוכלוסייה השוכנת לחופיו.

הקרן לשמירת הניקיון הקצתה לשנים הקרובות למעלה מ-40 מיליון שקלים לתמיכה ברשויות המקומיות החופיות להמשך הניקוי בחופים הבלתי מוכרזים במטרה להגיע ל-70% מהחופים נקיים לפחות 70% מהזמן.

מסגרת משפטית - חוקים ותקנות

עיקר סמכויות האכיפה של מפקחי היחידה הארצית להגנת הסביבה הימית נגזרות מהחוקים הבאים:

1. חוק הגנת הסביבה (סמכויות פיקוח ואכיפה), התשע"א - 2011
2. פקודת מניעת זיהום מי-ים בשמן, [נוסח חדש], התש"ם - 1980
3. תקנות למניעת זיהום מי הים בשמן (אגרה להגנת איכות הסביבה הימית), התשמ"ג - 1983
4. חוק מניעת זיהום הים ממקורות יבשתיים, התשמ"ח - 1988 ותקנותיו
5. חוק מניעת זיהום הים (הטלת פסולת), התשמ"ג - 1983 ותקנותיו
6. תקנות הנמלים, התשל"א - 1971
7. תקנות הנמלים (טעינה ופריקה של שמנים), התשל"ו - 1975
8. תקנות הנמלים (איסור השלכת פסולת מכלי שיט) - 2010
9. חוק שמירת הניקיון, התשמ"ד - 1984
10. חוק רישוי עסקים, התשמ"ח - 1968 ותקנותיו
11. חוק חומרים מסוכנים, התשנ"ג - 1993 ותקנותיו
12. חוק המים, התשי"ט - 1959 ותקנותיו
13. חוק שמירת הסביבה החופית, התשס"ד - 2004

יחידות כפופות מנכ"ל

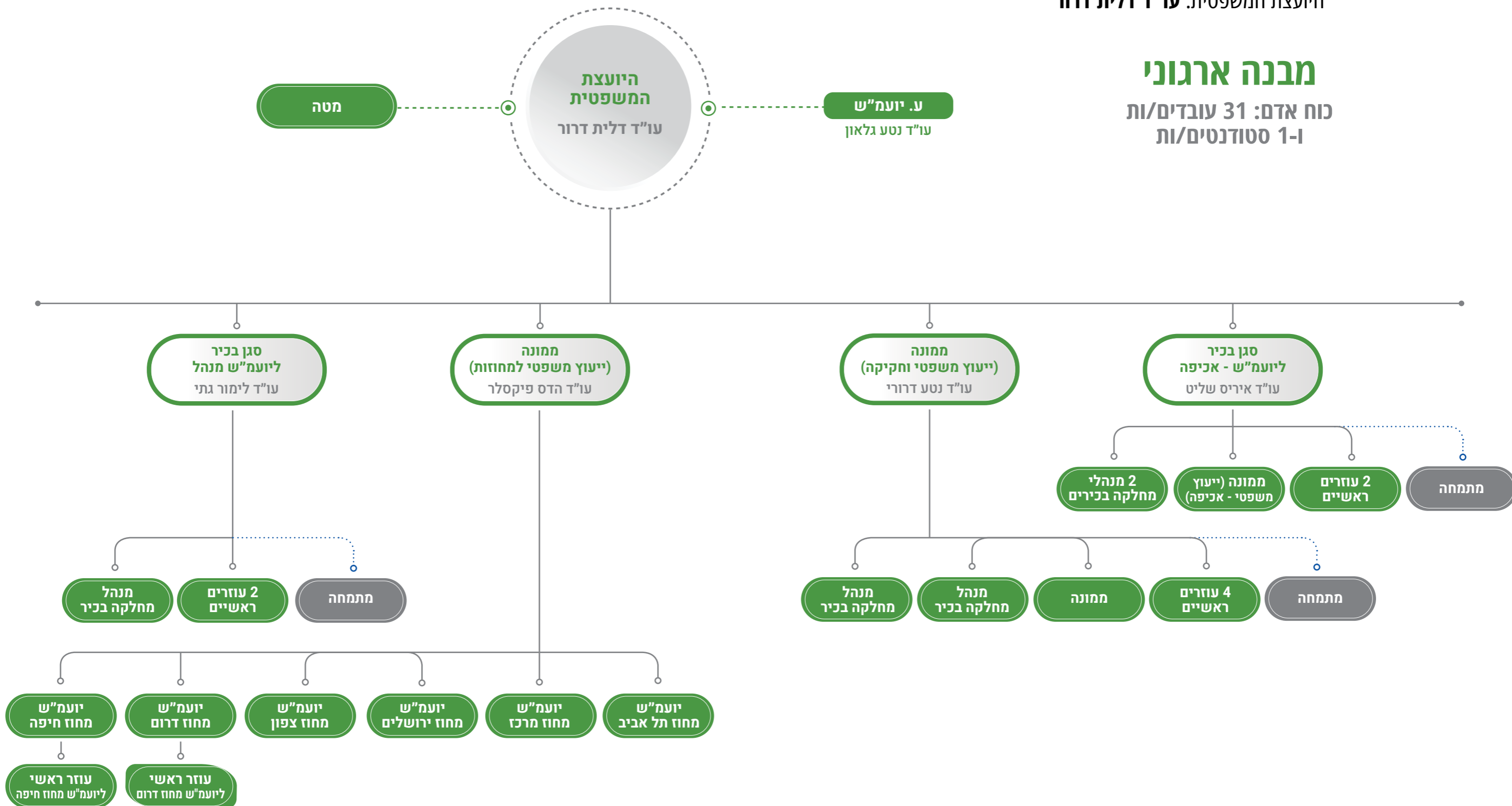
הלשכה המשפטית

היועצת המשפטית: עו"ד דלית דרור

מבנה ארגוני

כוח אדם: 31 עובדים/ות
1-1 סטודנטים/ות

הנושאים בטיפול האגף:

1 | חקיקה

- **כתיבת הצעות חוק ממשלתיות בתחומי פעילותו של המשרד** – ניסוח תזכירי חוק, עיבוד והטמעת התגובות המתקבלות לתזכירים, ניסוח טיוטות חוק לועדת השרים לחקיקה ועוד.
- **ליווי הצעות חוק ממשלתיות** בתחומי פעילותם של משרדי ממשלה אחרים, לרבות העברת תגובות לתזכירי החוק.
- **ליווי הצעות חוק פרטיות** - כתיבת חוות דעת מקצועית ומשפטית לשר לקראת הדיון בוועדת שרים לענייני חקיקה והצגת עמדת השר בוועדת שרים לענייני חקיקה.
- **השתתפות בדיוני ועדות הכנסת במהלך הליך החקיקה**, הן לגבי הצעות חוק ממשלתיות ופרטיות, והן לגבי הצעות חוק בתחומי פעילותו של המשרד ובתחומי פעילותם של משרדים אחרים אך רלוונטיות למשרד.
- **הכנת חקיקת משנה לחוקים שהשר מופקד עליהם**, ייצוג המשרד בוועדות הכנסת הדנות באישור התקנות, תגובות לחקיקת משנה רלוונטית של שרים אחרים.
- **טיפול בחוקי עזר של הרשויות המקומיות**, העוסקים בנושאים סביבתיים, ושנדרש לגביהם אישור השר להגנת הסביבה.

2 | ייעוץ

ליווי משפטי לעבודה המקצועית שמבצעים כל אנפי ואשכולות המשרד והמחוזות השונים, ובכלל זה מתן מענה לשאלות העולות הן מצד גורמי המשרד והן מצד גורמי חוץ. יצוין כי בעת יישום חקיקה חדשה לרוב יש צורך, מלבד התקנת תקנות, גם בליווי אינטנסיבי להקמתם של מנגנוני תפעול חדשים, כתיבת נהלים, הדרכות וכיו"ב.

3 | ליווי הליכי אכיפה

- **ליווי הליכי אכיפה מנהליים**: מתן ייעוץ משפטי בעניין הוצאת התראות, עריכת שימועים, מתן צווים אישיים וצווים מנהליים שונים.

● **ליווי הליכי אכיפה פליליים**: ההופעה בבתי המשפט בהליכים פליליים נעשית על ידי עורכי דין חיצוניים, המקבלים יפוי כוח מהיועץ המשפטי לממשלה כתובעים, שהמשרד מתקשר איתם לצורך זה. עורכי הדין בלשכה המשפטית מלווים באופן צמוד את הטיפול בתיק, לרבות ייעוץ למחוזות, למשטרה הירוקה וליחידה הארצית להגנה על הסביבה הימית בנושא הטיפול בתיקי חקירה בטרם הגעתם ללשכה המשפטית. כמו כן, מבצעת הלשכה את הפעולות הבאות: בדיקת הראיות והכנת בקשות להשלמות חקירה, אישור הגשתו של כל כתב אישום, בדיקה ואישור בקשות לצווים שיפוטניים וכתבי בי-דין אחרים, מתן התייחסות משפטית ומקצועית לעניינים העולים במהלך ההתדיינות בבית המשפט, הכנת חוות דעת בעניין בקשות לעיכוב הליכים, אישור הסדרי טיעון, אישור הגשת ערעורים ותגובות לערעורים, טיפול מול פרקליטות המדינה כאשר נדרש אישורה (במקרים של העמדה לדיון של נבחרי ציבור והגשת בקשת רשות ערעור), הפצת פסקי הדין, דיווח עליהם למרשם הפלילי ועוד. כמו כן, מטפלת הלשכה המשפטית בהסמכתם של עורכי הדין החיצוניים ובזדקת את בקשותיהם לשכר טרחה.

● ליווי הליכי אכיפה בעיצומים כספיים.

4 | ליווי הטיפול בעתירות (לבג"צ או לבית המשפט לעניינים מנהליים) ובתביעות אזרחיות המוגשות נגד המשרד

ייצוג בבתי משפט בהליכים המוגשים כנגד המשרד – עתירות ותביעות אזרחיות - מתבצע על ידי פרקליטויות המחוז, או על ידי פרקליטות המדינה. הלשכה המשפטית מלווה באופן צמוד את הטיפול בהליכים אלה ואת הכנת כתבי בי-דין בהם, שולחת התייחסויות מקצועיות ומשפטיות לפרקליטים המטפלים, מעבירה אליהם חומר הנדרש לטיפול בתיק ועוד. בשנים האחרונות יוזמת הלשכה המשפטית, בשיתוף עם הפרקליטות, הגשתן של תביעות אזרחיות על ידי המדינה נגד מזהמים, כדרך נוספת להבטיח ציות סביבתי, תוך ביסוס זכות העמידה של המדינה כנאמנת משאבי הסביבה והטבע ופיתוח ראש הנזק האקולוגי.

5 | מתן מענה לצרכים משפטיים מנהליים של המשרד

- **מכרזים**: ליווי ההליך המרכזי על כל שלביו - סיווג ההתקשרות, בחינת היבטי הפרטה, בדיקת המפרטים, מתן מענה לשאלות הבהרה, ליווי הליך שיפוט ההצעות, בחירת ההצעה הזוכה.
- **הסכמים**: עריכת הסכמי התקשרות עם גופים שונים, לרבות ניהול משא ומתן, עובר לכריתתו. יש לציין כי לא מדובר רק בהסכמים סטנדרטיים, אלא גם בהסכמים ייחודיים לכל נושא.
- **נושאי כוח אדם**: מתן ייעוץ משפטי בתחום דיני העבודה, יישום הוראות התקש"יר, משמעת, הליכי הוצאה לפועל ועיקולים נגד עובדים, הסדרי ניגוד עניינים, הגבלות לאחר פרישה.
- **תמיכות**: הכנת מבחני תמיכות בנושאים שונים, הכנת "קולות קוראים", ייעוץ שוטף לוועדת התמיכות.

7 | הדרכות

עורכי הדין בלשכה המשפטית נוטלים חלק בהדרכות של מפקחי המשטרה הירוקה והיחידה הארצית להגנה על הסביבה הימית ושל גורמי המשרד האחרים במטה ובמחוזות. כמו כן, עורכי הדין של הלשכה המשפטית עורכים הדרכות והרצאות במסגרת כנסים, השתלמויות וקורסים לגבי היבטים משפטיים בנושאים סביבתיים.

8 | משימות אחרות

סיוע בהכנתן של הצעות להחלטות ממשלה, הכנת חוות דעת משפטיות להחלטות ממשלה, קידומן של הצעות ההחלטה מול לשכות משפטיות של משרדים אחרים.

● כתיבת נהלים בנושאים שונים

● סיוע בכתיבת תגובות לטיטות דוחות מבקר המדינה

● **ליווי הליך רישוי העסקים:** הלשכה המשפטית עוברת על התנאים לסוגי רישיונות עסק בכל התחומים (תנאי מסגרת), וכן על התנאים נוספים שנקבעים מעת לעת ברישיונות עסק ספציפיים.

● **משפט משווה:** בנושאים משפטיים בעלי משמעות, הדורשים טיפול מעמיק ועריכת משפט משווה.

● **חברות בוועדות סטטוטוריות ובצוותי עבודה רבים,** חלקם בין-משרדיים (כגון והוועדות למתן היתרי הזרמה / הטלה לים), חלקם פנים-משרדיים בתחומים המקצועיים של המשרד (כגון הוועדה הטכנית העוסקת באסבסט, ועדה לענייני הדברה, ועדה מקצועית לרישום תכשירי הדברה), או בתחום המינהלי (כגון ועדות המכרזים השונות הפועלות במשרד, ועדות התמיכות, ועדות בענייני עובדים, ובהן ועדת מתנות, ועדת החזר הוצאות משפט ועוד).

● **סקרים ומחקרים:** ליווי הליך כתיבת ה"קול קורא" ובדיקתו והליך המיון והבחירה של ההצעות הזכות.

● **טיפול במינויים שממנה השר:** בדיקת הבקשות למינויים, בדיקת שאלונים, הכנת חוות דעת לוועדה לבדיקת מינויים, או חוות דעת נדרשת כשהמינוי אינו טעון אישור הוועדה לבדיקת מינויים.

● **טיפול בהסמכות עובדים** ובהרשאות לחקירה.

● **טיפול בהסמכת עורכי דין חיצוניים ובהתקשרות איתם** (בחירה, חידוש, הארכה).

● **חופש מידע ופניות ציבור:** ליווי אגף פניות ציבור והממונה על חופש המידע בטיפול בבקשות למידע.

● **הגנת הפרטיות:** ליווי סוגיות הקשורות לאבטחת מידע והגנת הפרטיות, לרבות בהקשר של מערכות מידע, העברת מידע בין גופים ציבוריים, ועוד.

● **מתן ייעוץ בסוגיות שונות העולות מפעולת המשרד השוטפת,** כגון חסויות, תרומות, פטור ממכס, יישום הוראות התכ"ם, הנחיות היועץ המשפטי לממשלה בנושאים השונים ועוד.

6 | טיפול באמנות בינלאומיות

● הכנה לקראת פורומים בינלאומיים בנושאי סביבה

● השתתפות במשא ומתן לקראת אישור אמנות והסכמים בינלאומיים

● ניסוח הסכמים בינלאומיים בנושאי סביבה

● השתתפות בניסוח הסתייגויות לאמנות ולפרוטוקולים

● טיפול בהליכי אשרור אמנות בכנסת ובממשלה

● היערכות לאשרור אמנות מבחינת קליטתן במשפט הפנימי

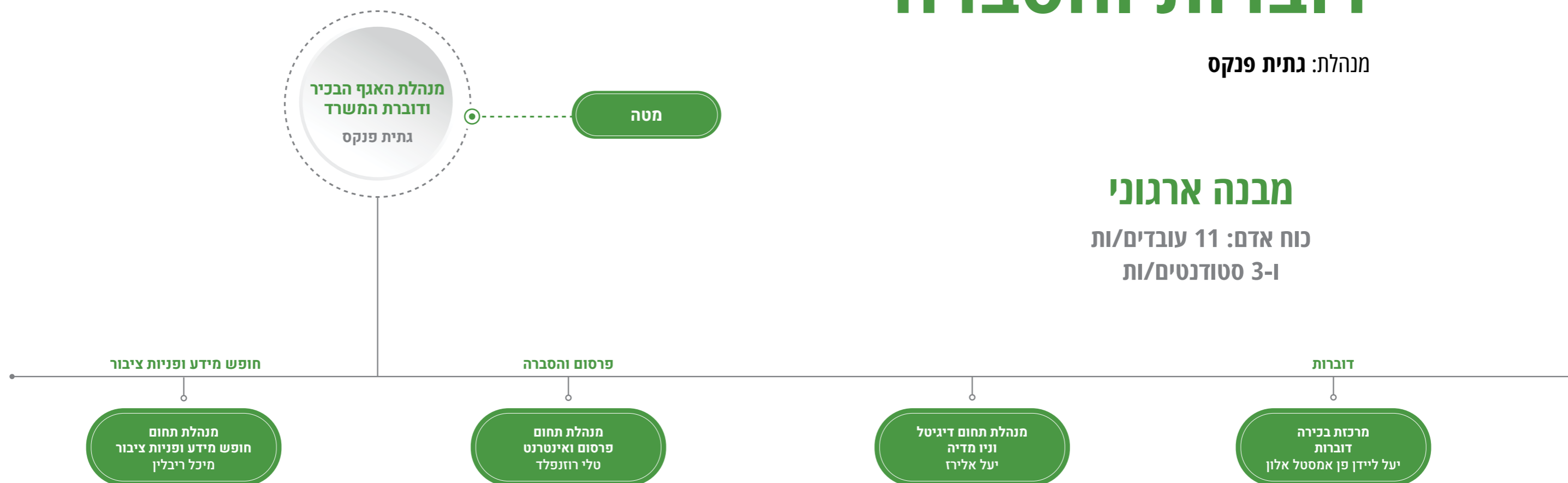
אגף בכיר תקשורת, דוברות והסברה

מנהלת: גתית פנקס

מבנה ארגוני

כוח אדם: 11 עובדים/ות
ו-3 סטודנטים/ות

הנושאים בטיפול האגף:

אגף תקשורת דוברות והסברה פועל במספר תחומים עיקריים: דוברות, פרסום, דיגיטל, אינטרנט, פניות ציבור וחופש מידע:

1 | דוברות

יחידת הדוברות ממונה על האסטרטגיה התקשורתית של המשרד ועל העברת מידע לתקשורת. הדוברות יוזמת פעילות הסברה, כתבות, אירועי תקשורת, ראיונות וסיקור שטח. כמו כן הדוברות מייעצת להנהלת המשרד בהיערכות תקשורתית בשעת חירום, בניהול משברים, שיווק יחסי ציבור.

עבודת הדוברות מחייבת זמינות וקשר שוטף עם אמצעי התקשורת, דרכם המשרד משתף את הציבור במידע רב ככל האפשר על נושאים סביבתיים, אירועים ומפגעים ועל מדיניותו. הדוברת יוזמת מפגשי עיתונאים וסיורי כתבים ומנסחת תגובות רשמיות לפרסומים בתקשורת.

בכל שנה משיבה הדוברות לאלפי פניות ושאלות של כתבים במגוון נושאים. פניות לראיונות עם עובדים מתואמים עם הדוברות ומחייבים אישור מראש.

2 | פרסום ואינטרנט

יחידה זו עוסקת בפרסום קמפיינים ואחראית להפקה ולהפצה של חומרי הסברה במגוון אמצעי המדיה. תחת יחידה זו מנוהלים המדיה החברתית ואתר המשרד.

משימות מרכזיות:

א. הסברה ופרסום:

- גיבוש תוכנית הסברה לציבור בתיאום עם הגורמים המקצועיים במשרד
- יישום אסטרטגיית ההסברה
- ייזום והפקה של קמפיינים
- הפקת סרטונים, תשדירי פרסומת וקידומם במדיה
- ייעוץ להנהלת המשרד ולמנהלי האגפים והיחידות בכל הקשור לענייני הפקה, עריכה והפצה של פרסומים
- הפקת פרסומים מקצועיים לציבור הרחב
- ניהול תקציב הפרסום וההסברה השנתי של המשרד

ב. דיגיטל וניו מדיה:

היחידה עוסקת בפרסום ובשיווק דיגיטלי, תוך בניית אסטרטגיה פרסומית, ניהול קמפיינים בפלטפורמות דיגיטליות ויצירת תוכן סביבתי עשיר. העבודה כוללת שימוש בכלים פרסומיים מגוונים בניו מדיה, המותאמים לקהלי יעד שונים ומקודמים באופן אורגני או בקידום ממומן.

המשרד להגנת הסביבה פועל במדיה החברתית בפייסבוק, בטוויטר, ביוטיוב, באינסטגרם, בטלגרם ובלינקדאין. הפעילות ברשתות החברתיות כוללת, בין השאר, שידור חי מאירועים, שיח עם הגולשים, ציון מועדים סביבתיים, הודעות לציבור, קמפיינים, סדרות מתחלפות, מענה לפניות הגולשים ועוד.

ג. אינטרנט:

אתר האינטרנט של המשרד להגנת הסביבה נמצא באתר השירותים והמידע הממשלתי (gov.il).

- האתר מופיע בשפות עברית, ערבית ואנגלית
- באתר מבחר נושאי סביבה מרכזיים, חדשות סביבה, מידע מקצועי כולל טפסים והנחיות לציבור לפי הצורך

ד. פניות הציבור וחופש המידע:

יחידת פניות הציבור משיבה על פניות ותלונות של אזרחים בנושאים הקשורים לאיכות הסביבה. בתחום חופש המידע הממונה משיבה על בקשות המגיעות למשרד במסגרת החוק ופועלת ליישום חוק חופש המידע ותקנותיו מתוך הטמעת נורמות שקיפות. הממונה גם מפרסמת פרסום יזום של מידע על חומרים שנפלטו לסביבה.

תחום פניות ציבור וחופש מידע פועל להטמעת תודעת שירות גבוהה בקרב כלל העובדים והבנת חשיבות השקיפות בעבודת המשרד.

משימות מרכזיות:

- מתן מענה לכל הפניות המגיעות למשרד, לרבות פניות ללשכות השר והמנכ"ל בדיגיטל, ובעיקר בפייסבוק ובטוויטר.
- פרסום יזום של מידע על אודות חומרים הנפלטים לסביבה, לפי הוראות תקנות חופש המידע (העמדת מידע על איכות הסביבה לעיון הציבור). לרבות, מידע הנוגע לדיגומי ארובה, בדיקות סביבתיות, סקרי קרקע, הזרמות לים, תוצאות מדידות קרינה ועוד.
- ניתוח המידע המצטבר, איתור תחומים שלגביהם הגיעו פניות בהיקף רחב והבאת המידע לידי הנהלת המשרד.
- טיפול בכל הבקשות לקבלת מידע המגיעות למשרד לפי הוראות החוק. מדובר במאות בקשות, מורכבות ברובן, שמספרן עולה בכל שנה.
- פרסום דוח התקשרויות רבעוני של המשרד.
- פרסום החלטות הממונה ומידע באתר היחידה הממשלתית לחופש המידע.

מסגרת משפטית - חוקים ותקנות

● **חוק חופש המידע התשנ"ח-1998:** לפי הוראות החוק ותקנותיו, על המשרד לענות על כל הבקשות לקבלת מידע. החוק קובע לוחות זמנים למתן מענה, מונה את העילות שבגינן ניתן שלא למסור מידע או חלקים ממנו, וקובע מתי אין לרשות הציבורית שיקול דעת והיא חייבת במסירת המידע.

● **תקנות חופש המידע (העמדת מידע על איכות הסביבה לעיון הציבור), התשס"ט-1999:** התקנות מחייבות רשות ציבורית לפרסם מידע על אודות איכות הסביבה כהגדרתה בחוק: "מידע על חומרים שנפלטו, שנשפכו, שסולקו או שהושלכו לסביבה ותוצאות של מדידות רעש, ריח וקרינה, שלא ברשות היחיד". התקנות קובעות את דרכי הפרסום, תדירות הפרסום ופרטי המידע שיש לפרסם, דוגמת זהות מקור הפליטה, שם החומר או קבוצת החומרים הנפלטים, מועד הבדיקה, השיטה ועוד.

● **נוהלי היחידה הממשלתית לחופש המידע:** היחידה הממשלתית לחופש המידע במשרד המשפטים קובעת נהלים המבהירים את הטיפול בסוגיות שונות העולות מבקשות חופש המידע. לדוגמה: נוהל לגבי פנייה לצד ג' לפני מסירת מידע וחשיפת זהות מבקש המידע, נוהל אגרות, נוהל דף אינטרנט ונוהל דיווח ממונה. גם האגף כפוף לנהלים אלה.

פרסום ואינטרנט:

אגף תקשורת, דוברות והסברה מחויב בפרסום מידע חיוני לציבור בנושאים מגוונים הנוגעים לשמירה על בריאות הציבור ולהגנה על הסביבה. המשרד מחויב לפעול להנגשת מידע לציבור בכמה תחומים על פי חוקים ותקנות כמפורט:

● **מודעות לציבור מכוח חוק:** כגון מודעות המחויבות בפרסום לפי חוק אוויר נקי; פרסום מכרזים ועוד.

● **אתר Gov.il הממשלתי:** האתר האחוד הוקם מתוקף החלטת הממשלה 2097. במסגרת זו הושק האתר כשער כניסה ראשי לשירותי הממשלה.

● **הנגשה:** תקנות הנגישות וחוק שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות נועדו להבטיח את הזכות למידע באופן שווה לכלל האוכלוסייה. תקנות הנגישות עוסקות בהסרת חסמים כדי שאנשים עם מוגבלות יוכלו לקבל שירות באותה רמת נוחות ואיכות, כפי שמקבל כלל הציבור. התקנות מתייחסות גם לאופן שבו נמסר מידע לציבור וגם להנגשה של ערוצי השירות השונים. המשרד להגנת הסביבה מקפיד על יישום התקנות ומפרסם באתרי האינטרנט שלו רק חומרים שעומדים בתקנות.

● **חסויות:** מתן חסויות של המשרד, השתתפות המשרד בכנסים, שיתוף גוף חיצוני בפעילות המשרד, או כל מקרה אחר שיש בו כדי להיות פרסומת מסחרית, מובאות לבחינתה ולאישורה של הוועדה המשרדית לאישור חסות ממשלתית בהתאם להוראות תכ"מ. האגף ממונה על הטיפול בפניות למתן חסות, על ייצוג בדיונים בוועדה המשרדית, ועל הקשר עם כל הגורמים הרלוונטיים לטיפול בחסות המבוקשת.

לשכת המדענית הראשית

מדענית ראשית: פרופסור נגה קרונפלד-שור

מבנה ארגוני

כוח אדם: 5 עובדים/ות ו-2 סטודנטים/ות

הנושאים בטיפול האגף:

לשכת המדענית הראשית מסייעת בייעוץ אסטרטגי, מדעי וטכנולוגי בנושאי הגנת הסביבה לשר/ה, למנכ"ל/ית ולכל צוות המשרד. ייעוץ זה כולל קידום התחום במדינת ישראל לפי הנעשה במדינות מפותחות מובילות ובמדינות החברות ב-OECD ובהתאם לאמנות ולהסכמים בינלאומיים עליהם חתמה ישראל. מדובר ביחידה חשובה וקריטית המסייעת בקבלת החלטות המבוססות על ידע מדעי. עצמאות היחידה בייעוץ ישיר לשר ולמנכ"ל היא בעלת חשיבות עליונה.

משימות מרכזיות:

ממדע למדיניות - אחריות על יצירת בסיס הידע המקצועי לעבודת המשרד, סיוע בקביעת מדיניות, קידום המחקר והידע המדעי וטכנולוגיות סביבתיות לביסוס התשתית המקצועית הסביבתית של עבודת המשרד:

1 | המשרד בחזית המדע הפיתוח והמחקר

יחידת המדענית הראשית אחראית על שמירת המשרד בחזית המדע, הפיתוח והמחקר ומגדירה פערי מידע בתחומי הסביבה שבהם עוסק המשרד תוך ראייה עתידית של צורכי המשרד, הממשלה והמדינה ולפי הנעשה במדינות מפותחות מובילות ובמדינות החברות ב-OECD. הגדרת פערי המידע נעשית בשיתוף פעולה עם אנשי המקצוע באגפי המשרד, עם משרדים מקבילים ועם חוקרים באקדמיה ובהלימה לאמנות והסכמים בינלאומיים עליהם חתמה המדינה.

2 | תמיכה ועידוד מחקרים בנושאי המשרד

לשכת המדענית מעודדת מחקרים בנושאים בהם חסר ידע או טכנולוגיה החשובים לעבודת המשרד, וזאת על ידי פרסום קולות קוראים ותמיכה במחקרים, יצירת שיתופי פעולה מקומיים ובינלאומיים וניצול הזדמנויות לקידום התחום. תוצאות המחקרים מפורסמות לגורמים הרלוונטיים במשרד ומחוץ לו.

3 | העלאת ידע ומודעות לנושאים חדשניים בתחום הסביבה והפצתו בקרב עובדי המשרד וכלל הציבור המקצועי בארץ ובחו"ל

לשכת המדענית הראשית פועלת לחשיפת עובדי המשרד וגורמים נוספים בממשלה ומחוצה לה למחקרים עדכניים בתחומים מקצועיים. חשיפה זו נעשית באמצעות הרצאות בימי עיון, ארגון או תמיכה בכנסים בהשתתפות מומחים מהאקדמיה, ממכוני מחקר, מהתעשייה, מהמגזר הציבורי, הפצה לציבור באמצעות הדוברות ועוד. מדענים שונים מוזמנים למשרד לצורך הרצאות מדען ומפגשי חוקרים שבהם הם מציגים את עבודתם.

4 | כתיבת ניירות עמדה ומסמכים מקצועיים

לשכת המדענית הראשית מרכזת מידע מקצועי ומחקרים שונים:

- כתיבה ועריכה של מסמכים מקצועיים בנושאים בהם עוסק המשרד ו/או נושאים חדשניים כדוגמת מערכות מזון מקיימות, מסמכי בריאות וסביבה, חישה מרחוק, היבטים סביבתיים של ננו-חומרים, פסולת פלסטיק והשלכות סביבתיות של טכנולוגיות חדשות.
- הקמת ועדות מקצועיות בשיתוף האקדמיה, מכוני מחקר, אנשי מקצוע וארגוני סביבה מהארץ ומחו"ל לליבון סוגיות סביבתיות, במטרה לקדם מדיניות סביבתית מבוססת מדע.
- כתיבת חוות דעת והתייחסות למסמכים, לתוכניות ולדוחות מבקר המדינה.

5 | הנגשת נתונים סביבתיים לעובדי המשרד ולציבור בארץ ובחו"ל

לשכת המדענית הראשית אחראית על ריכוז נתונים ומדדים סביבתיים, הערכת מצב הסביבה ופרסום מסמך תמונת מצב הסביבה בישראל כל כחמש שנים. העבודה כוללת איסוף נתונים ומדדים מאגפי המשרד בהסתמך על תוכניות הניטור הסביבתי וסקרים שנעשו, מהלשכה המרכזית לסטטיסטיקה ומגופים רגולטורים מקבילים שהמידע שברשותם רלוונטי למצב הסביבה ולמשרד.

בנוסף, הלשכה מייצגת את המשרד והמדינה בפרויקט (Shared Environmental) SEIS (Information System) בשיתוף עם הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה. מדובר בפרויקט של האיחוד האירופי למדינות שכנות בהובלת הסוכנות הסביבתית האירופית (European Environmental) EEA (Agency) וה-Union of the Mediterranean. במסגרת זו, הלשכה מקדמת עבודה על פיתוח אינדיקטורים אזוריים, דיווח והערכת מצב הסביבה בישראל בתחומים נבחרים. כמו כן, במסגרת הפרויקט מתבצעות פעילויות שונות, המותאמות לצורכי המשרד בתחומים של פסולת, פסולת מסוכנת, שינוי אקלים ושפכים תעשייתיים. בנוסף, המדענית הראשית חברה בוועדה המייעצת ל-GEO (Global Environmental Outlook), תוכנית הדגל של UNEP העוסקת בהערכת מצב הסביבה בעולם.

6 | מערכות מזון, בריאות וסביבה

המשרד מוביל את נושא מערכות המזון בישראל, במטרה להפוך אותן לשוויוניות, בריאות ובנות קיימא. המדענית הראשית מונתה כאחראית על הכנת מדינת ישראל לפסגת המזון העולמית של האו"ם, שהתקיימה ב-2021. הלשכה מובילה את הוועדה הבין-משרדית להיערכות מערכות מזון לשינויי אקלים.

על פי החלטת הממשלה גובשה **תוכנית לבריאות וסביבה** המתכללת את מגוון הנושאים של בריאות וסביבה, פורשת יריעה רחבה של הצרכים בתחומים השונים וקובעת סדר עדיפויות בכל תחום. בנוסף, תוכנית זו מאגדת המלצות שהועלו במספר תחומים, מציגה עלות ביצוע ואומדת את הפוטנציאל לחיסכון. התוכנית היא בסיס לקבלת החלטות ליישום ההמלצות הרוחביות ולהכנת תוכניות פעולה פרטניות בתחומים השונים. כמו כן, מודגשת החשיבות בתקצוב ממשלתי ובמשאבים לסגירת פערי הידע בעיקר לטווח הבינוני והארוך.

הלשכה משתתפת באופן פעיל **בהליך בריאות וסביבה באירופה** בהובלת ארגון הבריאות העולמי (WHO) - אזור אירופה והוועדה למדיניות כלכלית באו"ם (UNECE). בשנת 2017 גובשה הצהרת השרים וכל מדינה התחייבה להכין תוכנית פעולה עתידית לחמש השנים הבאות לפי צרכיה ואופיה.

7 | הקמת פורטל לאומי לסיכוני שינויי אקלים

שינויי האקלים מתבטאים בסיכונים פיזיים מגוונים הצפויים להשפיע על המערכות השונות בישראל. למרות המאמץ העולמי והתחייבויות המדינות להפחתת פליטות, הטמפרטורה הממוצעת הגלובלית צפויה להמשיך לעלות ועלולה להביא לשינויי אקלים נרחבים והרסניים. לכן, במקביל לפעולות המיטיגציה, יש להיערך לסיכונים הפיזיים הנובעים משינויי האקלים הנוכחי והצפוי. הסיכונים הפיזיים המתרחשים ונשקפים משינויי האקלים משפיעים על מגוון מערכות במשק, וביניהן מערכות בריאות ורווחה, תשתיות לאומיות, מערכות מוניציפליות ואזריות, מערכות מזון, מערכות חירום והצלה, המערכת הכלכלית הריאלית והמערכת הכלכלית הפיננסית. כדי לתכנן מדיניות אדפטציה אפקטיבית, יש צורך במידע רב שכבתי זמין ואמין על אודות הפיזור המרחבי של רמת הסיכון, תוחלתו ומידת הרגישות אליו. כמו כן, יש צורך במידע על אודות פעולות היערכות שונות (אדפטציה) עבור כל סוג חשיפה.

לצורך ייעול תהליכי קבלת ההחלטות בתחומי היערכות, נדרשת אינטגרציה בין שלוש קבוצות: חשיפות, רגישות ויכולת היערכות בצורה גאוגרפית מרחבית וברזולוציה גבוהה. אינטגרציה נאותה ומבוססת שיטות מדעיות עדכניות בין שלוש הקבוצות צפויה ליצור מפות פגיעות, שיאפשרו למקבלי ההחלטות במגזרים השונים לזהות את האזורים הפגיעים יותר, לאפיין את סיבת הפגיעות, את היכולת להתאושש מהאירוע, לשפר ולגבש מערכות התרעה ולייעל את הקצאת המשאבים לפעולות היערכות.

המדענית הראשית אחראית על הקמת פורטל שיקלול מיפוי של סיכוני האקלים הפיזיים בישראל והפניה למקורות מידע רלוונטיים, כולל מתודולוגיות לניתוח ואפיין רגישות אזרית. הפורטל יהיה נגיש למשתמשים מסוגים שונים.

8 | קידום הקשרים עם האקדמיה, ארגונים ומוסדות

העבודה בלשכה נעשית בשיתוף פעולה עם ארגונים ומוסדות בארץ ובחו"ל. בארץ הלשכה מייצגת את המשרד בוועדות ופורומים שונים - ועדת המדע והטכנולוגיה בכנסת, פורום המדענים הראשיים, מועצה להסדרת מחקרים במחוללי מחלות ביולוגיים, הפורום הממשלתי לבריאות אחת, ועד מנהל תוכנית הניטור במפרץ אילת (יו"ר), ועדת ההיגוי הבין-משרדית ליישום תוכנית הניטור הלאומית לים התיכון של ישראל (יו"ר שותף), מנהלת תחליפי נפט, המועצה הציבורית לסטטיסטיקה, ועדה מייצגת לנושא מדיניות ברשות הלאומית להסמכת מעבדות, ועדה לרישום תכשירי הדברה (יו"ר), ועדת ההיגוי לאפיידמיולוגיה סביבתית, ועדת מסרטנים סביבתיים באגודה למלחמה בסרטן ועוד.

הלשכה עובדת בשיתוף פעולה שוטף עם המנהלת הישראלית למו"פ האירופי (ISERD), לרבות הצגת האג'נדה המחקרית בכנסי המנהלת, במטרה לעודד את החוקרים הישראלים להגיש הצעות מחקר ולהיענות לקולות קוראים של האיחוד האירופי במחקרים בנושאים סביבתיים.

בחו"ל, הלשכה מייצגת את המדינה בכוח המשימה של הליך בריאות וסביבה האירופאי, שותפה לפרויקט SEIS לנתונים ומדדים סביבתיים ותורמת לאמנת האקלים בהיבט של היערכות לשינויי האקלים. הלשכה שותפה ב-ERA-NET (רשת גופים ממדינות שונות התומכת במחקרים), במסגרת תוכנית המחקרים של האיחוד האירופי בנושא שינויי אקלים ומגוון ביולוגי וב-BIODIVERSA. מטרת שותפות זו היא לקדם את המחקר והשמירה על המגוון הביולוגי.

9 | היערכות לאומית להסתגלות לשינויי אקלים (Climate Change Adaptation)

פרסום והטמעה של פעולות להיערכות לשינויי אקלים. עם קבלת החלטת ממשלה (יולי 2018) על בסיס המלצות הלשכה לממשלה לאסטרטגיה ותוכנית פעולה לאומית, הוקמה מנהלת ליישום התוכנית בראשות סמנכ"ל משאבי טבע. במסגרת המנהלת, לשכת המדענית פועלת לקידום המחקר בנושא ולקבלת החלטות מבוססות מדע וידע.

10 | עידוד מחקרי מדע וסביבה בחינוך העל יסודי

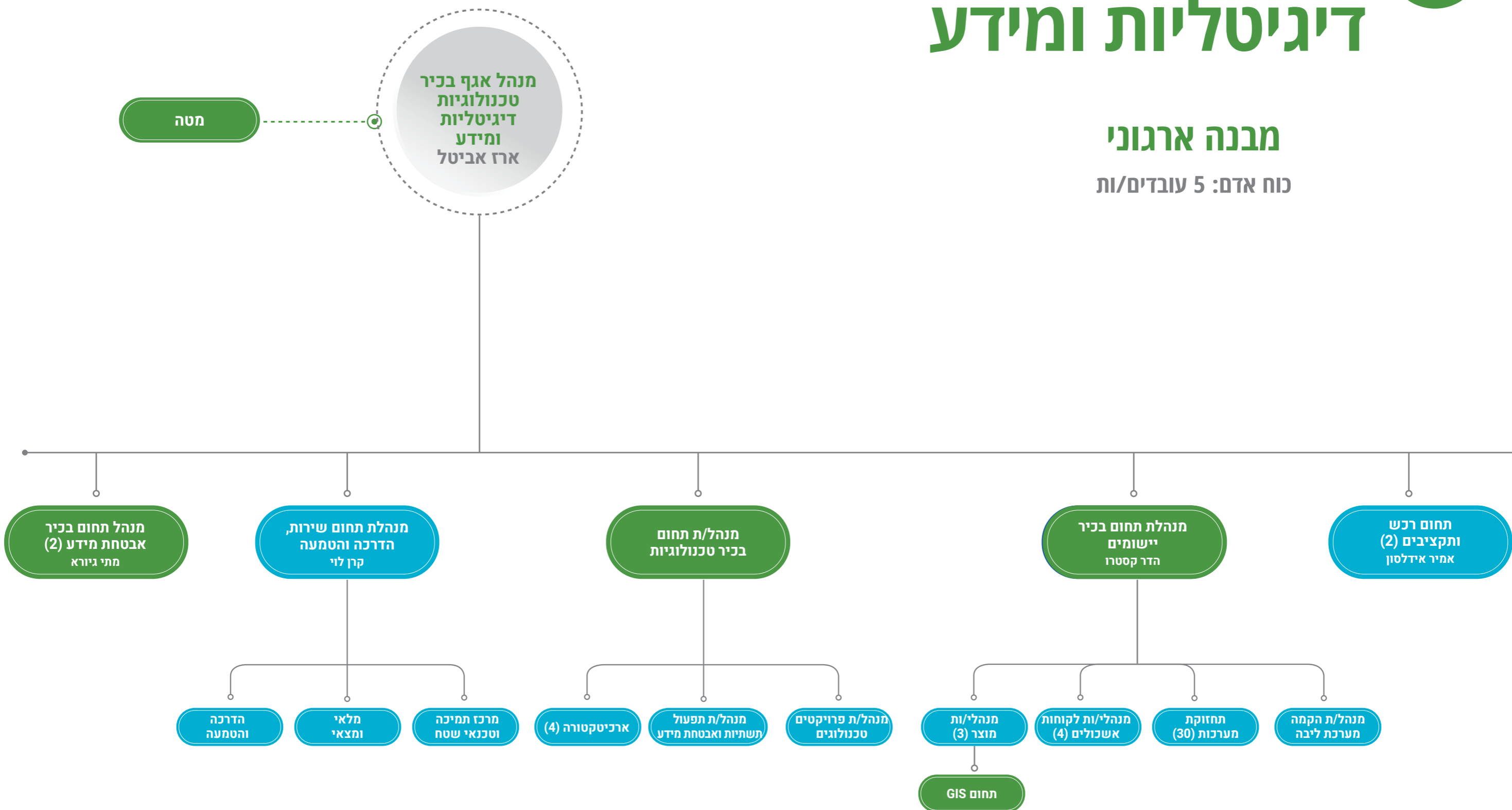
פעולות אלה נעשות באמצעות השתתפות בוועדת המקצוע של מדעי הסביבה בהובלת משרד החינוך ועל ידי לקיחת חלק פעיל בתחרויות על עבודות מדעיות מצטיינות בקרב תלמידים בחינוך העל יסודי. לדוגמה, במסגרת פרויקט "חוקרים סביבה", המיועד לתלמידי מגמות מדעי הסביבה, נערכת תחרות בין תלמידי מדעי הסביבה, המבצעים עבודות חקר "אקוטופ". תלמידים שעבודותיהם היו ראויים מוזמנים להשתתף בכנס חוויתי ומיוחד, שבו כל תלמיד מציג את נושא המחקר, שלבי העבודה והמסקנות.

אגף טכנולוגיות דיגיטליות ומידע

מבנה ארגוני

כוח אדם: 5 עובדים/ות

טכנולוגיות כגורם מפתח בהגנה אפקטיבית על הסביבה

הקלה בנטל
על לקוחות

משרד דיגיטלי

זיהוי מקדים
ופרואקטיבי

דיווח פסולת
אוטומטי

הגשות מידע
ופעולות לאזרח

החלטות מבוססות
נתונים

ניטור דיגיטלי,
רציף ומלא

רישוי משולב

● **פיתוח ותחזוקת מערכות מידע** - בחינת אלטרנטיבות לפתרון, קיום מכרזים, פיתוח תוכנה, ואינטגרציה של מערכות מידע ביחידות השונות

● **תפעול תשתיות בתפיסת ענן** (פרטי ומעבר לציבורי) כמענה לצרכים הטכנולוגיים של המשרד תוך עמידה באתגרי ה-BIG DATA, שמירה על המשכיות עסקית (DR) והתאמה לתרחישי קיצון (מגפת הקורונה, אירועי חירום)

● **ניהול מערכי ניטור דיגיטלי סביבתי** - ניטור, ניתוח ועיבוד נתונים בזמן אמת לצורכי רגולציה, קבלת החלטות ותמיכה במערכי החירום

● **ניהול ותחזוקת תשתיות חומרה** - ייעוץ, בחינה, התקנה, הפעלה ותחזוקה השרתים, ציוד קצה, מחשבים אישיים ומדפסות

● **ניהול ותחזוקת תשתיות תקשורת** - תפעול, תחזוקה, פיקוח ובקרה על תשתיות פסיביות ואקטיביות וטלפוניה קווית ולוויינית, מכשירי קשר ניצן

● **יישום והטמעת מערכות מידע** - מבחני קבלה למערכות שפותחו, בקרת איכות, הכנת תיעוד, בניית מערכי הדרכה למערכות ייעודיות, הדרכת משתמשים, ליווי והטמעה, בחינת אופן יישום צרכים חדשים והגדרת צרכים חדשים לפיתוח

● **אבטחת מידע והגנת הסייבר** - קביעת מדיניות, נהלים, תהליכים וטכנולוגיות אבטחת מידע להגנת מערכות הארגון בהלימה להתפתחויות המהירות בעולם הסייבר ולאיומים ההולכים וגוברים על ארגונים בישראל בפרט ובעולם בכלל, עמידה בתקן אבטחת מידע ISO 27001 וחוק ותקנות הגנת הפרטיות. ניטור ובקרה שוטפת על פעילות המשרד ומערכות משיקות

● **רכש טכנולוגי** - רכש טכנולוגי רחבי בהתאם לצורכי יחידות המשרד

● **תפעול ותמיכה טכנולוגית** - הפעלת מרכז תמיכה ומערך טכנאים באתרי המשרד ובחפ"ק"ים ניידים ותומכי שטח

1 | החזון

● טכנולוגיות כגורם מפתח בהגנה אפקטיבית על הסביבה

2 | יעדים

● תקצוב ויישום תוכנית אסטרטגית למערכות המידע בארגון ומתן מענה אפקטיבי לתהליכים העסקיים של המשרד

● מתן שירות טכנולוגי אפקטיבי, יעיל ומהיר לארגון, למפוקחים ולשותפים עסקיים

● מעבר המשרד לענן ציבורי ממשלתי (פרויקט נימבוס)

● הקמת מערכת ליבה אסדרה חכמה (רישוי משולב), ביצוע טרנספורמציה דיגיטלית לתהליכי רגולציה רישוי, פיקוח, אכיפה ותביעה באמצעים טכנולוגיים מתקדמים

● הקמת מערכת ליבה למניעת הסיכון (ניטור דיגיטלי)

● מעורבות האגף בהקמת מערכת סיכוני אקלים

● עיגון בסיס התקציב כך שיתן מענה לצרכים הטכנולוגיים והשירותיים (כיום התקציב אינו מוסדר)

3 | תחומי אחריות

הובלת מימוש טכנולוגי בהתאם לצורכי המשרד, המבוסס על תוכנית אסטרטגיה ארגונית שגובשה בשנים האחרון, וכחלק ממגמות מערך הדיגיטל הלאומי וכולל:

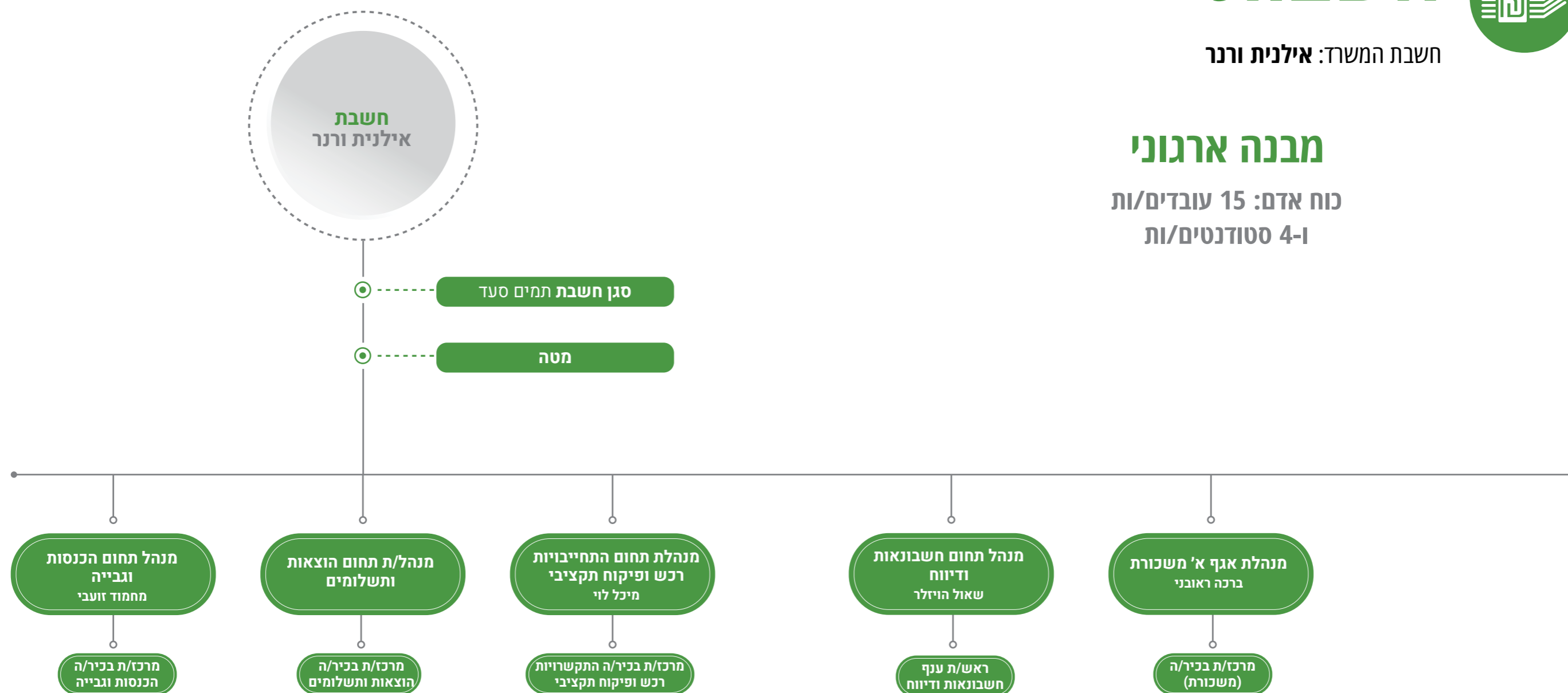
חשבות

חשבת המשרד: אילנית ורנר

מבנה ארגוני

כוח אדם: 15 עובדים/ות
4-1 סטודנטים/ות

הנושאים בטיפול האגף:

חשבת המשרד היא מנהלת הכספים של המשרד ואחראית על ביצוע התקציב באופן מיטבי ובהתאם להוראות החוק, לנהלים ולהנחיות החשב הכללי. החשבת היא חברה בהנהלת המשרד ומהווה חלק מהשדרה הניהולית שלו.

מטרת החשבות היא לסייע לכל יחידות המשרד לבצע את מטלותיהן בהיבטים הכספיים, התקציביים והחשבוטיים. החשבת וסגנה כפופים מינהלית ומקצועית לחשב הכללי. יתר עובדי החשבות כפופים מינהלית למשרד ומקצועית לחשב הכללי.

1 | יעדי החשבות ותפקידיה

חשבות המשרד מנהלת את כספי המשרד והקרנות באופן מיטבי ושומרת על נכסי המשרד בהתאם לעקרונות הבאים:

- פעילות המשרד מבוצעת בהתאם לחוק התקציב, חוק נכסי המדינה, חוק חובת המכרזים והתקנות שהותקנו מכוחו, הוראות התכ"ם (תקנות כספים ומשק) והתקשי"ר
- מינהל ציבורי תקין
- יעילות כלכלית
- שקיפות
- שמירה על נכסי המדינה
- מתן שוויון הזדמנויות לכל הספקים הפוטנציאליים

2 | מחלקות המשרד

1. **מחלקת התקשרויות ופיקוח תקציבי** – מחלקה זו אמונה על בדיקה ואישור כל התקשרות המבוצעת במשרד, הן במסלול רכש והן במסלולי התמיכות. תפקיד זה כולל בדיקה כלכלית של תוכניות המוגשות לוועדות השונות, בחינת הפן הכספי והכלכלי במכרזים ובקולות קוראים ופיקוח על ביצוע תקציב המשרד.
2. **מחלקת תשלומים** – מחלקה זו אמונה על בדיקה ואישור כל תשלום שמבוצע במשרד, הן במסלול הרכש והן במסלולי התמיכות השונים.
3. **מחלקת שכר** – מחלקה זו אחראית על תשלומי השכר לעובדי המשרד בארץ מדי חודש בחודשו.
4. **מחלקת חשבונאות ודיווח** – מחלקה זו מטפלת בהנהלת החשבונות במשרד ובחשבונות הבנק. כמו כן, היא אחראית על הדיווחים החשבונאיים השונים ועל הכנת הדוחות הכספיים השנתיים של המשרד ושל הקרנות המנוהלות על ידו - קרן לשמירת הניקיון, קרן למניעת זיהום ים, קרן צער בעלי חיים וקרן לשיקום מחצבות ים המלח.
5. **מחלקת הכנסות וגבייה** – המחלקה אחראית על ניהול הכנסות המשרד והקרנות ועל גביית חובות.

3 | הסמכות להתחייב בשם המדינה

חוק נכסי המדינה (התשי"א-1951) קובע כי תנאי לתוקפה של התחייבות כספית בשם המדינה הוא אישורה על ידי שני גורמים במצטבר:

- גורם מקצועי – מנכ"ל / סמנכ"ל
- גורם חשבתי – חשב / ס' חשב

כל אחד מגורמים אלה רשאי לאשר התחייבויות בסכום, שאינו עולה על הסכום שהוגדר עבורו במסגרת החלטת ועדת שרים לעניין הסמכות להתחייב בשם המדינה.

כל האמור לעיל בנוגע לסמכות להתחייב בשם המדינה תקף גם לגבי מתן התחייבות כספית בנושא תמיכות (מעבר לתקפותו לגבי נושא הרכש). לפיכך, **כל הודעה לגורם כלשהו, המהווה התחייבות להענקת תמיכה מתקציב משרד הגנת הסביבה (לרבות תמיכה שהענקתה מותנית בתנאים מסוימים), כפופה לאישור וחתומה מראש על ידי מורשי החתימה של המשרד.**

- חברות והשתתפות בהנהלת הקרן לשמירת הניקיון, בהנהלת הקרן למניעת זיהום ים ובהנהלת קרן צב"ח (צער בעלי חיים).
- חברות בוועדת היגוי לשיקום קרקעות ובוועדת היגוי לשמירת המצוק החופי.
- חברות והשתתפות בכל ועדות המכרזים, ועדת הפטור המשרדית, ועדות התמיכות, נסיעות לחו"ל וחסויות.
- בדיקה ואישור נוסחי המכרזים וקולות הקוראים בדגש על הפן הכלכלי והכספי.
- בדיקה ואישור של הצעות המוגשות במסגרת המכרזים והקולות הקוראים בדגש על הפן הכלכלי והכספי.
- חברות בוועדה לתיקון ליקויים.
- יצירת ממשקי עבודה עם מטה החשב הכללי (אישור פשרות, מחיקת חובות, ועדת פטור עליונה ועוד).
- קביעת תנאים כספיים בעסקאות שונות.
- הכוונה מקצועית בנושאי כספים ותכנון.

משימות מרכזיות:

דוחות ביקורת: האגף עורך דוחות ביקורת פנימית לפי תוכנית העבודה המאושרת על ידי מנכ"לית המשרד. בשנת 2022 האגף מבצע דוח בנושא מערכת הביקורים - פיקוח במחוזות ודוח בנושא הליכי הרכש והתקשרויות במשרד. דוחות ביקורת נוספים שהוגשו: הממשקים בין המטה והמחוזות, ניהול מידע וידע במשרד, דוח בנושא יישום חוק ההדברה וסקר סיכונים לצורך קביעת תוכנית עבודה רב-שנתית, יישום חוק האריזות, אכיפה מנהלית ופוליטית, הדברה ומזיקים, מערכות מידע, התקשרויות עם יועצים, ועדה למתן היתרי הזרמה לים, ממשקי העבודה של המשרד עם רט"ג, משאבי אנוש - הטיפול בפרט, ממשלה ירוקה ועוד.

תיקון ליקויים: האגף אחראי על קיומם של הליכי תיקון ליקויים בדוחות מבקר המדינה. לשם כך קיים צוות תיקון ליקויים בראשות מנכ"לית המשרד. בשנת 2022 הצוות קיים דיונים בנושאים רבים, ובכללם - פינוי פסולת ברשויות המקומיות והטמנתה, מינים פולשים, קרן הניקיון ועוד.

מסגרת משפטית - חוקים ותקנות

- חוק הביקורת הפנימית קובע את החובה לקיומה של ביקורת פנימית בכל גוף ציבורי, את תפקידי המבקר, סמכויותיו, כפיפותו ועוד. כמו כן, נקבע כי על הנהלת המשרד לקיים דיון בדוחות המבקר בתוך 45 יום.
- במהלך שנת 2021, אגף הביקורת יקדם את המשימות בהתאם לתוכנית העבודה לרבות עריכת ביקורות פנימיות והנעת הליכי תיקון ליקויים בדוחות שכבר הוגשו. האגף ימשיך לפעול לחיזוק ההכרה בדבר חשיבות הביקורת ככלי ניהולי, אפקטיבי ומשמעותי במשרד, המהווה כתובת לכל העובדים והמנהלים, במטה ובמחוזות.

אגף בכיר לביקורת פנימית

המבקרת הפנימית: ר"ח שירן כהן

מבנה ארגוני

כוח אדם: 1 עובדים/ות
1-1 סטודנטים/ות

הנושאים בטיפול האגף:

אגף הביקורת הפנימית פועל מכוח חוק הביקורת הפנימית (התשנ"ב-1992), המחייב קיום ביקורת פנימית על ידי מבקר פנימי בכל גוף ציבורי.

האגף אמון על בדיקת תקינות פעולות המשרד ועובדיו מבחינת שמירה על החוק, יעילות, חיסכון ושמירה על טוהר המידות. כל זאת, כדי להביא לשיפור ולהתייעלות ולסייע בידי המשרד להשגת מטרותיו.

המבקרת הפנימית במשרד כפופה ישירות למנכ"ל ולשר והיא חברה בהנהלה הבכירה במשרד. כוח האדם במשרד כולל שלושה עובדים: המבקרת הפנימית, מנהל תחום ביקורת (עו"ד), מרכז ביקורת בכיר (לא מאויש) וסטודנט. בנוסף, האגף מסתייע במיקור חוץ.

מחוז חיפה

מנהלת המחוז: דורית זיס

במחוז נמצאים מרחבים בעלי חשיבות לאומית גבוהה: מפרץ חיפה - שטח עירוני עם אזור תעשייה כבדה; תשתיות לאומיות - נמלים, שדות תעופה, חוות דלקים; שטחי טבע ונחלים. המחוז עוסק בשימור תשתיות אלה ובשיקום רצועת החוף, שמירה על השטחים הפתוחים והפארקים המרובים באזור ופיתוח וטיפול בפסולת, פסולת חקלאית ושפכים.

מחוזות

עובדים	29	27 עובדים + 5.5 משרות במכרזים; סטודנטים 2+2 במכרזים; 2 יועצות משפטיות
צי רכבים	9	2 רכבי פיקוח 2 רכבי איגום 3 רכבי כוננות רכב מנהלת מחוז אופנוע
שטח (קמ"ר)	878	
אוכלוסייה (במיליון)	1	54% יהודים, 15% מוסלמים, 3% דרוזים, מעורב (חיפה) 28%
רשויות	30	11 עיריות, 15 מועצות מקומיות, 4 מועצות אזוריות
אשכולות	2	מפרץ חיפה + חוף כרמל (בהקמה)
איגודי ערים ויחידות סביבתיות	3	מפרץ חיפה, שרון כרמל ויחידה סביבתית משולש צפוני

מאפייני העיסוק של המחוז:

בתחומי מחוז חיפה נמצאים מרחבים בעלי חשיבות שימור ברמה הלאומית ומערכות מרכזיות של תשתיות לאומיות.

מפרץ חיפה

מפרץ חיפה הוא אחד מאזורי התעשייה הגדולים במדינה. מטרופולין חיפה בכלל, ומפרץ חיפה בפרט, הוא אזור גאוגרפי בעל פוטנציאל אדיר - קו חוף ארוך ויפה, נוכחותה של תעשייה מתקדמת, קרבה למוסדות להשכלה גבוהה, צפיפות אורבנית, אוכלוסייה מגוונת ועוד. אבל התפתחות המפרץ נעצרה בשל התעשייה הפטרוכימית והכימית בלב המטרופולין.

בעקבות עבודה אינטנסיבית של עובדי מחוז חיפה במפרץ חיפה הושגו הפחתות מצטברות בפליטת חומרים מזהמים לאוויר של 50% עד 94% משנת 2012. ב-2022 הושלם חיבור מפעלי מפרץ חיפה לגז מחצבים, שהביא להפחתה נוספת בפליטות מזהמים שונים, לרבות חלקיקים ותחמוצות גופרית.

החלטת ממשלה 529 - תוכנית לאומית לצמצום זיהום אוויר והפחתת סיכונים סביבתיים באזור מפרץ חיפה - סייעה להסדר הפחתה משמעותית של פליטות מזהמים לאוויר ולצמצם את הסיכונים הטמונים בתעשייה באזור המפרץ. יחד עם זאת, גם לאחר יישום הדרישות המחמירות והסדרת מפעלי תעשייה לפי דירקטיבות אירופאיות ותקינה בינלאומית, פעילות תעשייה כימית ופטרוכימית במפרץ חיפה גורמת לעומס זיהום גבוה, לסיכונים ולהגבלת פיתוח מטרופולין חיפה.

בשל כך, בשנת 2020 יזם המשרד להגנת הסביבה, ביחד עם משרד ראש הממשלה, את החלטת הממשלה 472, שהורתה להקים ועדת מנכ"לים בין-משרדית לפיתוח ולקידום מפרץ חיפה. לאחר כחצי שנה של דיונים אינטנסיביים ולאחר שנשקלו הערות הציבור, הגישה הוועדה את המלצותיה. המשרד להגנת הסביבה הניח באפריל 2021 טיוטה ראשונית של החלטת ממשלה, המציעה לוחות זמנים ברורים לסגירת מתחם בז"ן, מפעל דשנים וחוות המכלים תש"ן קריית חיים. כמו כן, הוחלט על הקמת מנהלת ליישום המלצות ועדת המנכ"לים.

ב-6.3.2022 אישרה הממשלה את החלטה 1231 - אסטרטגיה לפיתוח ולקידום מפרץ חיפה. עיקרי ההחלטה:

- צמצום פעילות התעשייה הפטרוכימית והכימית במפרץ חיפה עד לכדי סגירת המפעלים בתוך עשור במסגרת משא ומתן עם החברות.
 - שדרוג אדיר של תשתיות התחבורה הציבורית, כולל הכפלת מסילות הרכבת בין תל אביב למפרץ חיפה ומנהור הרכבת בחיפה עד שנת 2035. לאחר השינוי, נסיעה ברכבת מתל אביב למפרץ תימשך 41 דקות בלבד, במקום 80 דקות כיום.
 - צמצום או פינוי חוות המכלים בקריית חיים ופינוי התעשייה הכימית במתחם הדשנים, שיקום קרקעות מזהמות לצורך מגורים, השקעת משאבים אדירים בשטחים ירוקים, בחופים ובנחלים ושיקום נחל סעדיה. התוכנית כוללת גם פיתוח פארק מטרופוליני לאורך עשרת הקילומטרים של נחל קישון ממעגנות שביט ועד האגמים של נשר. הפארק מתוכנן להיות גדול יותר מפארק הירקון.
 - התוכנית מבטיחה את הרציפות התפקודית של משק האנרגיה לאורך תהליך הפינוי באמצעות קידום התשתיות הנדרשות בהתאם להמלצות ועדת המנכ"לים לקידום ופיתוח של מפרץ חיפה.
 - התוכנית כוללת תכנון פארק היי-טק חדש סמוך ללב המפרץ והרכבל מהטכניון ומאוניברסיטת חיפה. בתוך הפארק יזרום נחל סעדיה.
- צוות מחוז חיפה לקח חלק משמעותי בעבודת ועדת המנכ"לים וצוותים מקצועיים נוספים - תכנון, אנרגיה, כלכלה ותעסוקה ועוד - שפעלו מכוחה.

תשתיות לאומיות ותעשייה

בתחומי המחוז ממוקמות תשתיות לאומיות מרכזיות, בהן נמל חיפה, נמל מספנות ישראל, נמל המפרץ ונמל חדרה, נמל התעופה חיפה, שדה התעופה עין שמר ומנחת הבונים. כמו כן, בתחומי המחוז ארבע תחנות כוח של חברת החשמל - אורות רבין, חיפה, חנית וקיסריה ותחנת כוח פרטית OPC חדרה. בין התשתיות הלאומיות הממוקמות במחוז מצויים נמל הדלק וחוות דלקים של חברת "תשתיות נפט ואנרגיה בע"מ" (תש"ן) ושל חברות הדלק פז, סונול ודלק, שלושה מתקני טיפול בשפכים גדולים, מתקני גז ועוד.

במחוז קיימים כ-200 מפעלי תעשייה גדולים ובינוניים, וביניהם בית זיקוק לנפט, דור כימיקלים, מפעלי נייר חדרה, מפעל דשנים וכ-200 תחנות דלק. המחוז מנפיק היתרי רעלים לכ-600 עסקים, ובכל שנה מחדשים היתרי רעלים לכ-250 עסקים. כמו כן, המחוז נדרש לתת מענה לקרבה בין שימושים רגישים למפעלים המחזיקים חומרים מסוכנים (במחוז כ-70 מפעלים מסכני אוכלוסייה).

בשנה האחרונה התחילה פעילות חברת שברון (בעבר נובל אנרג'י) להפקת גז טבעי מקידוחי לווייתן. המחוז היה שותף להפקת מסמכים רגולטוריים לאסדת הגז ולקח חלק בפיקוח על הרצת האסדה (שני שלבי נישוב). כמו כן, המחוז אחראי גם על קווי קונדנסט שמגיעים מהאסדה ומוזרמים דרך חברת "קו צינור אירופה - אסיה" (קצא"א) (בתערוכת עם נפט גולמי) לטרמינל חברת "תשתיות אנרגיה בע"מ" (תש"א) בקריית חיים.

עם בניית הנמל במפרץ חיפה עלה צורך בהרחבת התשתית הקיימת באזור. חיבור הנמל הוא פרויקט תשתית, הכולל בתוכו בניית מנהרת תשתיות רב-מערכתית שתכיל תשתיות כגון חשמל, מים, ביוב וחומרים מסוכנים. במקביל נבנו באזור כבישים, גשרים ותוואי לרכבת שמטרתם להוציא את התחבורה מהעיר חיפה ולחבר את הנמלים לצירי כבישים ראשיים. כחלק בלתי נפרד מהפרויקט בוצעו סקרי קרקע, חישוב קווי חומרים מסוכנים, שדרוג ושיפור מערך הובלת חומרים מסוכנים. המחוז לקח חלק באישורי תוכניות הפרויקט ופיקוח על יישומו, לרבות טיפול בקרקעות מזהמות.

שיקום רצועת החוף

במחוז יש כ-50 ק"מ של רצועת חוף. מתוכם כ-30 ק"מ התחומים במועצה אזורית חוף כרמל - אחד החופים החשובים והמגוונים מבחינת ערכי טבע. המחוז לקח חלק בפילוט ניקוי רצועת חוף זו ופעיל במוסדות התכנון הדנים בתוכניות בנייה בתחום הסביבה החופית. אחת ההצלחות המשמעותיות של המחוז היא מניעת המשך הקמתו של פרויקט מגדלי חוף הכרמל וייבוש הים לאורכו. אחת הבעיות המשמעותיות בנושא רצועת החוף נשארת בעיית הרס חופים בדרום מפרץ חיפה כתוצאה מפיתוח תשתיות בנמל חיפה. המחוז הכין, בשיתוף היחידה הארצית לשמירת הסביבה הימית, הנחיות לתסקיר לתוכנית של חברת נמלי ישראל (חנ"י) למתן פתרון הגנה על החופים שאושרו בוועדה המחוזית.

שטחים פתוחים

במחוז מרחבים פתוחים בעלי חשיבות שימור ברמה הלאומית, בהם: גן הלאומי פארק הכרמל, גבעות אלונים - שפרעם (במרחב טבעון), פארק השרון (בדרום חדרה), פארק חדרה (בשפך נחל חדרה) וחוף הים. תשומת לב ייחודית מעניק המחוז לנחל קישון. הנחל עבר הליך שיקום מדהים ובשלב זה האתגר הוא לפתח את חלקו התחתון, קטע מורד נחל קישון שעבורו אושרה תוכנית סטטוטורית להקמת פארק לטובת הציבור. בנוסף, המחוז מלווה תהליך תכנוני של קידום מסדרונות אקולוגיים בשל תוכניות המאיימות על השטחים הפתוחים.

תכנון ובנייה

החלטת הממשלה לפיתוח וקידום מפרץ חיפה קבעה תכנון מחדש של מפרץ חיפה והפיכתו לאזור פיתוח עירוני מוטה מגורים בשילוב תעסוקה, פארקים ותעשייה נקייה, במקום התעשייה הפטרוכימית שתיסגר, ככל הניתן, בתוך עשור.

כחלק מקידום החלטת הממשלה, המחוז שותף לדיונים בוועדות העורכים לתכנון המפרץ ופתרונות למשק האנרגיה (תמ"א 75), לרבות:

- שינוי אופי, מאזור עם תעשייה כבדה לאזור המשלב מגורים, תעסוקה, תעשייה נקייה ושטחים ירוקים.
- מתן פתרונות חלופיים לצורך עמידה בצרכי משק האנרגיה וברציפות תפקודית.
- קידום אתרי קבע לאחסון תזקימים וגפ"מ.
- מתן פתרונות לביטומן וקונדנסט. המחוז מקדם פתרונות לייבוא גפ"מ וביטומן עבור פרק הזמן שבו ייסגר המתחם הפטרוכימי.
- בכל התוכניות המשרד משמש כיועץ סביבתי ומכין עבור הנחיות לתסקירי השפעה על הסביבה ונותן חוות דעת לתסקירים.

בנוסף, על הפרק נמצאות תוכניות משמעותיות בעלות השלכות סביבתיות וציבוריות - הסדרה תכנונית של מסוף הכימיקלים, רציף חיפה מזרח א' (שתי התוכניות בשלבי הכנת תסקיר). כמו כן, יש צורך לקדם את נמל הדלק החדש. המחוז עוסק בחיפוש פתרונות ותכנון מתקן מיון וטיפול בפסולת מעורבת בדרום המחוז (ג'ת, חדרה) ולרשויות אשכול המפרץ. בנוסף, המחוז מעורב בכמה פרויקטים גדולים של תכנון שכונות מגורים והתחדשות עירונית בקריית ים, בטירת כרמל, בנשר, בחדרה ועוד. הוועדה המחוזית בחיפה המליצה למועצה הארצית להפקיד תוכנית למסדרונות אקולוגיים עבור מחוז חיפה. בהליך נשמעו התנגדויות רבות של רשויות מקומיות, רמ"י ואחרים, אך לאחר דיון סוער הוחלט להמליץ על התוכנית. לראשונה בארץ, בינואר 2022, החליטה הוועדה המחוזית על הפקדת תוכנית עבור מסדרון אקולוגי, בין זיכרון יעקב לבנימינה, המחבר בין יער אלונה לרמת הנדיב. המחוז היה בין מובילי התהליך לשינוי הייעוד משטח לפיתוח לשטח פתוח ומעורב במתן הנחיות בתוכנית על מנת לייצר מסדרון מתפקד.

ביוני 2021 הוועדה המחוזית לתכנון ולבנייה חיפה אימצה את מסמך המדיניות הראשון בארץ שקידם המחוז, להקמת מתקנים סולאריים במועצה האזורית חוף הכרמל. משמעות ההחלטה היא שחוף הכרמל צפוי להפוך לרשות הראשונה בישראל שתעבור ל-100% ייצור חשמל מאנרגיה מתחדשת בתוך כשנתיים.

פסולת

במחוז יש 25 תחנות מעבר ומפעלי מיחזור לפסולת יבשה, שלוש תחנות מעבר לפסולת מעורבת ושלוש מטמנות לפסולת בניין. בשנים האחרונות המחוז מעודד גם את תחנות המעבר לפסולת בניין לבצע מיחזור פסולת לטובת תשתיות ולהקטין את היקף ההטמנה. הוקם אתר לטיפול בגזם ובפסולת חקלאית מיישובים ולקוחות באזור זיכרון יעקב. המחוז פועל להסרת מפגעי פסולת היסטוריים ברשויות המקומיות, הסדרת תשתיות ותפעול תחנות מעבר לפסולת. כמו כן, המחוז פועל לכיבוי בעירות פנימיות באתרי הטמנה לפסולת בניין. הודות לפעולות פיקוח ואכיפה משמעותיות שניהל מחוז חיפה, הוסר מפגע זיהום אוויר וריח שנבע מבעירות פנימיות באתר הטמנה לפסולת בניין בחדרה. כמו כן, מקדם המחוז הליך דומה באתר הטמנה פיראטי שנמצא בשטח הרשות הפלסטינית צמוד ליישוב ג'ת.

המחוז, ביחד עם אשכול המפרץ, מקדם הקמת אתר הטמנה ומיחזור במטמנת ג'למה. האתר ייתן מענה לרשויות ולתושבים באזור. האתר הקרוב הוא איתור אתרים וסיוע בהקמת מתקני מיון וטיפול בחומר אורגני לרשויות המחוז. בשטח אשכול המפרץ בצפון המחוז ובג'ת או חדרה בדרום.

שפכים

פיקוח על ניהול ותחזוקה של מערכות הביוב במחוז מתבצע על ידי שבעה תאגידי מים וביוב, ארבע מועצות אזוריות ושש רשויות מקומיות שטרם התאגדו. במחוז פועלים 11 מכוני לטיהור שפכים. בשנים האחרונות הושלם חיבור של רשויות דלית אל כרמל, עוספיא וג'יסר א-זרקא לתאגידי מים וביוב פלגי מוצקין, ובכך הוסרו מפגעים קשים של זיהום ביוב סביבתי ביישובים אלה וזיהום הנחלים ממי הביוב.

כמו כן, פועל המחוז לשמירת הנחלים בתחומו על ידי פיקוח ואכיפה על גורמי הזיהום. במסגרת פעילות מחוז חיפה לשמירת אזור נחל סעדיה, בוצע מיפוי של המפגעים באזור ונמצאו מפגעים בתחומים שונים. בתחום זיהום המים, אותרו שלושה מקורות עיקריים. נוסף על אלו, במרחב הנחל, הכולל בין היתר בריכות חורף ומליחות, הושלכה במהלך השנים פסולת בניין, פסולת תשתיות ופסולת גושית בכמויות משמעותיות, והאזור הפך למוקד השלכות פסולת פיראטיות. בעקבות ממצאים אלה, החל המשרד בפעילות אכיפה מול עיריית חיפה, שהיא הרשות המקומית האחראית על מפגעי הפסולת בתחומה ועל מערכת הניקוז. במסגרת פעילות האכיפה שניהל המשרד, חלק ניכר מפסולת זו (1,300 טון) פונה על ידי עיריית חיפה. בנוסף, ביצעה עיריית חיפה מיפוי של מערכת הניקוז שהצביע על אחד העסקים כמקור זיהום ופעלה לניתוקו ולהסדרתו, בשיתוף עם המשרד להגנת הסביבה.

נוסף על כך, במסגרת החלטת ממשלה 1231 - "אסטרטגיה לפיתוח ולקידום מפרץ חיפה", הוחלט על פי דרישת המשרד להגנת הסביבה, על הקמת צוות בהשתתפות המשרד. מטרת הצוות היא לגבש תוכנית פעולה לקידום מתחם היי-טק, תוך שמירה על נחל סעדיה וסביבתו הטבעית כאזור טבע עירוני. במסגרת זו, ייבחן ויינתן מענה לנושא הניקוז ולשימור הנחל כאזור טבע עירוני.

מחוז חיפה מבצע פעולות שונות להפסקת ומניעת זיהום מקורות מים, כולל מערכות הניקוז הטבעי בנחלים המצויים באגן ההיקוות של מפעל ההחדרה "נחלי מנשה". במסגרת זו, נפתחו הליכי אכיפה נגד רפתות שזרמו מהן תשטיפים מזוהמים והוצא צו ניקוי למפטמה בכפר פינס. כיום, הוסרו רוב הדרישות להסרת מפגעים ברפתות אלה ולנקיטת אמצעים המונעים את חזרת המפגעים. המחוז מבצע מעקב לקראת עונת הגשמים כדי למנוע חזרת זיהום נחלים ופגיעה במפעל המים.

סביבה חקלאית

במחוז חיפה יש שלוש מועצות אזוריות - חוף הכרמל, מנשה וזבולון - אשר בתחומיהן פועלים 70 רפתות ו-30 לולים. בחוף הכרמל מגדלים בננות בהיקף של 70% מסך הגידול בארץ, ובשל כך מתמודדת המועצה עם פסולת חקלאית בכמות גדולה - בעיקר של גזם, יריעות ניילון חממות ושקיות כחולות העוטפות את גידולי הבננות. בוואדי ערה ניכרת תופעת גידול בעלי חיים בסמיכות לבתים, ללא הסדרה נדרשת, תוך גרימת מפגעי ריח ומזיקים.

לאחר שנים שבהן לא טופלו בתי הבד במחוז בשל מחסור בכוח אדם, הוטמעה ב-2022 תוכנית פיקוח ואכיפה כוללת, תוך שיתוף פעולה עם גורמים שונים כמו רט"ג, משטרה ירוקה ופרויקטור חיצוני. במהלך עונת המסיק בוצעו סיורים שבועיים בבתי הבד ונעשה רישום של מספרי מוני המים שנבדקו טרום העונה. פעילות זו אפשרה להעריך את כמות העקר (תוצר לוואי של תעשיית השמן, המורכב מחומרים חומציים) שנוצר בבתי הבד ולבדוק בשטח האם הוא פוזר לפי הכמות שנוצרה ובצורה הנכונה. כתוצאה מפעילות זו, נמנעו מפגעים רבים בעונת המסיק.

מחוז צפון

מנהלת המחוז: ד"ר סיגל בלומנפלד

מחוז הצפון מרובה במאגרי מים המהווים אזורי פנאי, מקורות השקיה לחקלאות, וכמובן - מקורות מי שתייה חשובים למדינת ישראל. כמו כן, במחוז יש עשרות מתקני טיפול בשפכים. תחומי העיסוק המרכזיים של המחוז הם הגנה ושמירה על המים והנחלים, טיפול בפסולת ושפכים, מאבק לשמירת השטחים הפתוחים, טיפול בפסולת חקלאית באמצעים מתקדמים ופיתוח תעשייה.

עובדים	32	28 עובדים + 4 סטודנטים + 6 משטרה ירוקה
צי רכבים	9	3 רכבי פיקוח, 3 רכבי איגום, 2 רכבי כוננות, 1 רכב מנהלת מחוז
שטח (קמ"ר)	5,000	
אוכלוסייה (במיליון)	1,5	43% יהודים, 39% מוסלמים, 10% נוצרים, 8% דרוזים וצ'רקסים
רשויות	94	421 יישובים, 35 מרחבי תכנון
אשכולות	6	גליל מזרחי, גליל מערבי, בית הכרם, גליל ועמקים, המפרץ, כינרת ועמקים
איגודי ערים ויחידות סביבתיות	17	איגוד ערים אגן בית נטופה, איגוד ערים גליל מערבי, ביר אל מכסור, בית שאן, גולן, גלבוע, גליל עליון, הרי נצרת, טבריה, עמק המעיינות, עמק יזרעאל, עפולה, פסגות הגליל, מג'אר, קריית שמונה, רמת מנשה ושער הגליל

החלטות ממשלה הרלוונטיות למחוז:

- החלטת הממשלה 1231 להפסקת הפעילות הפטרוכימית במפרץ חיפה וקידום תוכנית לפיתוח תשתיות ומנועי צמיחה כלכליים במפרץ.** ההחלטה התקבלה במטרה להוביל לפיתוח ולקידום כלכלי-חברתי של מפרץ חיפה בפרט, ושל מטרופולין חיפה בכלל. הפיתוח כולל יצירת מוקדי תעסוקה ומגורים עשירים ואיכותיים עבור תושבי צפון מדינת ישראל ושיפור באיכות האוויר והסביבה של תושבי המפרץ. החלטה זו התקבלה בהמשך להחלטת הממשלה מס' 472 מיום 25.10.2020, בהמשך לדוח המסכם של ועדת המנכ"לים בנושא קידום ופיתוח מפרץ חיפה שפורסם ב-7.6.2021 ולהחלטות הממשלה מס' 2262 מיום 08.01.2017 ומס' 529 מיום 06.09.2015. בהחלטה ניתן דגש לקוויו היסוד של הממשלה ומחויבותה לשיפור איכות החיים באזור חיפה והמפרץ, ובתוך כך יצירת אזור מגורים, היי-טק, אתרי טבע, אתרי בילוי ותעשייה נקייה.
- הפסקת פעילות יחידות ייצור חשמל 4-1 בתחנת הכוח "אורות רבין" / החלטת ממשלה 4080 מיום 29.07.2018.** אתר "אורות רבין" נמצא סמוך לחדרה והוא כולל שש יחידות ייצור פחמיות. ארבע היחידות הראשונות (4-1) הוקמו בתחילת שנות ה-80, והיחידות החמישית והשישית הן חדשות יותר. ביחידות החדשות הותקנו סולקנים להפחתת הפליטות ולמזעור השפעתן הסביבתית. סך הספק הייצור הקיים באתר הוא כ-2,500 מגה ואט.
- החלטת הממשלה 3859 מיום 3.6.2018 בדבר הרפורמה במשק החשמל.** החלטה זו קובעת כי יוקמו שתי יחידות ייצור במחזור משולב (מחז"מים) שיפעלו באמצעות גז טבעי באתר "אורות רבין". בהחלטת הממשלה מס' 4080 מיום 29.7.2018 נקבע כי תופסק הפעלתן השוטפת של יחידות 4-1 באתר "אורות רבין" בכפוף להקמת שני מחז"מים חליפיים בהספק של כ-1,200 מגה ואט. המחז"מ הראשון צפוי להיות מופעל בחודש יוני 2022. בפועל, בעקבות עיכוב בהקמת המחז"מים החליפיים וגם בגלל היעדר יתירות באספקת גז טבעי למשק בישראל באמצעות חיבורם של שני מאגרי גז מחצבים נוספים (כריש ותנין), הודיעה מנהלת מערכת חשמל על עיכוב בהפסקת פעילות יחידות 4-1 (עיכוב של שנה בשתי היחידות הראשונות ושלוש בשתי היחידות הנוספות).
- התוכנית הכלכלית לצמצום פערים בחברה הערבית עד לשנת 2026 / החלטת הממשלה 550.** מטרת התוכנית היא להביא לצמצום פערים בין החברה הערבית לבין כלל האוכלוסייה ולקידום חברתי כלכלי. המשרד להגנת הסביבה הכין תוכנית אסטרטגית בשיתוף ציבור רחב שמתרכזת בארבעה תחומים - טיפול בפסולת, פיקוח ואכיפה, היערכות לשינויי אקלים ובניית יכולות. יישום ההחלטה נמצא בעיצומו והמחוז מלווה את הרשויות (במחוז 10 רשויות רלוונטיות לתוכנית) בהגשת קולות קוראים ויישומם. בשנת 2022 הוגשו בסיוע המחוז קולות קוראים ייעודיים לחברה הערבית לטיפול פסולת גושית (באמצעות אשכולות ויחידות סביבתיות), מערכים לטיפול בפסולת בניין, שיקום נחלים (בשיתוף משרד החקלאות), חינוך, סקרי טבע עירוני, היערכות לשינויי אקלים ועוד. שיפור מצב הסביבה בחברה הערבית הוא אחת המטרות המרכזיות של המחוז, מכיוון שהשלכת הפסולת בשטחים הפתוחים ושריפתה מהווה פגיעה קשה בכל תושבי המחוז.

מאפייני העיסוק של המחוז:

מים ונחלים

במחוז צפון קיימים משאבי מים רבים הכוללים את הכינרת, את אגן ההיקוות שלה ואת נחלי הצפון. המחוז מייחס חשיבות רבה לשמירה ולהגנה על מקורות מים טבעיים אלו. שליש ממתקני הטיפול בשפכים בישראל ממוקמים במחוז צפון, ובהם: 37 מתקנים אינטנסיביים, 34 מתקני טיפול בינוניים ועוד עשרות רבות של מתקנים. כמו כן, קיימים במחוז מעל מאה מאגרי מים להשקיה חקלאית. למרות נפח האיגום הקיים, עדיין חסרים מאגרים ויש עודף מי קולחין המזורמים מדי שנה לסביבה ולנחלים הגורמים לזיהום סביבתי.

אזור הצפון מרובה במים ונחלים המהווים מקור למי שתייה ומקום פנאי ונופש לציבור הרחב. לכן יש חשיבות יתרה לשמירה על מקורות המים ולפיקוח על מזהמים פוטנציאליים. באזור הצפון יש בריכות לגידול דגים המהוות כ-90% מכלל גידול הדגים בארץ. מי הפלט מבריכות אלה זורמים לנחלים ויש בכך פוטנציאל נוסף לזיהום סביבה. במסגרת הרפורמה במדגים, בהובלת משרד החקלאות והמשרד להגנת הסביבה, הזיהום עתיד להיפסק. במחוז פועלים 13 תאגידי מים וביו, שהוקמו על פי חוק תאגידי מים וביו - 2001, וחברות לטיפול בביו של מועצות אזוריות שלא מתואגדות. התאגידים פועלים ליצירת משק כספים סגור לטיפול מיטבי במים ובביו.

פסולת

במחוז צפון ישנן תשתיות רבות לטיפול בפסולת, ובהן: שלוש מטמנות פסולת ביתית פעילות, שתי מטמנות מאושרות תכנונית, חמש מטמנות לפסולת יבשה, מפעלי מיחזור ועשרות רבות של תחנות מעבר יישוביות. במחוז פועלים שישה אשכולות שבחרו בטיפול בפסולת כנושא ליבה, והם מפנים את הפסולת האזורית ומקדמים הקמת מתקני קצה לטיפול בפסולת. המשרד להגנת הסביבה, באמצעות הקרן לשמירת הניקיון, מסייע בהעלאת המיחזור ובתקצוב הקמת מתקני קצה מיטביים.

שטחים פתוחים

מחוז הצפון הוא בעל הריכוז הגדול ביותר במדינה של שטחים פתוחים, שמורות טבע ושמורות יער. שטחים אלה משמשים לתיירות קיט ונופש לכלל האוכלוסייה במדינה ולצליינות מחו"ל. יזמות נדל"ן כבדה להרחבת יישובים ואזורי תעשייה מאיימת על קיומם של שטחים פתוחים אלה. המאבק לשמירת שטחים פתוחים אלה נעשה במסגרת צוות פעולה שהוקם על ידי המשרד בשיתוף רשות הטבע והגנים, ואף משטרה כחולה למניעת שריפות בשטחים הפתוחים. צוות זה מאתר, כבר למעלה משנה, שריפות פסולת ברחבי השטחים הפתוחים, נותן קנסות כבדים ואף מעקל את המשאיות וכלי הצמ"ה שבהם נעשה שימוש. ריכוז מאמץ זה לשמירה על השטחים הפתוחים נושא פרי יחד עם הפעילות המאומצת של האשכולות בפינוי פסולת אזורי יש צפי לשיפור במצב.

פעילות חקלאית

בתחומי המחוז מתקיימת כ-60% מכלל הפעילות החקלאית בארץ, כולל גידול חזירים, רפתות, לולים ובתי בד. לתחומים אלה השפעה סביבתית ניכרת. במחוז החל שלב התכנון של הרפורמה בלולי המטילות. המחוז מתמודד עם בעיית שפכי בתי בד הפוגעים בפעילות מט"שים ותחנות שאיבה. בנוסף, מפטמות הבקר במחוז צפון, המרוכזות בכמה מוקדים עיקריים (עמק יזרעאל, הגליל התחתון ורמת הגולן), מהוות לא אחת מקור למפגעי ריחות כבדים המפריעים לאוכלוסייה המקומית. המחוז משקיע משאבים רבים לצמצום מפגעי הריחות על ידי בקרה, תפעול ותחזוקה של המפטמות. פסולת חקלאית היא בין המפגעים הגדולים במחוז. במחוז פועלים שני מתקני ביוגז ושישה אתרי קומפוסט לטיפול בפסולת חקלאית, שחלקם מקבלים גם בוצות מט"שים, במטרה להפוך את הפסולת למשאב.

תעשייה

קיימת מגמה של מעבר תעשייה לאזורי פיתוח בגליל. המחוז מטפל בתעשייה כבר משלבי התכנון המוקדמים ומלווה את תהליכי הפיתוח, הרישוי והפיקוח השוטפים. בשטח המחוז כ-2,000 עסקים הנדרשים לשירותי המחוז, מתוכם כ-1,000 עסקים בעלי השפעות סביבתיות משמעותיות המסווגים B ו-A (300 מפעלים, 700 תחנות דלק). כמו כן, המחוז נדרש לתת מענה לקרבה בין שימושים רגישים למפעלים המחזיקים חומרים מסוכנים (במחוז כ-50 מפעלים מסכני אוכלוסייה). החל משנת 2011 המפעלים הגדולים קיבלו היתרי פליטה לאוויר על פי חוק אוויר נקי (35 מפעלים ותחנות כוח, שני מפעלים נמצאים בהליכי כתיבת היתרים). המפעלים קיבלו רישוי אינטגרטיבי הנותן מענה בתנאים מתקדמים לפי הטכנולוגיה המיטבית לכלל הנושאים הסביבתיים במפעל (17 מפעלים, שני מפעלים בהליכי רישוי). המגמה היא להעביר את הטיפול במפעלים בינוניים וקטנים לרשויות המקומיות וליחידות סביבתיות. רק מעט מהרשויות במחוז צפון מסוגלות לקחת על עצמן את הנטל הזה, וכנון להיום רוב המפעלים הללו מטופלים על ידי המחוז.

החלטות ממשלה הרלוונטיות למחוז:

- **החלטת הממשלה 1496 - "סביבה שווה".** במסגרת החלטה זו ניתנו לרשויות המקומיות במגזר הערבי במחוז צפון התחייבויות בסך של 145,127,000 שקלים. **אחוז הניצול במחוז צפון = 88%.**
- **כל רשות קיבלה תקציבים לביצוע פעולות עיקריות:** הכנת תוכניות אב - 2,960,000 שקלים, ניקוי מפגעים - 37,650,000 שקלים, פרויקט סביבתי - 40,650,000 שקלים, רכישת כלי אצירה - 46,767,000 שקלים, ליווי תפעולי - 17,100,100 שקלים.
- **החלטת ממשלה 1480.** תוקפה הוארך עד ל-31.12.2021. תוקף ההתחייבויות הוארך עד ל-6.8.2021 בכפוף להארכת הוראת השעה. משרד האוצר עדיין לא העביר את חלקו.
- **החלטת ממשלה 2262 לחיזוק חיפה והצפון.** ניתנו תקציבים לשני אשכולות (כינרת והעמקים, גליל והעמקים) בסכום של כמאה מיליון שקלים. שלושה אשכולות נוספים קיבלו תקציב משני קולות קוראים שהוציא המשרד להגנת הסביבה (6312, 7714) בסך של כ-150 מיליון שקלים. הסיוע נועד לאיסוף פסולת ומיחזור, לרבות הקמת מערכי איסוף פסולת אזוריים.
- **החלטת ממשלה 4734 - תאנים.** תמיכה עד סך 9,250,000 שקלים. התמיכה מיועדת לאשכול גליל מזרחי ולרשויות הקשורות לו. היא נועדה למתן תוספת עלויות בעקבות סגירת אתר תאנים (עלות שינוע מתחנת המעבר לאס"פ חגל ועלויות כניסה לתחנת מעבר).
- **החלטת ממשלה 4822 - סיוע לשיקום פגעי ההצפות בנהריה.** תמיכה בסך 8,500,000 שקלים עבור אשכול גליל מערבי לטיפול בתשתיות הפסולת של עיריית נהריה.
- **החלטת ממשלה 3740 - תוכנית העצמה ופיתוח ליישובים קריית שמונה, שלומי ומטולה.** טיפוח סביבתי (שפפיים) - 7 מיליון שקלים לקריית שמונה ושלומי; התייעלות אנרגטית - 3 מיליון שקלים לקריית שמונה, מטולה ושלומי. ממתין להארכת תוקף החלטת ממשלה.
- **החלטת ממשלה 550.** מספר הרשויות הערביות במחוז צפון - 57 רשויות (כולל הדרוזיות והבדואיות). כמו כן, ישנם 17 יישובים ערבים השייכים למועצות אזוריות יהודיות. סך הכול האוכלוסייה מונה 750,000 נפשות.

מחוז מרכז

מנהל המחוז: גידי מזור

מאפייני העיסוק של המחוז:

מחוז מרכז מאופיין בתהליכי הפיתוח הלאומי המואץ ביותר, לרבות גידול אוכלוסייה, בנייה ופיתוח כלכלי, סלילת דרכים ומסילות ברזל, הקמת מפעלי תעשייה ומתקני תשתית ועוד. במסגרת הפיתוח המואץ מתוכננת בניית אלפי יחידות דיור בערי המחוז. תכנון זה יוצר קונפליקט בין "הפיתוח לפתוח" - הצורך בפיתוח לצד הרצון לשמר שטחים פתוחים. כמו כן, מקודמות תוכניות רבות להתחדשות עירונית במרכזי הערים הוותיקות. המשרד סבור כי מדובר בהליך ראוי ונכון וכי יש לתת לו את הקדימות בהתייחס לתוכניות למגורים המתוכננות בשולי הערים.

מפגעי פסולת בניין ואסבסט

ברחבי המחוז מצויים אלפי מצבורי פסולת בניין בשטחים הפתוחים ועשרות רבות של אתרים לא חוקיים, העוסקים בפסולת בניין. בשנים האחרונות גוברת תופעת השלכת פסולת אסבסט בשטחים הפתוחים, המעצימה את חומרת המפגעים ויוצרת סיכונים ממשיים לבריאות הציבור. מפגעים אלה יוצרים סיכון משמעותי למקורות מים ומהווים מפגע תברואי קשה בשטחים הפתוחים, המתפרשים על פני שטחים נרחבים במחוז. לפעילות הפיקוח והאכיפה שמפעיל המחוז, בשיתוף פעולה עם המשטרה הירוקה וגורמי אכיפה נוספים, דרוש חיזוק משמעותי של חקיקה. כמו כן, שוקד המשרד על פתרונות קצה נוספים, כאשר באזור המרכז ישנו קושי באיתור מיקומים לאתרי הטמנה.

שריפות פסולת

בשנים האחרונות רבו מאוד תלונות הציבור בנושא שריפות פסולת והסיכון הבריאותי הנלווה להן. מדובר בשריפות יזומות של פסולת בעיקר באזור השרון, אך גם במוקדים נוספים בתחומי המחוז ובמפגעים משריפות פסולת ביישובי הרשות הפלסטינית. מדובר בעיקר באזורים שבהם קיים כשל של הרשות המקומית בניהול מלא של איסוף פסולת ביתית, חקלאית ו/או מאזורי מסחר ותעשייה. בתחום זה נעשית פעילות ממוקדת של המחוז, המשטרה הירוקה ויחידה חדשה ייעודית ברט"ג (במימון וניהול המשרד). על אף הצלחות חלקיות, עדיין נדרשת אסדרה של התחום.

תעשייה

התעשייה במחוז מרכז מאופיינת במפעלים בסדר גודל בינוני וקטן, הנמצאים בסמיכות לאוכלוסייה, תוך סיכון לחשיפה לפליטת מזהמים העלולים לפגוע בבריאות התושבים. קיימים במחוז כ-50 מפעלים ברמה A, לרבות שלוש תחנות כוח, חמש תחנות מעבר לפסולת חומרים מסוכנים, מפעלי כימיה, מזון וציפוי מתכות. כמו כן, קיימים במחוז מעל ל-300 מפעלים ברמה B, ארבעה מפעלי אספלט, חמש מחצבות, כ-50 מפעלי בטון ומעל ל-300 תחנות דלק. במחוז קיימים יותר מ-1,000 מפעלים ועסקים המחזיקים בהיתר רעלים.

המחוז מתאפיין בפיתוח אינטנסיבי של שכונות מגורים ותשתיות רבות, כאזור הביקוש של המדינה פיתוח מואץ היוצר קונפליקטים סביבתיים כגון גריעת שטחים פתוחים, חיכוך מתמיד בין שימושים רגישים למגורים לבין התעשייה והמגזר החקלאי. במחוז הרבה מפעלים בינוניים, תשתיות אזוריות וארציות חוצות ושני מתקנים משמעותיים - נתב"ג והשפד"ן. במחוז עומסי עבודה רבים ומחסור בכוח אדם.

עובדים	35	34 עובדים + 1 סטודנט + 4 מפקחי משטרה ירוקה
צי רכבים	0	אין רכבים
שטח (קמ"ר)	4,300	1,300 ק"מ ממערב לקו הירוק + 3,000 ק"מ בשומרון ובבקעת הירדן
אוכלוסייה במיליון	2.5	מתוכם 190,000 תושבים בתחום יו"ש
רשויות	64	24 עיריות, 26 מועצות מקומיות (מתוכן 12 רשויות בתחום יו"ש), 14 מועצות אזוריות - סך הכל 296 יישובים
אשכולות	3	אשכול השרון, אשכול שומרון, אשכול שורק דרומי (משותף עם מחוז דרום)
איגודי ערים ויחידות סביבתיות	11	יחידות עירוניות: נתניה, פתח תקווה, ראשון לציון, רמלה, לוד, מודיעין, אלעד. יחידות אזוריות: שרון, גזר-שדות דן, טייבה - זמר, איגודי ערים לאיה"ס שומרון, משולש דרומי, שרון-כרמל, אשדוד-חבל יבנה (דרום יהודה)

החלטות ממשלה הרלוונטיות למחוז:

- החלטת הממשלה "סביבה שווה" (החלטה 1496).** במסגרת החלטה זו, ניתנו לרשויות המקומיות במגזר הערבי התחייבויות בסך של כ-141.3 מיליון שקלים. בתחומי המחוז נכללו 7 רשויות מקומיות מאזור המשולש הדרומי - טייבה, טירה, קלנסואה, כפר קאסם, ג'לג'וליה, כפר ברא וזמר. כל רשות קיבלה תקציב לבצע מספר פעולות עיקריות: הכנת תוכניות אב, ליווי תפעולי, רכישה והצבת כלי אצירה, שיקום מפגעים וקידום פרויקטים סביבתיים. כמו כן, הוקם מערך פיקוח ואכיפה באיגוד ערים משולש דרומי וביחידה סביבתית טייבה-זמר, המונה שישה מפקחים עם כלי רכב, ציוד וסמכויות. מערך זה פועל בתיאום עם המחוז והמשטרה הירוקה. מרבית התקציב מהחלטת הממשלה כבר נוצל על ידי הרשויות המקומיות, ולאחרונה הוארכה החלטת הממשלה עד דצמבר 2020.
- החלטת ממשלה לשיקום אתרי הטמנת פסולת רתמים וא.א. אשדוד (החלטה 1583).** החלטה מ-2014.4.5 שעניינה הקצאה של 63 מיליון שקלים (בחלוקה שווה בין רמ"י, משרד האוצר והמשרד להגנת הסביבה) לצורך כיבוי בעירה גדולה שפרצה באתר רתמים על גבול אזור התעשייה הצפוני של אשדוד. מדובר באתר בשטח 502 דונם ובנפח 3.3 מיליון מ"ק פסולת עירונית ותעשייתית (כולל חומרים מסוכנים), שפעל בין שנות ה-60 ועד 2003. החלטת הממשלה גם כוללת כיבוי בעירות באתר פסולת הצמוד לאתר רתמים - אתר א.א. אשדוד, הנמצא בתחום מחוז דרום. כיבוי הבעירות הסתיים בהליך ארוך ומורכב, תוך שימוש בפחות משני מיליון שקלים. כעת המשרד מצוי בדיונים עם רמ"י לעדכון החלטת הממשלה, כך שתאפשר גם מימון שיקום האתרים.

מאבקי הציבור נגד פעילות תעשייה וחקלאות

תהליכי ציפוף והתפשטות המרחב העירוני יוצרים קונפליקטים הולכים וגדלים בין האוכלוסייה לבין מוקדי תעשייה הפועלים מזה שנים רבות. דבר זה גורם לריבוי מאבקים ציבוריים המנסים לדחוק ולהרחיק מפעלים ועסקים מאזור המרכז. החיכוך בין המגורים לתעשייה מתבטא בעיקר בהתנגדויות התושבים הטוענים למטרדי ריח, זיהום אוויר, רעש ועוד. לצד התושבים, לעיתים הרשויות עצמן נוקטות גם הן עמדה מתנגדת שלא פעם נובעת משיקולי NIMBY. לאור מגמות אלו, אזורי התעשייה הופכים לאזורי תעסוקה המאופיינים בבנייני משרדים בשל מיקומם במרכז הארץ. מכיוון שכך, לא נותרים אזורי תעשייה לתעשייה היצרנית, על אף שמבחינה תכנונית יש עודף עצום במחוז המרכז לשטחים המיועדים לתעשייה ולתעסוקה. המגזר הכפרי במרכז הארץ עובר גם כן תהליכי עיבוי והרחבה. במגזר זה מתקבלות לא פעם תלונות בגין ריחות, בהתייחס לפעילות חקלאית ותיקה האופיינית לכפר לצד תושבים חדשים.

פינוי בסיסי צה"ל

פינוי בסיסי צה"ל במחנה צריפין וסירקין, על שלביו השונים, מלווה על ידי הגורמים המקצועיים במחוז. מדובר גם במעורבות פעילה של מוסדות התכנון בשלב תכנון מתחמי המגורים שיפותחו עם פינוי המחנות. שלב הפינוי הוא משמעותי מבחינה סביבתית ונדרשת מעורבות המחוז בסוגיות פינוי אסבסט, טיפול וסילוק פסולת בניין, סקרי קרקעות מזוהמות וטיפול בקרקע המזוהמת. כל בסיס מצוי בשלב אחר מבחינת התקדמות התכנון והפינוי הפיזי, אך כבר קיים תכנון שלדי הן למחנה צריפין והן למחנה סירקין. לצד פינוי מחנות אלה, ישנן תוכניות להרחבת מחנות אחרים, כגון מחנה רחבעם, הסמוך לרמלה ומחנה בית נבאללה, הסמוך לשוהם.

פרויקטים אזוריים ולאומיים לתשתית:

טיפול בשפכים

בימים אלה מקודמות תוכניות ופעולות לשדרוג והרחבת כל מכוני הטיהור במחוז, בהתאם לגידול האוכלוסייה ביישובים השונים. יש לציין ולהדגיש כי בתחום מכון טיהור שפד"ן, המשרת את מרבית אוכלוסיית גוש דן והסביבה, מקודמים פרויקטים להכפלת יכולת הטיפול ולשדרוג איכות הקולחים.

טיפול בפסולת

בהתאם למדיניות הפסולת לעידוד המיחזור מקודם במחוז מתקן לטיפול בפסולת אורגנית. המתקן מתוכנן להיבנות בתחום השפד"ן בסמיכות לראשון לציון ויכלול תהליכי מיון פסולת עירונית, עיכול אנארובי וקומפוסטציה לפסולת האורגנית בהיקף של מאות טון ביממה.

מאפייני העיסוק של המחוז:

תכנון

הביקושים הגבוהים לקרקע במטרופולין תל אביב מייצרים לחץ כלכלי לניצול מרבי של שטחים פתוחים. אלה, ביחד עם תהליכי התחדשות עירונית והצורך המתגבר לעירוב שימושים - מגורים, תעסוקה ומערכות תחבורה, מביאים להעצמת קונפליקטים סביבתיים בין שימושים ומייצרים מפגעים סביבתיים, לרבות רעש וזיהום אוויר. דרישות המשרד להגנת הסביבה לצמצום קונפליקטים אלה מוטמעות בראש ובראשונה במסגרת הליכי תכנון במוסדות התכנון וחוות דעת לתסקירי השפעה על הסביבה. המחוז אחראי לייצג את עמדת המשרד להגנת הסביבה בדיוני מוסדות התכנון ברמה המחוזית והמקומית, וגם ברמה הארצית.

בין התוכניות המרכזיות שאליהן נדרשים המתכננים: מפעלי ניקוז, תוכניות להתחדשות עירונית, תוכניות כוללניות לרשויות במחוז, הטמעת שימוש באנרגיה מתחדשת במרחב העירוני, תוכניות תחבורה להסעת המונים, פינוי מחנות צה"ל והתחדשות אזורי תעשייה.

זיהום אוויר

בהיותו המטרופולין הגדול במדינה, ובשל היעדר פתרונות תחבורה ציבורית מספקים, מתמודד המחוז עם זיהום אוויר כבד מתחבורה ופועל לצמצומו מכוח הסמכויות המוקנות לו.

● המחוז פועל ביחד עם הנהלת המשרד להכלת אזור מופחת פליטות מזהמי אוויר מכלי רכב (LEZ) בעיר תל אביב, על בסיס הפעולות שננקטו בערים ירושלים וחיפה. כמו כן, ייעשה מאמץ להציב מטרות בעלות רף גבוה יותר של צמצום פליטות מזהמים מכלי רכב בעשור הנוכחי.

● המחוז פעל בשנים האחרונות מול רכבת ישראל כדי שהיא תתקין מערכות לצמצום זיהום האוויר ברציפי תחנות רכבת לאורך ציר איילון, שבהן נוסר זיהום אוויר גבוה. בתחנות השלום בתל אביב ויוספטל בבת ים כבר הותקנו מערכות כאלו. לאור חשמול כל הקווים העוברים בתחנות בת ים קוממיות וחולון וולפסון, התייתר הצורך בהתקנת מערכות אלה גם בהן.

● בתוכניות המוגשות למחוז לבניית מבנים חדשים נעשה מאמץ להקטנת חשיפת אוכלוסיות, בעיקר רגישות, לזיהום אוויר מתחבורה (כבישים) על ידי המלצות לנקיטת צעדים שונים, כגון הרחקה אופקית ואנכית ממקורות הפליטה ושימוש באמצעים כגון טרסות, צמחייה ועוד.

● **מטרדי ריח** - קיימים כמה מוקדים המהווים מקור למטרדי ריח ותלונות תושבים בגינם: מתקני הטיפול בפסולת במתחם איגוד ערים דן לתברואה (חירייה) ושני מוקדים הגורמים למטרדי ריח בשכונות "גליל ים" הרצליה (לולי קיבוץ גליל ים) ומט"ש הרצליה. המחוז פועל למניעה ולצמצום מטרדים אלה.

● **תחנת הכוח רידינג** - תחנת הכוח תושבת בין אוקטובר 2022 לשנת 2026 לצורך הסרת כל חומרי האסבסט הפריך בה המשמש כבידוד תרמי (לצורך כך שונה החוק למניעת מפגעי אסבסט). ניתן אישור לחח"י להפעלת התחנה משנת 2026 ועד 2032. במקביל על הגורמים הרלוונטיים, ובכללם המשרד להגנת הסביבה, לקבל החלטה באשר לעתיד שטח התחנה - האם תוקם במקום תחנת כוח חדשה בטכנולוגיה מתקדמת, או עקב הצמידות לשכונות המתוכננות יימצא פתרון חליפי להימצאות תחנת כוח במקום.

מחוז תל אביב

מנהל המחוז: יורם הורביץ

מחוז תל אביב הינו מהמורכבים והמאתגרים מבחינה סביבתית בישראל. מדובר במרחב העירוני הצפוף במדינה - כ-5.0 מ"ר לאדם במרחב הציבורי. הצפיפות החריגה מקבלת ביטוי בולט בחלק מערי המחוז (בני ברק ובת ים). מטרופולין תל אביב מספק שירותים ומענה לצרכים גם ליישובים שמחוץ לגבולותיו - מנתניה ועד אשדוד. בסך הכל מדובר על כשלושה מיליון תושבים, המהווים 44% מאוכלוסיית המדינה, מהם כ-800 אלף יוממים.

לפיכך, אתגר המחוז הוא שמירה על שטחים פתוחים לצד פיתוח ועירוב שימושים, ועל המחוז לנצל בצורה המירבית את השטח. מוקדים מרכזיים במחוז: מתחם חיריה ומפעלי הפסולת שבו, מפעלי תע"ש ברמת השרון והרצליה, תחנת הכוח רידינג, תחנה מרכזית בתל אביב, פרויקטי התשתית של הרכבת הקלה והמטרו, רכבת ישראל, פארק אריאל שרון.

עובדים	29	26 עובדים + 3 סטודנטים + 3 מפקחי משטרה ירוקה
צי רכבים	5	3 רכבי כוננות + 2 רכבים מנהלתיים
שטח (קמ"ר)	172	
אוכלוסייה (במיליון)	1.3	
רשויות	10	ועוד 2 מועצות מקומיות
אשכולות	-	
איגודי ערים ויחידות סביבתיות	8	

מחוז ירושלים

מנהל המחוז: שוני גולדברגר

איכות אוויר - הכרזה על אזור נפגע זיהום - עקב חריגות מתמשכות או חוזרות ונשנות מערכי סביבה, שנטרו בתחנת הניטור הסמוכה לתחנה המרכזית החדשה (תמח"ת), הכריז המשרד להגנת הסביבה על אזור התחנה המרכזית כאזור נפגע זיהום אוויר, במסגרת חוק אוויר נקי 2008. המזהמים עבורם נוטרו חריגות אלו הם תחמוצות חנקן, חנקן דו חמצני וחומרים חלקיקיים. האזור שהוגדר כנפגע זיהום אוויר כולל את התמח"ת וחלקים משכונות נווה שאנן ושפירא בתל אביב. משמעות ההכרזה היא כי עיריית תל אביב מתבקשת להכין תוכנית שמטרתה צמצום זיהום האוויר באזור זה. יישום התוכנית יביא לכך שערכי הסביבה של המזהמים החורגים יעמדו בספים שנקבעו בחוק.

תעשייה

לצד היות המחוז אורבני וצפוף באוכלוסייה, פועלים בשטחו כ-250 מפעלים מקטגוריה B (כגון מתקן הפסולת RDF, תחנות דלק, מפעלי בטון ומפעלי ציפוי מתכות), וכ-10 מפעלים מקטגוריה A (כגון מפעלי תעש, תחנות מעבר לפסולת ומט"שים). בנוסף לכך, פועלים בתחומי המחוז ותחת פיקוחו כ-400 עסקים העוסקים בחומרים מסוכנים.

פסולת

כ-20% מהפסולת בישראל מטופלת במתחם חירייה הנמצא במחוז. במתחם זה נמצא מפעל ה-RDF הקולט מדי יום כ-2,500 טון של פסולת מעורבת, ממין אותה ומייצר ממנה את ה-RDF המועבר למפעל נשר ברמלה לשימוש כתחליף לפט קוק בכבשן המפעל. בנוסף, בימים אלה, תחנת המעבר לפסולת הנמצאת בחירייה עוברת תהליך של שדרוג מאסיבי, הכולל את סגירתה וטיפול נאות באוויר הנפלט ממנה. בימים אלה נבנה בחירייה מפעל מתקדם לטיפול בפסולת בניין, שיקלוט מדי יום כ-1,500 טון פסולת בניין גולמית. הפסולת תמוין ותמוחזר במפעל. במסגרת מדיניות הפסולת הארצית, המשרד בוחן קידום הקמת מתקנים תרמיים לטיפול באשפה, ולצורך כך נבחנים שני אתרים במחוז תל אביב - במתחם חירייה ובצומת מורשה.

קרקעות מזהמות

בתחום מחוז תל אביב נמצא הריכוז הגבוה ביותר בישראל של אתרי קרקעות מזהמות. זאת בשל ריכוזי פעילות עבר של מפעלי תעשייה, תחנות דלק, שדות תעופה, מפעלי תעש ובסיסי צה"ל. במחוז פותח ופורסם בשנת 2009 מתווה סביבתי ייחודי לטיפול בבעיית הקרקעות המזהמות וגזי הקרקע במסגרת הליכי תכנון ובנייה. זאת בשיתוף לשכת התכנון, היחידות הסביבתיות ומחלקות הנדסה בעירויות. המתווה מיושם בהצלחה ואומץ בשנים האחרונות גם כמסמך מדיניות ארצי. במסגרת הליכי תכנון ובנייה והליכי פיקוח ואכיפה מטופלים במחוז מעל ל-2,000 אתרים מזהמים או חשודים כמזהמים. בכ-400 אתרים כבר הסתיים טיפול לאחר ביצוע סקרים או הליך שיקום. מאות אתרים אחרים עדיין נמצאים בטיפול. אתרי קרקעות מזהמות מרכזיים - תעש רמת השרון, תעש נוף-ים, תעש מגן, ערבי נחל, תל השומר, שדה דב, שדה תעופה הרצליה, קווי רכבת קלה ומטרו, אתרי תעשייה גדולים, תחנות דלק.

מחוז ירושלים מתאפיין בסביבה אורבנית בעלת רגישות לאומית ובינלאומית. מסביב לירושלים אזורי נוף ומורשת ייחודיים. על כן, עוסק המחוז בשימור שטחים פתוחים אל מול התחדשות עירונית לביקושים הולכים וגדלים, טיפול בפסולת (מתקן המיין הגדול בישראל), טיפול בזיהום אוויר, קרקע ואסבסט. במחוז ירושלים יש חוסר במשרות חיוניות בתחומים: איכות אוויר, קרינה, פסולת, אסבסט, פניות הציבור וחופש מידע. כמו כן, אין צוות פיקוח (3-4 משרות) שכבר קיים בארבעה מחוזות אחרים

עובדים	25	21 עובדים + 4 סטודנטים + 3 מפקחי משטרה ירוקה
צי רכבים	3	1 רכב איגום מנהלתי + 2 ניידות לטיפול באירועי סביבה
שטח (קמ"ר)	3,725	מתוכן 3,072 קמ"ר באיו"ש, ו-653 קמ"ר בישראל
אוכלוסייה (במיליון)	1.5	מתוכם 250,000 ישראלים ביו"ש
רשויות	17	11 מהן ביו"ש, 6 בישראל
אשכולות	-	
איגודי ערים ויחידות סביבתיות	4	2 יחידות סביבתיות בישראל, 2 איגודי ערים לאיכות הסביבה ביו"ש

מאפייני העיסוק של המחוז:

האפיון המרכזי של מחוז ירושלים הוא הסביבה האורבנית של העיר ירושלים, בהיותה בעלת רגישות וחשיבות לאומית ובינלאומית ראשונה במעלה. ממערב לירושלים נמצאים הרי יהודה ושפלת יהודה, ממזרחה מדבר יהודה, ובשטחה - אזורי נוף פתוח בעלי ערכי טבע, נוף ומורשת ייחודיים.

שטחים פתוחים

צורכי הפיתוח הגדולים יוצרים לחצים על השטחים הפתוחים לשם הרחבתם של תחומי בינוי הערים, היישובים הפרבריים והכפריים ולצורך העברת תשתיות אל הבירה, בהיקף ובעוצמה הולכים וגוברים.

התחדשות עירונית

האתגר הסביבתי-תכנוני המרכזי הוא כיצד לצופף את הערים ולחדש אותן - התמודדות עם בנייה גבוהה וצפופה והזנחת המרחב הציבורי. צורך מרכזי הוא גיבוש מערך של תחבורה ציבורית יעילה, שיאפשר הסעת המונים, ובתוך כך יתאפשר הציפוף העירוני הנדרש. עד עתה אושרו בירושלים תוכניות לשלושה קווי רכבת קלה המהווים שלוחות והארכות לקו הראשון ובימים אלה מתוכננים שלושה קווים נוספים.

פסולת

בירושלים תחנת מיון הפסולת הגדולה והמורכבת בישראל, בבעלות חברת גרין-נט. בשטח המחוז באיו"ש תוכנן מתקן גדול לטיפול בפסולת והשבת אנרגיה (שריפה), בסמיכות לאזור תעשייה מישור אדומים. אך המכרז הוקפא לאחרונה בהחלטת המשרדים הרלוונטיים. בנוסף, באתר זה מתוכנן פארק תעשיות מיחזור. יש כוונה לתכנן מתקן טיפול נוסף באזור העיר בית שמש/מ.א. מטה יהודה. לאור המורכבות הרבה בטיפול בפסולת במזרח ירושלים ולאור הקשיים העומדים בפני עיריית ירושלים, הוכנה במחוז תוכנית ייעודית לנושא ואושר תקציב ממשלתי בהחלטת ממשלה (ראו פירוט).

זיהום אוויר

באזור התעשייה עטרות בירושלים קיים ריכוז של מפעלי בטון ותחנות מעבר לפסולת בניין הפולטים אבק לסביבה. ניטור איכות אוויר שמבוצע באזור מצביע על חריגות רבות מערכי סביבה, ואף מערכי התרעה של חלקיקים. לעסקים ניתנו דרישות מחמירות ברישיונות העסק, והמחוז משתף פעולה עם עיריית ירושלים ומבצע הליכי אסדרה ואכיפה על קיום התנאים. בדומה למרכזי ערים אחרים, התחבורה היא המקור העיקרי לזיהום אוויר בירושלים. במסגרת החלטות ממשלה בוצעו ומבוצעות פעולות רבות לצמצום פליטות מתחבורה (ראו פירוט).

קרקעות מזהמות

בירושלים פעל מפעל של תעש בסמיכות לשכונת בית הכרם. זיהום רב נותר בקרקע ויצר גזי קרקע הממשיכים להיפלט גם היום. המשרד, באמצעות זרוע הביצוע לנושא, ביצע פינוי קרקע נרחב באתר. בשנה הקרובה מתוכנן פיילוט לטיפול בגזי הקרקע.

אסבסט

בשנים האחרונות אירעו מספר שריפות יער שפגעו ביישובים כפריים, בהם מבנים רבים עם גגות אסבסט. במסגרת החלטות ממשלה ניתנו תמיכות לפינוי אסבסט פריך (אסבסט צמנט שנשרף) למועצה אזורית מטה יהודה. לאור שינויי האקלים ותכיפות שריפות היער צפוי כי ייווצרו מפגעים דומים בשנים הבאות.

שטחי ההתיישבות באיו"ש

בתחום אחריות וטיפול מחוז ירושלים נמצא גם שטח ההתיישבות היהודית ביהודה ובמחצית הדרומית של השומרון. הטיפול בשטחים אלה מורכב בגין השונות בסמכויות ובחוקים החלים בשטח זה.

החלטות ממשלה הרלוונטיות למחוז:

● החלטת ממשלה 2684 - לצמצום פערים חברתיים כלכליים במזרח ירושלים ופיתוח כלכלי. תקצוב טיפול במפגעים סביבתיים בשכונות הערביות בירושלים (חלק ג' להחלטה).

תוקף החלטת הממשלה - עד סוף שנת 2022. סך התקציב הוא 176,990,560 שקלים לפי הפירוט הבא:

- **15,999,768 שקלים - פסולת בניין:** מתן סיוע לעיריית ירושלים בנושאי אכיפה ומניעת השלכת פסולת בניין באופן לא חוקי, סילוק מפגעי פסולת בניין ושיקום שטחים מופרים.

- **83,755,574 שקלים - רכישה והצבה של כלי אצירה לפסולת ורכישת כלי רכב לפינוי פסולת וביצוע פעילויות חינוך והסברה לתושבים.**

- **6,000,000 שקלים - הקמת תחנת מעבר קבועה לפסולת ביתית ב"עמק צורים" או באזור אגן העיר העתיקה.**

- **60,770,718 שקלים - שיפור תשתיות ביוב:** ההקצאה היא מתקציב תאגיד "הגינון", בהתאם לתוכנית מפורטת לטיפול בשפכים שתוכנן לידו. התוכנית תאושר על ידי הממונה על התאגידים ברשות המים.

- **10,000,000 שקלים - חינוך סביבתי:** העלאת המודעות הסביבתית בקרב תושבי השכונות הערביות בירושלים באמצעות ביצוע פעילויות חינוך והסברה במוסדות חינוך פורמליים, חינוך לא פורמלי והקהילה. ההקצאה היא מתקציב משרד האוצר.

יישום הפרקים השונים של החלטת הממשלה:

- **פסולת בניין -** מבוצע על ידי אגף שיטור ואכיפה של עיריית ירושלים. נרכשו אמצעים טכנולוגיים לייעול האכיפה ומבוצעת תוכנית עבודה לפינוי ולשיקום שטחים מופרים.

- **פסולת ביתית -** מבוצע בהובלת אגף התברואה בעיריית ירושלים. חלו עיכובים בתחילת הביצוע, בין היתר בשל החלטת העירייה להפריט את מערך איסוף הפסולת בשכונות הערביות במזרח העיר. בוצע רכש של מכלי אצירה ושל משאיות. נפרסו מכלי אצירה חדשים ברוב שכונות מזרח העיר. עדיין קיימים פערים מקומיים ומתקיימים סוורים ודיונים בין המשרד לעירייה לצורך עדכון תוכניות הביצוע והסטות תקציב פנימיות שביאו ליישום מיטבי של המטרות. בשנת 2022 החלה פריסה של פחים מוטמנים בחלק מהשכונות, ומתוכננת הצבה של כ-230 פחים עד לסוף השנה. העירייה מתכוונת לבקש תקצוב עתידי לפריסה של פחים מוטמנים בכל השכונות הערביות בירושלים.

החלטת ממשלה 1516 - טיפול בפסולת וצמצום זיהום אוויר בירושלים מיום 29.5.2022

- תקצוב טיפול בפסולת, צמצום זיהום אוויר בירושלים ותיקון החלטת ממשלה לפי הפירוט הבא:
- 1,000,000 שקלים - הכנת תוכנית אב לפסולת מעורבת
 - 8,600,000 שקלים - תכנון והקמת מתקן לטיפול בפסולת בניין
 - 10,000,000 שקלים - הקמת מערך עירוני לפיקוח ובקרה על פסולת בניין
 - 10,000,000 שקלים - אזור מופחת זיהום אוויר

יישום הפרקים השונים של החלטת הממשלה:

- נמצא בהליך אישור התקציב בקרן הניקיון והוצאת התחייבויות עד סוף 2022. פעולות מתוכננות:
- הכנת תוכנית אב לפסולת מעורבת
 - תכנון והקמת מתקן לטיפול בפסולת בניין
 - הקמת מערך עירוני לפיקוח ובקרה על פסולת בניין, לרבות תפעול מוקד עירוני ייעודי לנושא, כוח אדם לפיקוח ורכישת אמצעים מתקדמים לפיקוח ואכיפה - מערך ציפיים למעקב אחרי מכולות פסולת בניין, רחפנים, אמצעים מתקדמים לפיקוח ועוד.
 - אזור מופחת זיהום אוויר: קידום אזורים מופחתי פליטות ומאופסי פליטות בהתאם לתוכנית רב-שנתית לצמצום זיהום אוויר מתחבורה של עיריית ירושלים; קידום חוק עזר עירוני שיאסור שימוש בכלי צמ"ה מזהמים בהתאם להגדרת המשרד; רכישת אמצעים לפיקוח ואכיפה, כוח אדם ייעודי לפיקוח; תוכנית מפורטת להגדרת אזורי ULEZ ומימוש.

• **תחנת המעבר בעמק צורים** - הקמת התחנה אינה מתקדמת בשל קשיים בהליכי התכנון במיקום המוצע. נכון לעכשיו, פועלת תחנה זמנית שהוקמה במימון המשרד לירושלים, לא רחוק משער האריות.

• **ביוב** - לאחר עיכובים רבים ביישום, בשל התנגדות מ.מ. מנכ"ל תאגיד הגיחון ליישם את החלטת הממשלה ללא תקציב ייעודי, הוחלט בסיוע יו"ר הגיחון והממונה על התאגידים ברשות המים לקדם את יישום התוכנית. מתוכננת פעילות רציפה להשלמת תשתיות חסרות על בסיס תוכנית שיישומה משנת 2020 למשך כחמש שנים.

• **חינוך סביבתי** - משרד האוצר הקצה עד כה 3 מיליון שקלים לפעילות. הפעילות נמצאת בעיצומה, וכעת נבנית תוכנית לניצול התקציב הנוטר בסך שבעה מיליון שקלים. התוכנית מיושמת השנה בארבע שכונות במזרח ירושלים, בבתי ספר ובגני ילדים, ובקהילה בוצעו תוכניות לפעילי סביבה שכונתיים ונערך קורס למדריכים סביבתיים במכללת דוד ילין. ככלל, הפעילות מתנהלת בשפה הערבית. בשנת 2022 תקצבה הקרן לשמירת הניקיון כ-4 מיליון שקלים נוספים להמשך הפעילות. 3 מיליון שקלים נוספים יתוקצבו במסגרת יישום החלטת הממשלה 6151. בשנים הבאות מתכנן המחוז להמשיך את הפעילות החינוכית והקהילתית בכל השכונות הערביות בירושלים, במקביל לקורסי מדריכים ופעילים נוספים, ולקיים שני מחזורים של תוכנית למנהיגות מקיימת בקרב פעילים מנהיגים נבחרים מהציבור הערבי. המחזור הראשון של תוכנית המנהיגים החל ביולי 2022 ויסתיים עד לסוף שנה זו.

החלטת ממשלה 2683 - לצמצום זיהום האוויר מתחבורה בירושלים.

- סך התקציב הוא 24,000,000 שקלים לפי הפירוט הבא:
- **5,000,000 שקלים** - יישום אזור אוויר נקי בעיר ירושלים.
 - **5,000,000 שקלים** - יישום תוכנית להרחבת אזור האוויר הנקי לאזורים נוספים בעיר.
 - **10,000,000 שקלים** - התקנת מסנני חלקיקים על רכבי דיזל ישנים בתקן נמוך מיורו 4.
 - **2,200,000 שקלים** מתוך התקציב מוקצים לחברות תחבורה ציבורית בעיר.
 - **4,000,000 שקלים** - השתתפות ברכישה של 10 אוטובוסים חשמליים.

יישום הפרקים השונים של החלטת הממשלה:

- **אזור אוויר נקי**. החל מספטמבר 2020 חל אזור אוויר נקי בכל שטח השיפוט של העיר בהתאם לחוק עזר עירוני מעודכן. קיימים עדיין חסמים משפטיים למיזם: הוספת חוק העזר העירוני של ירושלים לצו התעבורה והתקנת תקנות שיאפשרו אכיפה באמצעות מצלמות.
- **התקנת מסנני חלקיקים**. הותקנו מסנני חלקיקים ב-157 אוטובוסים בעלות של 1.85 מיליון שקלים. יתרת התקציב מנוצלת לסבסוד התקנת מסננים ברכבי דיזל פרטיים ומאפשרת לבעלי רכבים מזהמים בירושלים להתקין מסנן חלקיקים ולהמשיך לנוע ברחבי העיר שהוגדרה כאזור אוויר נקי.
- **רכישת אוטובוסים חשמליים**. נרכשו והופעלו באמצעות חברת אגד 10 אוטובוסים חשמליים שהיו הראשונים לפעול בעיר.

מחוז דרום

מנהל המחוז: אמיר זלצברג

מאפייני העיסוק של המחוז:

תעשייה

במחוז פועלים 42% ממפעלי A (בעלי השפעה סביבתית מהותית) בארץ. מדובר ב-169 מפעלים, בהם כ-20 "מגה מפעלים" (כ-80% מסך "מגה מפעלים" בארץ) הצורכים משאבי פיקוח ורישוי מיוחדים. בנוסף, במחוז פועלים כ-50% ממפעלי SEVESO רמה א' (מפעלים שכמות החומרים המסוכנים בהם עולה על הכמויות המצוינות בנספח לדירקטיבה האירופית). במחוז יש 18 תחנות כוח הטעונות היתר פליטה לאוויר ומייצרות כ-60% מתפוקת החשמל במדינה. כמו כן, המחוז מפקח על 47% מהיתרי הפליטה למפעלים הניתנים בארץ מתוקף חוק אוויר נקי וכ-1,400 היתרי רעלים. העומס התעשייתי במחוז דרום ילך ויגבר בשנים הקרובות עם השלמת הקמת מפעלי האמוניה במישור רותם והתקדמות המגמה של העתקת התעשייה הצבאית והתעשייה הכבדה ממפרץ חיפה לנגב.

פסולת עירונית

מתוך 15,000 טון פסולת המיוצרים במדינת ישראל ליום מוטמנות במחוז דרום למעלה מ-10,000 טון פסולת בשלושה אתרים מרכזיים (דודאים, גני הדס ואפע) ובכמה אתרים מקומיים (זוהר, דיה ונמרה).

פסולת חקלאית

המחוז עתיר פעילות חקלאית ובו גדלים כ-50% מהירקות הנצרכים במדינה. כתוצאה מכך, בכל שנה מיוצרים כ-350,000 טון פסולת חקלאית צמחית וכ-1.5 מיליון מ"ק פרש בעלי חיים ללא מענה ראוי לטיפול. הפסולת לעיתים נשרפת על ידי החקלאים וגורמת לפגיעה בבריאות התושבים, ולעיתים נאגרת באופן לא מוסדר המונע את הטיפול בה.

מפגעי פסולת פיראטית בשטחים הפתוחים

במחוז דרום קיים מספר גדול מאוד של מפגעי פסולת לא מוסדרת בשטחים הפתוחים. המרחבים הגדולים של הנגב "מושכים" אליהם עברייני פסולת מכל רחבי הארץ בדרכם לאתרי ההטמנה שבדרום. פסולת שנאספת ממרכז הארץ מושלכת מדי לילה בשטחים הפתוחים בנגב. הפסולת המושלכת כוללת בעיקר פסולת בניין אך גם גרוטאות, גזם ולעיתים גם פסולת עירונית.

תכנון

למרות שטחו הגדול של המחוז, מתקיים בו קונפליקט מתמיד בין שמירה על השטחים הפתוחים וערכי טבע ונוף לבין יוזמות לפיתוח תשתיות לאומיות כמו תחנות כוח, מתקני אנרגיה, מסילות ברזל, כבישים, מתקני פסולת לאומיים, יישובים חדשים, שטחי כרייה וחציבה, תעשייה, שטחי אימונים ומחנות צבא, פיתוח חקלאות והסדרת התיישבות בפזורה הבדואית.

עיקר השטחים הפתוחים ומתקני התשתית נמצאים במחוז דרום, כאשר תשתית בולטת בשנים האחרונות היא מתקנים פוטו-וולטאים קרקעיים, שמצד אחד מייצרים אנרגיה מתחדשת, אולם מצד שני פוגעים בשטחים הפתוחים ובמגוון הביולוגי. רוב שמורות הטבע מצויות בדרום (5 מיליון דונם מתוך סך כל 5.6 מיליון דונם בכל הארץ), אך גם רוב התשתיות הלאומיות בישראל מוקמות כיום בדרום. המחוז נתון תחת לחצי פיתוח גדולים, בעיקר בנפת אשקלון.

סוגיות חמות על הפרק: כריית פוספטים בשדה בריר, תכנון מתקני פסולת בדרום על רקע המדיניות הארצית של המשרד, קידום תוכנית מתאר למסדרונות אקולוגיים, תוכנית משרד הבינוי והשיכון לבינוי בחולות אשדוד, עבודות פיתוח בחופי אילת ותכנון יישובים חדשים לאור רצף החלטות ממשלה בנושא.

מחוז דרום מרכז את רוב הפעילות התעשייתית (בפרט הכבדה) בישראל, ומצויים בו רוב שטחי ההטמנה לפסולת של המדינה. בתחומי המחוז שטחים חקלאיים נרחבים (המייצרים כמות רבה של פסולת לא מטופלת), שטחים גדולים של שמורות טבע ושטחים פתוחים, בסיסי צה"ל ושטחי אימונים, וכן אתרי כרייה וחציבה לתעשייה ולמשק הבנייה.

עובדים	45	42 עובדים + 3 סטודנטים + 5 מפקחי משטרה ירוקה
צי רכבים	7	
שטח (קמ"ר)	14,000	60% משטח המדינה - מאשדוד ועד אילת
אוכלוסייה (במיליון)	1.2	
רשויות	40	12 רשויות מקומיות, 11 מועצות מקומיות, מועצה תעשייתית, 16 מועצות אזוריות
אשכולות	3	
איגודי ערים ויחידות סביבתיות	9	2 איגודי ערים לאיכות סביבה, 7 יחידות סביבתיות

החלטות ממשלה הרלוונטיות למחוז:

החלטות ממשלה בנושא ההתיישבות הבדואית בנגב:

- **החלטות ממשלה במסגרת אימוץ המלצות הצוות הבין-משרדי לעדכון התוכנית הלאומית לפיתוח הנגב**, לאור יישום המהלך להעתקת מחנות צה"ל לנגב (החלטת ממשלה 546 וממשיכותיה - 1,696, 1,264, וכל הארכות התוקף שלהן - 4,492, 4,850 ו-997). התקציב מיועד לתחומים שונים, לרבות: הקמת מערך איסוף פסולת ביתית, איסוף פגרים, הקמת תשתיות אזוריות לטיפול בפסולת, שיקום נחלים, אכיפה וחינוך. סך התמיכה עומד על כ-78 מיליון שקלים, מהם נוצלו כ-44 מיליון שקלים.
- **תוכנית לפיתוח כלכלי-חברתי בקרב האוכלוסייה הבדואית בנגב**. בהחלטת חומש 2397 לשנים 2017-2021 ניתן תקציב של 12.5 מיליון שקלים לרשויות לקיה, תל שבע ושגב שלום (שלא השתייכו לאשכול רשויות). נוצלו עד כה כ-5.1 מיליון שקלים. ניתנה להם הארכה בתוכנית החומש החדשה (1279) עד לסוף 2026.
- **החלטה 1279 לשנים 2022-2026**. תוכנית חומש, שעברה בתחילת 2022 בהמשך להחלטת ממשלה 2397, כוללת מגוון נושאים: טיפול בפסולת, אכיפה אפקטיבית, שינוי אקלים ובניית יכולות. מתוך התקציב שהוקצה לכל החברה הערבית בהחלטת ממשלה 550, הקציב המשרד 96.25 מיליון שקלים לבדואים בנגב ופורסמו קולות קוראים בשווי של כ-44-70 מיליון שקלים לחברה הבדואית בנגב.

חיזוק החוסן האזרחי בעוטף עזה:

- החלטות ממשלה 2017, 566, 1846, 2156 ו-4328 - החלטות לחיזוק החוסן האזרחי בשדרות וביישובי עוטף רצועת עזה. המועצות האזוריות הכלולות בהחלטות: אשכול, שדות נגב, שער הנגב וחוף אשקלון. במסגרת ההחלטות הוטל על המשרד לקדם את הטיפול בפסולת חקלאית ביישובים החקלאיים בעוטף עזה, לחזק את פעילות האכיפה הסביבתית, לקדם חינוך סביבתי וטיפול סביבתי, לקדם מיחזור פסולת ועוד. המחוז מקדם את יישום ההחלטות.
- במהלך חודש אוקטובר 2022 מתוכננת לעלות לאישור הממשלה החלטה חדשה בנושא.

סיוע בהסרת גגות אסבסט ביישובי עוטף עזה:

- מימון החלפת גגות אסבסט בבתי מגורים, מבני ציבור ובמבנים קרובים למגורים בקרבה לגבול של עד 7 ק"מ. המימון מתבסס על מספר החלטות ממשלה: 2017, 2156, 4328 ו-566. כולן החלטות לעניין התמיכה בהסרת והחלפת גגות האסבסט. בסך הכל תוקצבו 60.5 מיליון שקלים.
- החלטת ממשלה 566 מיום 22.11.2022. 5 מיליון שקלים נוספים להחלפת גגות, כולל אנרגיות מתחדשות (פאנלים סולאריים - PV) שלא נכללו בהחלטות הממשלה הקודמות. הועברו התחייבויות לרשויות, אך הנושא לא מתקדם עקב היעדר קיבולת ברשת החשמל בעוטף עזה.

תוכנית סיוע לאשקלון בשל המצב הביטחוני:

החלטת ממשלה 4865 מיום 9.2.2020, ובהמשך החלטת ממשלה 658 מיום 21.12.2020. במסגרת החלטות אלה הוקצו 66 מיליון שקלים לפי הפירוט הבא: 8 מיליון שקלים לטובת הקמת מתקן טיפול ומערך פינוי לגזם, 8 מיליון שקלים לטובת הקמת מערך לניהול פסולת בניין כולל פינוי מפגעים, 2 מיליון שקלים לחינוך סביבתי, 35 מיליון שקלים להקמת תחנת מיון לפסולת עירונית, 3 מיליון שקלים למרכזי מיחזור, 5 מיליון שקלים להפחתת הטמנה ו-5 מיליון שקלים להחלפת גגות אסבסט תוך מתן עדיפות למקומות שבהם יוצבו מתקנים להפקת אנרגיה מתחדשת על הגגות המוחלפים. לא כל ההתחייבויות יצאו, וטרם הוגשו דרישות תשלום.

שיקום בריכות אידוי בנאות חובב:

החלטת ממשלה 546 מיום 14.7.2013 לשיקום בריכות האידוי המועצתיות בנאות חובב, שהיו מוקד עיקרי לזיהום אוויר ומטרדי ריח באזור. מתוך 10 בריכות שוקמו שש ושולמו בגיני כ-5.6 מיליון שקלים, ארבע בריכות עדיין לא שוקמו ולא הוגשו דרישות תשלום נוספות עבורן. התקציב הכולל לשיקום עמד על 7 מיליון שקלים מהמדינה והיתר ממועצת נאות חובב.

החלטת ממשלה 3741 לקידום ירוחם:

החלטה מיום 15.4.2018 עוסקת בנושא פסולת. לנוכח הבעיות הפנימיות שהתלקחו באוקטובר 2018 באתר הפסולת היבשה של ירוחם, כספי ההחלטה הופנו לצורך שיקום האתר. בהמשך להחלטה זו עברה החלטת ממשלה 4635, שעיקרה תוספת תקציב וייעוד לטובת כיבוי ושיקום ראשוני של אתר הפסולת הבווער. במסגרת החלטות ממשלה אלו, תיקצב המשרד סך של 8.15 מיליון שקלים. החלטת ממשלה 1110 האריכה את תוקף שתי ההחלטות הקודמות עד לסוף שנת 2022. נשאר עוד כמיליון שקלים למימון התקציב.

החלטות ממשלה 3907, 917 ו-4404 לפיתוח מצפה רמון:

ההחלטות עוסקות בנושאי פסולת, חינוך ושפ"פים. רוב התוכנית החינוכית בוצעה. נשאר מיליון שקלים אחד לנושא שפ"פים שעדיין לא תוקצב ותקציב לשנת לימודים אחת בנושא חינוך (200,000 שקלים). החלטת הממשלה כבר לא בתוקף ויש צורך להאריכה.

החלטת ממשלה 1416 ליישובי הנגב המזרחי:

בתאריך 8.5.2022 עברה התוכנית לעידוד צמיחה דמוגרפית ופיתוח כלכלי בר קיימא ביישובים באזור הנגב המזרחי. התוכנית מתייחסת לארבעה יישובים: ערד, דימונה, מצפה רמון וירוחם. סעיף 4.א' מקציב 0.5 מיליון שקלים עבור הכנת תוכנית כלכלה מעגלית לאשכול נגב מזרחי וסכום נוסף של 7 מיליון שקלים ליישום התוכנית. הנהלת הקרן אישרה את תקציב התוכנית, אולם ביקשה להסכים על מסמך אמות מידה שעל פיו ניתן יהיה לכתוב תוכנית מותאמת אסטרטגיה. נציגי המחוז והמטה נפגשו לתחילת העבודה על הקריטריונים. בהמשך תהיה ישיבה עם המנכ"לית. המחוז פועל להוצאת התחייבות לאשכול.

קמ"ט איכות הסביבה באיו"ש, עזה והמעברים

מנהל קמ"ט: בני אלבז

מחוז יו"ש נמצא על שטח בו מתגוררות שתי אוכלוסיות שונות. מדובר בשטח מורכב פוליטית ומשפטית בו לא חלים כל חוקי הסביבה הישראליים. המחוז כפוף מנהלית לדרג המדיני-ביטחוני, בנוסף לכפיפות המקצועית של המשרד להגנת הסביבה. תכונות אלו דורשות מיומנויות מיוחדות לקידום הרגולציה והאג'נדה הסביבתית בשטח והגנה על הסביבה, שהיא משותפת לכלל האוכלוסיות ואינה מכירה בגבולות אנושיים. שטח המחוז שוכן על גבי משאב טבע משמעותי: "אקוויפר ההר", המהווה את המקור העיקרי למים שפירים לכלל האוכלוסיות והרשויות במדינת ישראל, יו"ש והרש"פ. לכן ישנה חשיבות גבוהה לשמירה על הסביבה ומניעת מפגעים במשאב זה ולשימור היציבות האזרחית והביטחונית באזור.

עובדים	10	9 עובדים + 1 סטודנטים + 10 עובדים פלסטינים המועסקים על ידי המנהל האזרחי + 15 מפקחי יחידות דוד ורכזת יחידה + 15 פקחי יחידת דוד, 2 מנהלי גזרות ורכזת מבצעים
צי רכבים	3	1 ניידת כוננות 4X4 + 2 רכבי 4X4
שטח (קמ"ר)	5,860	נתון של כלל יו"ש. האחריות הרגולטורית היא רק על שטחי C המהווים כ-60% מהשטח. (כ-3,520 קמ"ר)
אוכלוסייה (במיליון)	3	2 אוכלוסיות - לפי נתוני המינהל האזרחי כ-2.5 מיליון פלסטינים. ולפי רישומי המועצות הישראליות 491,000 ישראלים.
רשויות	24 רשויות מקומיות	6 מועצות אזרחיות (בנימין, שומרון, גוש עציון, ערבות הירדן, הר חברון, מגילות), 14 מועצות מקומיות (בית אל, קרני שומרון, אלפי מנשה, בית-אריה עופרים, אפרת, מעלה אפרים, קדומים, אלקנה, שער השומרון, קריית ארבע, גבעת זאב, אורנית, הר הדר, עמנואל), 4 עיריות (ביתר עלית, מודיעין עלית, מעלה אדומים, אריאל)
אשכולות	-	
איגודי ערים ויחידות סביבתיות	2	איגוד ערים שומרון ואיגוד ערים יהודה

רכבת לאילת:

החלטת ממשלה 1412 כוללת הנחיה לתכנן רכבת חשמלית מהירה לאילת לאורך 260 ק"מ. זהו פרויקט בעל השפעות קשות על הסביבה המדברית, הטומן בחובו סיכונים שונים. מדובר בפרויקט הגדול ביותר שקודם אי פעם בישראל, כאשר חלקו הראשון של הפרויקט - בין באר שבע לדימונה - מקודם בנפרד.

שיקום אתרי פסולת באשדוד:

החלטת ממשלה 1583 לשיקום אתרי הטמנת הפסולת רתמים וא.א. אשדוד. ההחלטה שונתה באופן שיאפשר לזרוע הביצוע (החברה לשירותי איכות הסביבה) לבצע את השיקום, ובימים אלו עובדים ליישומה.

הקמת יישובים חדשים בנגב:

סדרת החלטות ממשלה, שהתקבלו בחודשים מרץ-אפריל 2022, אודות הקמת / בחינת הקמת יישובים חדשים: 5 יישובים לאוכלוסייה הבדואית ו-14 לאוכלוסייה הכללית. היישובים לאוכלוסייה הבדואית יתבססו על מרחבים שבהם מתקיימת כיום פזורה. הקמת היישובים והעתקת אוכלוסיית הפזורה אליהם תאפשר צמצום השטח שנתפס כיום על ידי אוכלוסייה המפוזרת על פני שטח רחב ומתן שירותים סביבתיים שאינם קיימים כיום (שפכים, פתרונות פסולת וכו').

14 היישובים האחרים יוקמו בשטחים פתוחים שאינם מיושבים כיום וצפויים לפגוע בבתי גידול, ברצף השטחים הפתוחים ובנוף. בנוסף, ביישובים אלה התושבים יתבססו על תחבורה פרטית ויצרכו שטח רב ביחס להקמת יחידות דיור במספר זהה ביישובים קיימים. להלן פירוט ההחלטות:

- **החלטת ממשלה 1281 (מיום 14.3.2022).** להקים יישוב חדש בשם "כסיף", שיהיה יישוב עירוני בעל צביון דתי, ברביע הצפון-מערבי של צומת כבישים 31 ו-80. שרת הפנים פועלת להקמת ועדה מיוחדת לתכנון ובנייה לצורך קידום התוכנית.
- **החלטת ממשלה 1325 (מיום 27.3.2022).** להקים חמישה יישובים כפריים קהילתיים במבואות ערד, באזור צומת כבישים 31 ו-80 (אחד לאוכלוסייה הבדואית החיה במרחב זה וארבעה ליישובים לאוכלוסייה הכללית).
- **החלטת ממשלה 1362 (מיום 10.4.2022).** להקים שלושה יישובים לאוכלוסייה הבדואית על בסיס הפזורה החיה בשלושה מרחבים בנגב: רח'מה - יישוב בדואי צפוני-מזרחית לירוחם, עבדה - יישוב בדואי דרומית למדרשת בן גוריון, וח'שם זנה - יישוב בדואי ליד נבטים.
- **החלטת ממשלה 1280 (מיום 14.3.2022).** להקים יישוב קהילתי "ניצנה" בפתחת ניצנה שבמועצה האזורית רמת נגב.
- **החלטת ממשלה 1361 (מיום 10.4.2022).** להקים יישוב בדואי כפרי חדש בשם "אל עזי" בשטח החווה החקלאית אל עזי שבמועצה אזורית יואב.
- **החלטת ממשלה 1360 (מיום 10.4.2022).** לבחון הקמת יישוב חדש בשם "תלה" בתחום המועצה האזורית בני שמעון, במרחב שצפונית ללהבים.
- **החלטת ממשלה 1359 (מיום 10.4.2022).** להקים יישוב קהילתי חדש בערבה התיכונה בשם "עיר אובות", מדרום לצומת עין חצבה.
- **החלטת ממשלה 1358 (מיום 10.4.2022).** לבחון הקמת חמישה יישובים חדשים ואזור תעסוקה חדש לאורך כביש 25 וכביש 80 - עומרית, גבעות עדרים, טלם, תלמה וטליה.

מאפייני העיסוק של היחידה:

קידום פרויקטים סביבתיים

פרויקטים סביבתיים שהיחידה קידמה במהלך המחצית הראשונה של שנת 2022:

- חיבור קו הקדרון למט"ש אוג ושדרוג מט"ש אוג
- קידום פרויקט חיבור שפכי רמאללה למט"ש שורק בעלות של 11.7 מיליון שקלים
- לקראת הרצת מט"ש מעלה אפרים בעלות של 6.5 מיליון שקלים
- חיבור שפכי כפר א-זעים למאסף אוג בעלות של 5 מיליון שקלים
- שדרוג איכות הקולחין במט"ש אל-בירה על ידי התקנת פילטרים ביולוגיים דיפרנציאליים ביציאת הקולחין מהמט"ש בעלות של 5.6 מיליון שקלים
- שדרוג איכות השפכים בוואדי חרמיה על ידי הצבת פילטרים ביולוגיים דיפרנציאליים בעלות של 3.9 מיליון שקלים
- פרויקט פינוי העקר מבתי בד באגן נחל שכם והרחבתו אל נחל חדרה בעלות כוללת בסך 6 מיליון שקלים (הביצוע מתוכנן לחציון ב' לשנת 2022)
- החלפת קו ביוב קלקיליה-דרום השרון המזרחי בעלות 700,000 שקלים (בתהליך גישור)
- תיקון צנרת ביוב מבריכות החמצון ברמאללה דרך מחנה עופר בעלות כוללת של 8.5 מיליון שקלים. בשנת 2022 יתוקצבו עבר הפרויקט 2 מיליון שקלים + 158,000 שקלים לתיקון מידי
- קידום עבודת מטה להקמת מתקן תרמי בטיפול פסולת - חוות התלתן

פסולת

- הפיקוח על מעברי יהודה ושומרון נעשה באמצעות יחידת דוד (רט"ג). היחידה כפופה לקמ"ט איכות הסביבה מבחינה מנהלית וביצועית ועובדת במעברי יהודה ושומרון בסמכות ראש המינהל האזרחי בתחום המעברים. היחידה אוכפת ומונעת כניסת פסולת מישראל לתחומי יהודה ושומרון. בשנת 2021 הוחרמו 189 משאיות, שניסו להכניס לתחומי יהודה ושומרון פסולת מכל סוג, כולל חומרים דו-שימושיים. בנוסף, המחוז אחראי על מתן אישורי כניסה לתחומי יהודה ושומרון לצורך השלכת פסולת באתרים מורשים ועל מתן אישורים להעברת עודפי עפר מישראל לאיו"ש.
- **הקמת תשתית לפינוי וטיפול בפסולת:** קרן הניקיון של המשרד אישרה במהלך שנת 2020 תקציב בסך של 10 מיליון שקלים לטובת תכנון והקמה של ארבע תחנות מעבר לפסולת שמקורה ביישובים פלסטינים.
 - בשנת 2021 אישרה קרן הניקיון תקציב בסך 25.7 מיליון שקלים (למשך שלוש שנים) עבור פינוי פסולת מ-72 כפרים פלסטיניים לאתרים מוסדרים.
 - בשנת 2022 אישרה קרן הניקיון תקציב בסך 4 מיליון שקלים (למשך שלוש שנים) לשינוע פסולת פלסטינית מהעיר יריחו ומהכפרים הסמוכים לעיר אל אתר הפסולת אל-מיניה.
 - בשנת 2022 אישרה קרן הניקיון תקציב בסך 30.56 מיליון שקלים (למשך שלוש שנים) להארכת פעילות יחידת דוד ולרבות תוספת של שלושה פקחים.

כיבוי שריפות

ביהודה ושומרון יש עשרות אתרים בווערים של פסולת, הנמצאים לרוב בצמידות לכפרים הפלסטינים. היחידה מספקת עודפי עפר לכיבוי אש באתרים אלה בכל שעות היממה. העבודה מתבצעת באמצעות תשעה עובדים פלסטינים של היחידה והפעלת קבלן פלסטיני עם ציוד לכיבוי השריפות. כמו כן, היחידה מקבלת עדכונים שוטפים מהתושבים ומטפלת באופן מיידי בשריפות המדווחות. היחידה נמצאת בקשר עם שירות כיבוי אש הפלסטיני באמצעות הרמת"קים האזוריים ועם ראשי המועצות הפלסטיניות לעזרה בכיבוי השריפות. בשנת 2022 אישרה קרן הניקיון תקציב בסך 15 מיליון שקלים למימון אמצעים (ציוד וכלים, צוותי כוח אדם) לכיבוי שריפות פסולת.

ביוב ושפכים

בתיאום עם הרשויות המוניציפליות, הפלסטיניות והישראליות, היחידה פועלת לפתיחת מערכות ביוב ושיקום נחלים. בנוסף, היחידה מקדמת ומובילה, ביחד עם רשות המים ובשיתוף הרשות הפלסטינית וחברת הגיחון, פרויקט לשיקום נחל קדרון. היחידה גם מקדמת פרויקט להקמת בריכות חמצון סמוך לרמאללה בכיוון ישראל בעלות של כשבעה מיליון שקלים, טיפול במט"ש אל-בירה וואדי חרמיה. פרויקט חיבור הכפר א-זעים למאסף האוג מתבצע גם הוא בהובלת היחידה כרגולטורית וכמבצעת עלות הפרויקט היא כשבעה מיליון שקלים.

תכנון סביבתי

מתכנני היחידה הם הנציגים של המשרד להגנת הסביבה בוועדות התכנון ביהודה ושומרון. היחידה שמה לה למטרה להשוות את התכנון הסביבתי ביהודה ושומרון לתכנון הסביבתי של מערכת התכנון הישראלית, על אף ההבדלים בחוקי התכנון והבנייה. ליחידה מוגשים עשרות תסקירי השפעה ומסמכים סביבתיים בתחומים רבים ומגוונים - אזורי תעשייה, מחצבות, אתרי פסולת, מט"שים, כבישים, מגורים, מתקנים הנדסיים ותשתיות נוספות.

חומרים מסוכנים והדברות נגד מזיקים

היחידה מפקחת על מתן אישורי ייבוא לתחומי הרשות הפלסטינית ביהודה ושומרון ולאזור עזה. בשנת 2021 הונפקו 13,627 רישיונות להבאת חומרים מסוימים ומסוכנים על ידי קמ"ט איכות הסביבה, כולל חומרים אסורים, הנמצאים תחת פיקוח צו אלוף ומצריכים חתימה על היתר אחזקה של חומר בר פיקוח. בשנת 2021 היחידה ביצעה 1,460 פעולות ניטור והדברה כנגד מזיקים.

פניות הציבור

בשנת 2021 טופלו למעלה מ-238 פניות ציבור, לרבות טיפול במאות פניות ציבור שהתקבלו בווטסאפ.

קידום "הצעת מחליטים" לטיפול במפגעי סביבה באזור יהודה ושומרון ומפגעים חוצי גבולות

היחידה לוקחת חלק פעיל בצוות המוביל של המשרד בקידום "הצעת מחליטים" לתוכנית אסטרטגית לניהול סביבתי וטיפול במפגעי סביבה ביהודה ושומרון ומפגעים חוצי-גבולות. הצעת המחליטים גובשה מתוך הבנה שזיהום הסביבה ומשאבי הטבע אינם מתחשבים בגבולות מדיניים מכל סוג וכי באזור יהודה ושומרון יש מפגעים סביבתיים רבים העלולים לפגוע בבריאות תושבי האזור ותושבי ישראל. עקרונות הפעילות המוצעים בתחום איכות הסביבה כוללים תוכניות פעולה לפיתוח תשתיות ביוב, מים ושיקום נחלים, תוכנית פעולה לניהול משק הפסולת האזורי, תוכנית לטיפול במפגעי סביבה וקידום חקיקה סביבתית לתחומי יהודה ושומרון.

חברות ממשלתיות, רשויות ותאגידים הכפופים ישירות לשר להגנת הסביבה:

רשות הטבע והגנים

רשות הטבע והגנים הרשות לשמירת הטבע והגנים הלאומיים היא תאגיד שהוקם בשנת 1998. התאגיד הוקם על ידי איחוד רשות הגנים הלאומיים ורשות שמורות הטבע בהתאם לחוק גנים לאומיים, שמורות טבע, אתרים לאומיים ואתרי הנצחה (התשנ"ח - 1998). השר הממונה על הרשות הוא השר להגנת הסביבה. תפקידי הרשות הם לטפל בכל שמורות הטבע והגנים הלאומיים ולקדם את ענייניהם, וכן להגן על ערכי הטבע והמורשת, לפקח על שמירתם ולטפח אותם.

חברת פארק אריאל שרון

חברת פארק אריאל שרון היא חברה ממשלתית שהוקמה בעקבות החלטות ממשלה מס' 3562 ומס' 4416 משנת 2005. החברה אמונה על תכנון, הקמה, תחזוקה וניהול של הפארק. החברה פועלת על פי חוק החברות הממשלתיות תחת המשרד להגנת הסביבה ובאמצעות דירקטוריון המורכב מנציגי ממשלה, נציגי ציבור וראשי ערים. ראש אנף תכנון שימש עד לאחרונה כחבר בדירקטוריון החברה. בימים אלה האחריות לליווי ולפיתוח פארק אריאל שרון עוברת מאשכול משאבי טבע וחוסן אקלימי למינהל מחוז תל אביב.

החברה לשירותי איכות הסביבה

חברה ממשלתית שנוסדה בשנת 1990. החברה מחזיקה ומתפעלת מפעל לטיפול בפסולת מסוכנת המיוצרת במדינת ישראל. החל משנת 2015, החברה לשירותי איכות הסביבה מהווה הזרוע הביצועית של המשרד להגנת הסביבה לצורך ניהול פרויקט שיקום קרקעות המדינה. השר להגנת הסביבה וראש הממשלה (כאחראי על רשות החברות הממשלתיות) אחראים על החברה.

רשות נחל קישון

רשות נחל קישון הוקמה בשלהי 1994 על ידי השר להגנת הסביבה מכוח צו רשויות נחלים ומעיינות (התשנ"ה - 1994) הממונה על פעילותה. צו הקמת הרשות נשען על חוק רשויות נחלים ומעיינות (התשנ"ה - 1965). הרשות החלה פעולתה בדצמבר 1994. תחומה הסטוטורי של הרשות: אפיק נחל קישון, יובלי נחל גדורה ומורד נחל ציפורי. סמנכ"ל בכיר למשאבי טבע משמש כחבר הנהלת רשות הנחל וכחבר מועצת הרשות.

רשות נחל ירקון

רשות נחל הירקון היא רשות סטוטורית שהוקמה בשנת 1988 על פי חוק רשויות נחלים ומעיינות (1965). השר להגנת הסביבה הוא השר הממונה על פעילותה. הרשות מאגדת 18 גופים ציבוריים, בהם שבע רשויות מקומיות הנמצאות לאורך הנחל, משרדי ממשלה ותאגידים נוספים. תפקידיה של הרשות כוללים, בנוסף לשיקום מרחב הנחל, גם פעילות בתחומי ניקוז והכשרת הנחל לצורכי קיט ונופש.

החברה להגנת מצוקי חוף הים התיכון

החברה להגנת מצוקי חוף הים התיכון היא חברה ממשלתית שהוקמה בשנת 2013. זאת, בהתאם להחלטת ממשלה מ-2012 שקבעה כי יש להקים חברה ממשלתית לטיפול בהתמוטטות מצוק חוף הים התיכון. החברה מהווה זרוע ביצוע של הממשלה לצורך תכנון, ביצוע, תחזוקה וניהול ההגנות הימיות ומתן שירותי ניהול, פיקוח וייעוץ בכל הנוגע להגנות היבשתיות לעניין התמוטטות המצוק החופי.

מצוק הכורכר החופי מחדרה ועד אשקלון, שאורכו 45 ק"מ, עובר תהליכי התמוטטות ונסוג מזרחה בתהליך טבעי מתמשך. התהליך מואץ הן בעקבות חסימת תנועת החול על ידי נמלים ומעגנות והן בשל עליית מפלס הים ועוצמת הגלים בגלל משבר האקלים. הנגר העילי ועוצמת הגלים הפוגעים בבואה המצוק שוחקים את המצוק בקצב של 50 אלף טון בשנה. הקריסות של המצוק מהוות בעיה בטיחותית חמורה.

לצורך טיפול בבעיה אושרו שתי תוכניות מתאר ארציות. תוכניות אלה הגדירו 13 ק"מ (39 תאי שטח), שבעורפם יישוב עירוני, אשר יש לטפל בהם בעדיפות גבוהה תוך מתן פתרונות קשיחים (שוברי גלים, גאוטיובים, הזנות חול וכד'). בשאר המקומות יינתנו פתרונות "רכים" ובעדיפות שנייה. האחריות לטיפול במצוק חולקה בין החברה הממשלתית, שהיא זרוע ביצוע של המשרד לביצוע ההגנות הימיות, לבין הרשויות המקומיות החופיות האחראיות להגנות היבשתיות (מסלעות, רשתות וכד').

הפרויקטים המרכזיים שבוצעו על ידי החברה: הגנה על מצוק אשקלון - בניית גאוטיובים (שוברים שקועים מחומר רך) והזנות חול; הגנה על מצוק בת ים - באמצעות הזנת חול; הגנה על מצוק נתניה - בניית שישה שוברי גלים והזנות חול.

הפרויקטים הבאים המאושרים והמתוקצבים: מצוק נתניה - בניית שישה שוברים נוספים, מצוק בת ים - גאוטיובים ופיתוח פתרונות חדשניים להגנה על המצוקים, בין השאר, הקמת שוניות אקולוגיות, צמחיה ימית ועוד. בשלב השני, ולאחר אישור מסגרת תקציבית נוספת, הפרויקטים הנדרשים לביצוע: שוברי גלים במצוק הרצליה, הגנה על מצוק בית ינאי, שיפור ההגנות על מצוק אשקלון- צפון ומענה לאזורים רגישים נוספים.

התקציב שהועמד לפעילות החברה (מתקציב רמ"י) עומד על סך 360 מיליון שקלים. 180 מיליון מתוכם כבר נוצלו והשאר צפוי לביצוע מלא עד לשנת 2025. עמדת המשרד היא כי החברה צריכה להישאר במתכונתה הנוכחית ללא ההגנות היבשתיות. עד העברת תקציב 2023, החברה תפעל על בסיס התקציב הקיים. המשרד יעריך עם הצעת מחליטים בעניין עתיד החברה ומימש בינתיים את האופציה להארכת ההתקשרות עם החברה עד להגעה להחלטת ממשלה בעניין.

המשרד להגנת הסביבה

الوزارة لحماية البيئة
Israel Ministry of Environmental Protection